

บทที่ ๕

ภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏจากเพลงกล่อมเด็ก กลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทย้อ ในเขตจังหวัดสกลนคร

จากการศึกษาเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทย้อในเขตจังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่รับใช้สังคมในด้านการขัดเกลาเด็กและเป็นแบบอย่าง ด้านภาษาให้แก่เด็กในสังคม

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบว่าเพลงกล่อมเด็กปรากฏภาพสะท้อนสังคมในยุคสมัยนั้น บันทึกในเพลงกล่อมเด็กซึ่งทำให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจและเข้าถึงลักษณะสังคมท้องถิ่นสกลนคร ในยุคที่มีการสรรค์สร้างเพลงกล่อมเด็กได้ดังต่อไปนี้

๑. การใช้คำภาษาถิ่นกล่าวคือ เพลงกล่อมเด็กเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นบทบันทึกทางสังคมที่มีการรับใช้สังคม เนื่องจากเพลงกล่อมเด็กเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นดังที่กล่าวมาข้างต้น นั้นจึงใช้ภาษาถิ่นเพื่อให้สามารถสื่อสารกับคนในถิ่นได้เป็นอย่างดี ดังจะอธิบายต่อไปนี้

๑) เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาวเป็นเพลงกล่อมเด็กที่มีการใช้ภาษาถิ่นในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงเพื่อให้สามารถสื่อสารกับคนที่พูดหรือใช้ภาษาไทลาวในการสื่อสารให้เข้าใจและเป็นต้นแบบภาษาให้เด็กทารกสามารถเรียนรู้และจำแบบเสียงเพื่อพัฒนาการพูดของตนเองตัวอย่าง

“นอนสาหล้าหลับตาแม่อีกล่อม

นอนอู่แก้วนอนแล้วแม่อีกวย

โอนสาหล้าละเอ็ดคนหนองไผ่

เก็บดอกไม้ละอยู่กิ่งดอกบัว

ผู้สาวขี้จิวละขี้ควายลงท่า

ผู้สาวขี้ม้าแอ้อันลงภู

เอาสาคมาปุเอาคันหุยม่ากั้ง

น้ำเต้าตั้งเอาขันหมากมาเสียง

น้ำพอเพียงหลังควายอีค่อน

อีค่อนถึงนอนน้ำหนองขุง

เก็บกะปุมาวัวให้กูแน่

ดูเล่นน้ำอยู่หันเอ็ดหยัง”

(สำรอง ปฎิโชติ. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียดิฉลูกรักหลับตาแม่จะกล่อมลูกเออแม่ไปทำนาหนองไผ่เก็บดอกไม้ดอกบัว
เห็นผู้หญิงสาวขี้จิวและควายลงท่าน้ำขี้ม้าลงภูเขาเอาเสื่อมาลาคปุเอาร่มมากางเอาชวดน้ำเต้ามาตั้ง

เอาขันหมากมาวางเคียงไว้ ในหนองน้ำที่ชื่อหนองยุงนั้น ลึกเพียงท่วมหลังควายอีค่อนเธอช่วยเก็บ
ปูมาไว้ให้เราหน่อยแล้วพวกเธอจะไปเล่นน้ำตรงนั้นทำไม

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นพบว่า มีคำภาษาถิ่นไทลาวที่อยู่ในเพลงกล่อมเด็กทุกคำซึ่ง
บางคำมีเสียงและรูปพ้องกับภาษาไทยปัจจุบัน แต่บางคำนั้นมีรูปและเสียงต่างจากภาษาไทย
ปัจจุบัน ดังนี้

ภาษาไทลาว	ภาษาไทยปัจจุบัน
สา	เสียด
หล่า	คำเรียกลูกหรือเด็กอย่างเอ็ดดู
ลี	จะ
กวย	ไถว
ละ	ก็, และก็
เฮ็ด	ทำ
นา	ทุ่งนา
ผู้สาว	หญิงสาว
จ้ว	ว้าว, โถ
ท่า	ทำน้ำ
แอ่แอ้น	ฮ้อนแอ้น
ภู	ภูเขา
สาด	เสียด
ปู	ลาดปู
กันหู้	ร่ม
กั้ง	บัง, กั้น
เฮียง	เคียง
ค่อน	ขาว, เสือก
กะปู	ปู
แน่	หน่อย
ดู	ท่าน(สรรพนามบุรุษที่ ๓)
หัน	นั้น
เฮ็ดหยัง	ทำอะไร

๒) เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ย เป็นเพลงกล่อมเด็กที่มีการใช้ภาษาไทลาวปนกับภาษาไทโย้ย ดังตัวอย่าง

“เบะไปไฮ่เอานกไซมาหา เบะไปนา เอานกทามาต้อน
เบะเฮาไปเลี้ยงม้อนอยู่ในป่าสวนมอน”

(บัวจันทร์ คำชะนะ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปไร่เอานกไทรมาให้แม่ไปทุ่งนาเอานกกระทามาฝากแม่เราไปเลี้ยงตัวไหมอยู่ในสวนต้นหม่อน

“นอนสาหล่าหลับตาแม่สิกล่อม แม่ไปไฮ่เอาไข่ไก่มาหา
แม่ไปนาสิเอาไข่กามาต้อน แม่เลี้ยงม้อนนอนอยู่สายไหม
นอนอยู่ผ้าสามวาแม่เฮาค้า นอนไม้สามปล้องพ่อเฮาสาน”

(บัวจันทร์ คำชะนะ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียลูกรักหลับตาเถิดแม่จะกล่อมแม่ไปท้องไร่ทุ่งนาจะเอาไข่ไก่และไข่กามาฝากแม่เลี้ยงตัวไหมลูกได้นอนอยู่สายไหมที่แม่ทอเองและนอนนอนเปลไม้ไผ่ที่พ่อสานให้

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ยมีรูปแบบการใช้ภาษาที่มีคำภาษาถิ่นทั้งที่เป็นสำเนียงภาษาไทโย้ย และที่เป็นสำเนียงภาษาไทลาวเป็นหลักเพื่อใช้ในการขับกล่อมให้ลูกนอนหลับสบาย ดังจะอธิบายต่อไปนี้

ภาษาไทโย้ย	ภาษาไทยปัจจุบัน
เบะ	แม่
ไฮ่	ไร่
นกไซ	นกไทร
นา	ทุ่งนา
นกทา	นกกระทา
ต้อน	การไล่ให้รวมกลุ่ม รวมฝูง(สัตว์), ฝาก
เฮา	เรา

ภาษาไทยเฒ่า	ภาษาไทยปัจจุบัน
ม้อน	ตัวใหม่
มอน	หม่อน
สา	เสียด
หล่า	คำเรียกลูกหรือเด็กอย่างเอ็นดู
ลี	จะ
ตำ	ทอ
सान	จักสาน

๓) เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท มีการใช้ภาษาผู้ไทเพื่อเป็นแบบภาษาให้แก่ลูกในเพลงกล่อมเด็กและเป็นการสืบทอดอนุรักษ์ภาษาของตนเองให้คงอยู่ต่อไป ดังตัวอย่าง

“ลูหล่านเอ๊ย ฟังความแต่เดื่อ	หละไปเผ่อมาเผ่อเฮือคอบเฮือไว้
คั้นหละไปพุ้นไปพีก็เอ็กไก่อ	สูอย่าไปสะเดเคว้าง
สูอย่าไปคินแซะๆ ซ้ำๆ	มันจะล้าอย่าเอ็ดอะลากอะลาย
เพอล้ำหะเงะนั้นกะมิจับหล่าย	แนวคี่ล้ำคั้นเอ็ดมะแหล่แต่แต่ดัด
สูอย่าไปตะเลิดเปิดเป็ง	ลักอ้ายบ้านเม็งพุ้นพีแค้
สูอย่าหาเว้าความเย้า	ความเย้ออย่าเอาแต่โหเจ้อโตเจ้า
อืออันนึ่งนั้นอย่าพาคว่คี่ค้ำัน	ซ่อยเวกซ่อยงานอย่าลิดค่ายแสง
เฮือซ่อยบ้านซ่อยเม็งปูแปง	อย่าลิดค่ายแสงเจ้าเคื่อลุด้า
ได้หิ้งนความเลอ เฮือฟังหูไว้หู	อย่าเป็นคนทุนดูสะห้าย
ยะคั้นบ้านพ้อมเม็งเพงแล้วกะสาธุเห็นนำเคื่อ เห็นคินำเคื่อ...เห็นคินำแล้วเคื่อ”	

(ปาน แก้วคำแสน. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ลูกหลานเอ๋ยขอให้ฟังคำสอน เมื่อจะไปไหนมาไหนให้รอบคอบไว้อย่าไปเที่ยวเถลไถลเล่นสรวลเสเฮฮา การพูดสับปลับและการกระทำที่รู้ม่วนนั้นก็มิงามให้รู้จักอายชาวบ้าน ชาวเมืองคำพูดส่อเสียดพูดยุแย่งก็ไม่ดี การเป็นคนเอาแต่ใจตัวเองก็ไม่ดีการเกียจคร้านในการช่วยก็ไม่คืออย่าได้หลบเลี่ยงการช่วยคนอื่น ให้รู้จักข่งใจในเรื่องที่ฟังอย่าหูเบาและอย่าหุนหันเกินไป หากทำงานเพื่อส่วนรวมแล้วก็จะได้รับแต่สิ่งที่ดีงาม

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่มีการใช้ภาษาผู้ไทผสมกับภาษาไทยลาวนั้น เป็นการเน้นใช้ภาษาผู้ไทเป็นส่วนใหญ่ แต่คำบางคำและในเพลงกล่อมเด็กบทอื่น ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทมักใช้ภาษาไทยลาวต่างเพียงเสียงเท่านั้น เพลงกล่อมเด็กที่ยกตัวอย่างมานั้นเป็นเพลงที่ขับร้องโดยผู้ให้สัมภาษณ์เป็นชายชรา โดยบอกเล่าเรื่องราวเพลงกล่อมเด็กโดยใช้ภาษาผู้ไท ดังจะอธิบายคำดังต่อไปนี้

ภาษาผู้ไท	ภาษาไทยปัจจุบัน
ดู	ดูก
หล่าน	หลาน
ฟังความ	เชื่อฟัง
แต่เคื่อ	หน้อยนะ
เผื่อ	ใคร
เฮื่อ	ให้
คอบ	บอกเล่า, ด้วยเหตุ, เพราะ, เพื่อ, เวียนไปบรรจบถึงกัน.
กัน	ครั้น
พุ้น	นุ้น
พี	นี่
เคื่อไก๋	ครั้นไกล
ดู	ท่าน(สรรพนามบุรุษที่ ๓)
สะเลเตคว้าง	เถลไถล
คีน	เล่น
ชะล่ำ	ข้อห้าม, ข้อบังคับ, ระเบียบ ปฏิบัติ
เอ็ด	ทำ, กระทำ
อะลาอะลาย	น่าอาย
เพอ	พูด
ล่ำหะแจ๊ะ	ช่างพูด, ฉอเราะ
กะ	ก็
มิ	ไม่

ภาษาผู้ไท	ภาษาไทยปัจจุบัน
จับ	งาม, งคงาม
กี้ย้าย	ไม่งาม, ไม่สวยงาม
มะเหล่แต่่แต่้ค	เถลไถล
ตะเลคเปิดเป็ง	เคลคเปิดเป็ง
อ้าย	อาย
บ้าน	บ้าน
เม็ง	เมือง
เว้า	พูด
ความเย้า	คำยุยง
ความแย้	คำต่อเสียด
โหเจ้อ	หัวใจ
โตเจ้า	ตัวเจ้า
เค่ว	กั้น (สรรพนาม)
คี้ค้ำน	เกียจคร้าน
ช้อย	ช่วย
เวก	เวียก
สิค้าย	เสียดาย
แสง	แรง, พลัง
หงิน	ยิน, ได้ยิน
ความเลอ	ความใด, คำใด
หุนลูสะห่าย	หุนหันพลันแล่น
ยะ	ทำ, ทำการ

๔) เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทยย้อ มีการใช้ภาษาไทยย้อในเนื้อเพลงเพื่อสื่อสารกับเด็กที่ได้รับการขับกล่อม ดังตัวอย่าง

“นอนสาหล่าหลับตาแมสีกล่อม
ฝันเชือกค้ำวมากล้องคอกแมว
แมวคาตลาคสิมากัดคอกคน

แมวโพงเป้าอ้อมมา ม่าว ม่าว
• ค้าวสาวแล้วแมวโพงกัคขาด
นอนโคน ๆ เพลงายจั้งก่อยตื่น”

(เกสร วงศ์กาฬสินธุ์. ไทยย้อ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกรักหลับตาเถิดแม่จะกล่อม ได้ยินเสียงแมวป่าร้องเสียงดังน่ากลัว แม่
จะเอาทำเชือกไว้ไปคล้องคอแมวแต่แมวมามากัดเชือกขาดมันจะกระโจนมากัดคอคนนะ นอนเถิด
นะลูก

“โอโธนาไปนาหนองบัว
ข้าวสองปุ้นสู่ขวัญแมงมุม
แดนขบทำให้มาหุ่ย ๆ”

ควายชนข้าวแมงมุมคกน้ำ
ปีบเข้าป่าเห็นนกแสนแวน

(ธิดาพร สามขุนทด. ไทย้อ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

โล้ชิงช้าไปทุ่งนาหนองบัวเห็นควายชนสะพานจนแมงมุมคกน้ำได้ข้าวมาสองปุ้น
เพื่อสู่ขวัญแมงมุม แต่พอกระโจนเข้าไปในป่าเห็นนกแสนแวนแต่แดนต่อลูกอ้มทะเล็บจน
ร้องให้เสียงดัง

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทย้อมีการใช้ภาษาไทลาวปน
กับภาษาไทย้อเพื่อประพันธ์เนื้อเพลง โดยจากตัวอย่างสามารถอธิบายคำที่เป็นภาษาไทย้อได้ดังนี้
ที่อยู่ในเพลงกล่อมเด็ก ดังนี้

ภาษาไทย้อ	ภาษาไทยปัจจุบัน
สา	เสีย
หล่า	ลูก(คำแสดงความรัก, เอ็นดู)
ลี	จะ
แมวโพงเป้า	แมวป่า
ฮ้อง	ร้อง
ผ่น	พ่น
เชือก	เชือก
ค่าว	เชือกขนาดใหญ่
สาว	การชักใยเส้นด้าย
คาดลาด	ปลาควาย, ชวนเซ
โตน	น่าน

ภาษาไทยย่อ	ภาษาไทยปัจจุบัน
เพล	ก่อนเที่ยง, เวลากรนั้บของ พระภิกษุเพื่อรับประทาน อาหารกลางวันก่อนเวลาเที่ยงวัน
งาย	เวลาสาย
จ้ง	จิง
โอ โลเนา	ชิงช้า
ชน	ชน
จั้ว	สะพาน
ป๊ีบ	ตะกลุบ, กระโจน, เต็น
นกแสนแวน	นกแจนแวน
ขบ	กัค, กัคด้วยเขี้ยว
หำ	ลูกอ๊ฒทะ
หุ่ยๆ	เสียงร้องฮือ

จากข้อความที่กล่าวถึงการใช้ภาษาถิ่นของเพลงกล่อมเด็กอีสานที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น เพลงกล่อมเด็กของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทย้อ เน้นการใช้ภาษาที่ใช้เฉพาะถิ่น และมีการใช้ไทลาวเป็นหลักในเนื้อเพลงและมีการใช้ภาษาเฉพาะกลุ่มในเพลงกล่อมเด็กตามถิ่นของตนเองอันสะท้อนการใช้ภาษาถิ่นในการสร้างสรรค์เพลงประจำถิ่นและการผสมผสานของเพลงและภาษาในระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี

๒. อนุภาคของเพลงกล่อมเด็ก

อนุภาค (Motif) หมายถึง องค์ประกอบเล็ก ๆ หรือองค์ประกอบย่อยเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษทำให้เกิดการจดจำและเล่าสืบทอดต่อ ๆ กันไป (ประคอง นิมมานเหมินท์, ๒๕๕๑:๓๘) ซึ่งเป็นการแยกโครงสร้างตามวิธีการของ อลัน คันดีส (Alan Dundes อ้างอิงใน สุกัญญา ภัทรราชย์, ๒๕๒๓:๓๕-๓๖)

จากการวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กจำนวน ๒๐๒ บท จาก ๔ กลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทย้อในเขตจังหวัดสกลนครสามารถจำแนกอนุภาคได้ ๗ อนุภาค คือ การปลอบ การให้สินบน การขู่ การรอคอย คำสอน การกินและการขอ ซึ่งจะอธิบายตามลำดับที่พบมากที่สุดดังต่อไปนี้

๒.๑ อนุภาคการปลอบ คือ การหวานล่อม หรือเชิญชวนด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนหวาน เพื่อชักจูงให้หลับนอนอย่างมีความสุข การปลอบปรากฏในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทฮ้อในเขตจังหวัดสกลนครจำนวน ๑๑๕ บท จากกลุ่มชาติพันธุ์ ๔ กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งผู้ไทเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พบอนุภาคการปลอบมากที่สุด จำนวน ๗๕ บท

อนุภาคการปลอบที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กอีสานนี้ มีลักษณะปลอบประโลม เพื่อให้เด็กนอนหลับอย่างมีความสุข สามารถจำแนกลักษณะอนุภาคการปลอบ ดังนี้

๒.๑.๑ การปลอบโดยใช้ถ้อยคำสุภาพอ่อนโยน เป็นการใช้อย่างภาษาเพื่อปลอบประโลมเด็กโดยใช้คำสุภาพอ่อนโยนให้ความไพเราะน่าฟังแก่เด็ก ซึ่งเป็นการใช้เรียกหรือคำวิงวอนด้วยถ้อยคำอ่อนหวานเหมาะแก่การฟัง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“นอนสาเคื่อหล่าทองคำลูกแม่	นอนแต่เช้าเจ้าย่าดิงคิง
นอนจริงจริงหลับตาจ้อยจ้อย	ลูกอ่อนน้อยแม่เจ้าสิทกวย
ตาเว้นสวยถึงยามกินข้าว	ให้แจ่มเจ้าลูกมากินนม
แม่สิโจอมเข้าไปอาบน้ำ	จับส่วยล้างเจ้าย่าพาโล

(คำวาน จันทร์มาลา.ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียดลูกรักของแม่ อย่าได้ขยับไปมาแล้วหลับตาให้ดี ๆ แม่จะไกวเปลเมื่อถึงเวลารับประทานอาหารจึงตื่นมากินนมแล้วแม่จะอาบน้ำให้

“นอนสาหล่าหลับตาแม่กล่อม	นอนเสียดแก้วหลับแล้วแม่จั่งไกว
แม่ไปไฮ้จี้ควยเขาลา	แม่ไปนาจี้ควยเขาคู
ขาหนึ่งคู้ขาหนึ่งเหยียดชอย”	

(วัน ทรายกวาด. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียดลูกหลับตาแม่จะกล่อมและไกวให้ แม่ไปห้องไร้ทุ่งนา จี้ควยเขาลและเขาตู้โดยขาข้างหนึ่งคู้ขึ้นอีกข้างหนึ่งเหยียดตรง

“นอนสาแม่เยอหลับตาสาแม่เยอ	นอนอู่แก้วนอนสาแม่เยอ
แม่ไปไฮ้กะจี้ควยเขาลา	แม่ไปนากะจี้ควยเขาคู
ขาหนึ่งคู้ขานั่งลอยชอย”	

(มี พาดา. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียดลูกเอยหลับตาเสียดเอย แม่เอย แม่ไปท้องไร่ทุ่งนาซีควายเขาเลและเขาทุ้
โดยข้างหนึ่งคู้ขึ้นอีกข้างหนึ่งปล่อยลง

“นอนสาหล่าหลับตาเอยแม่สิกล่อม เจ้าผู้้ออ่อมอ้อยเพิ่นอ้อยอ้ายเข้าบ่อนนอนแล้ว
ให้เจ้านอนเสียดหล่าหลับตาเอยแม่สิกล่อม แม่เจ้าไปไฮ่เก็บหมากหลอคมหาหาคือ
แม่ไปนาเก็บหมากมาค้อน อีนางน้อยอยู่ผู้เดียวคือน้องเอย
ให้เจ้านอนหล่าเอยเป็นลายได้ หัวใจเดียวเป็นหลายหน่วย
(เขียน วิทกษาบุตร. ไทย้อ :๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียดลูกหลับตาแม่จะกล่อม แม่เจ้าไปไร่เก็บลูกสลอดมาฝากแม่ไปทุ่งนาเก็บ
ลูกมามาให้ลูกผู้เป็นดวงใจของแม่ขอให้ลูกนอนอย่างมีความสุขนะลูก

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท
และไทฮ้อในเขตจังหวัดสกลนครมีการใช้ภาษาที่ปรากฏในเนื้อหาเพื่อนำการปลอบประโลมใจ
เด็กโดยใช้ถ้อยคำสุภาพอ่อนโยน

๒.๑.๒ การปลอบโดยการรำพึงถึงความทุกข์ยากเป็นการรำพึงถึงความทุกข์ยาก
ของตนให้ลูกฟังเพื่อปลอบให้ลูกนอนเสียดอย่า ด้งอแงให้สงสารแม่เพราะ โชคชะตาทำให้อาภัพ
ได้รับความทุกข์ยากในการเลี้ยงลูกและการดำเนินชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“บัดนี้มาจ๊กกล่าวถึงลูกกำพร้า	อนาถาบมีพอก่อนແหลว
หาแพรและผ้า	ฝืนสิคู้มห่มหนาว
ครั้นว่าอาวให้	แพรวาเดียวพอได้คู้มคั่น้อง
โตเอื้อยกะอยู่เปื้อย	เปื้อยกะเปื้อยบได้ແหลว
ฝ่นแสงคฟ้าแสงฮ้อง	กะบองได้กะบมี
ให้เจ้านอนสาเคือหล่า	นอนสาอย่าสิอ้อนอู่
ครั้นแม่น่ลูกผู้ฮู้	นอนแล้วอย่าแ่อวอน
ให้เจ้านอนสาเคือหล่า	นอนสาอย่าสิแ่อว
แนวเฮาเป็นกำพร้า”	

(สมาน แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

จะกล่าวถึงลูกกำพร้าไม่มีบิดาจะหาผ้าจะห่มกันหนาวไม่มี ญาติพี่น้องเอาให้ก็เพียงผืนเล็กห่มได้เพียงน้องคนเดียวส่วนพี่ต้องนอนไร้อาหารร่างกาย เมื่อฝนตกฟ้าร้องจะหากระบองजूดก็ไม่มีลูกเขยนอนเสียเถิดอย่าได้คือร้อนเลยเพราะเรามีฐานะไม่ดีต้องมากำพร้าพ่อแต่เล็ก

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าการยกเนื้อหาจากวรรณกรรมกำพร้าซึ่งพบมากในสังคมอีสาน นอกจากนี้ยังมีบทเพลงที่อธิบายถึงความทุกข์ยากของมารดาที่ต้องเลี้ยงลูกคนเดียวเพราะบิดานี้ไปอยู่กับชู ตัวอย่าง

“นอนสาหล่าหลับตาแม่จั่งกล่อม	นอนเสียเคื่อลูกแก้วหลับแล้วแม่จั่งไกว
นอนสาหล่านอนอยู่สายไหม	แม่ไกวแล้วสายใจเจ้าอย่าคืน
บาดแม่มาซอดแล้วอินางแก้วจั่งตื่นมาพี่ชายเอี้ยเจ้าปะเมียไปเว้าชูบ่อดูลูกอยู่เฮาบ้อ	
บาดควยเจ้าขาดไผสินำมาผูก	ลูกเจ้าให้ไผสิลูกได้กะบองนำ
ให้เจ้าคืนมาเลี้ยงทรกาให้มันใหญ่	เจ้าอย่าไล่ลูกน้อยไปจ้อยบ่ล่าคอย แท้น้อ”

(วัน ทราษกวาด. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกรักหลับตาแล้วแม่จะกล่อมและไกวให้ พี่เอี้ยทิ้งเมียไปเล่นชูไม่สงสารลูกที่นอนอยู่ในเปลหรืออย่างไร หากควยหลุดจากเชือกไปแล้วใครจะผูกให้ หากลูกร้องให้ใครจะจู้จี้ได้ให้กลับมาเลี้ยงลูกให้เติบโตใหญ่อย่าทิ้งลูกไปไม่เหลือวคูเลย

“นอนสาหล่าหลับตาแม่สิกล่อม	คำแพงแม่นี้เอี้ยคำแพงแม่นี้เอี้ย
แม่ไปไฮ้สิเอาไข่มาหา	พ่อไปนาสิเอาปลาามาป้อน
แม่เลี้ยงม้อนเข้าป่าสวนมอน	เด็กอ้อนวอนมันลูกลมันคืน
ลูกน้อยให้จ่มได้กระบอง	เสียงท่มท่มจี้เห็งยวใส่แม่
เลี้ยงลูกน้อยแม่มันมันยากมันชา	พ่อยากบ้ำลูกหัวไปบวช...”

(เชื่อง น้อยเมืองโพน. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกรักหลับตาแล้วแม่จะกล่อมแม่ไปท้องไร่ทุ่งนาจะเอาไข่และปลาามาป้อนแม่เลี้ยงไหมอยู่สวนปลูกต้นหม่อนกลางคึกคึกคืนขึ้นมอลูกน้อยร้องให้สารแว่นจู้จี้ได้เสียดระงมปีศาจอะจู่จ่าระราดใส่แม่เลี้ยงลูกน้อยแสนยากจนอยากจะหนีลูกและสามีไปบวช

๒) วรรณกรรมอีสานเรื่อง **ขุนทิงขุนเทือง** กล่าวถึงนางอำคาได้ร้องเพลงกล่อม
นางจันดาผู้เป็นลูกในตอนที่ได้ไปไ้รำพึงถึงความทุกข์ยาก

“นอนสาหล้าอำคาแม่สิกล่อม
นอนสาหล้าอนป่าพงไพร
นางแอกไค้เป็นย่าของเธอ
แม่สิลีลาเข้าหามันมาสู่
นอนสาหล้าสายใจของแม่
นางฝากไว้กับพี่ขุนทิง
นางสิลีลาเข้าหามันมาสู่
แม่สิเข้าป่าไม้หาหมักอมัน
คันแมนบุตราน้อยของเฮานอนคั้น

นางจันคานาถน้อยนอนแล้วอย่าแ่่ววอน
ขุนทิงเป็นพ่อเจ้าจำไว้อย่าลืม
กับขุนเทืองพระปู่เฮาจำไว้
พอให้ลูกน้อยนอนแล้วอย่าแ่่ววอน
กรรมหากมาผ่าม้างไกลข้างพ่อรัสสี
ขอให้ไกวกุมารอยู่คองนางน้อง
ให้เจ้าไกวลูกน้อยคอยถ่าอยู่คอง
แม่สิเอามาหาอย่าชิวอนเคื่อเจ้า
ขอให้พระแผ่นดินไกวน้อยอย่าวาง”
(คำหล้า สุริยภูมิ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกรักแม่จะกล่อม จันดาลูกของแม่อย่าไ้ตั้งอแรงเราต้องอาศัยนอนในป่า
พงไพรขุนทิงเขาเป็นพ่อเจ้าจำไว้อย่าลืม ส่วนขุนเทืองกับนางแอกไค้เป็นปู่ย่าของเราแม่จะเข้าป่า
หามันมาป้อนตอนนี้ต้องประสบเคราะห์กรรมมาอาศัยบารมีของพระฤาษี น้องขอฝากลูกให้พี่
ขุนทิงขอให้ไกวเปลไว้ให้เพราะจะเข้าไปในป่าหาเผือกมันมาให้กิน หากลูกคั้นก็ขอให้ไกวไว้ด้วย
อย่าไ้ทิ้งหนีไปที่อื่น

“นอนสาหล้าอำคาแม่สิกล่อม
นอนสาหล้าอนป่าค่านคง
บให้ลูกน้อยนอนแล้วอย่าแ่่ววอน
กรรมหากมาผ่าม้างไกลข้างพ่อคิง
ขอให้กวยกุมารอยู่คองนำน้อง
แม่สิเอามาหาอย่าแ่่ววอนเคื่อเจ้า
ขอให้พระแผ่นดินไกวน้อยอย่าวาง

นางจันคานาถน้อยนอนแล้วอย่าแ่่ววอน
แม่สิเข้าป่าไม้หามันมาสู่
นอนสาหล้าสายใจลูกแม่
นางหากฝากลูกไว้หน้าพ่อพระอินทร์
นางสิเข้าป่าไม้หามันมาสู่
กรันแมนบุตราน้อยของนางนอนคั้น
อือ เอือ นอนสาลูกหล้า”
(กันตริ พาคา. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกรักแม่จะกล่อม จันดาลูกของแม่อย่าได้งอแงเราต้องอาศัยนอนในป่า
พงไพรแม่จะเข้าป่าหามันมาป้อนตอนนี้ต้องประสพเคราะห์กรรมมาอาศัยบารมีของพระฤทธิ
ขอฝากลูกไว้กับพระอินทร์ขอให้ท่านไกวเปลไว้ให้เพราะจะเข้าไปในป่าหาเผือกมันมาให้กิน หาก
ลูกตื่นก็ขอให้ท่านไกวไว้ด้วยอย่าได้ทิ้งหนีไปที่อื่น

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการนำเสนอวรรณกรรมเรื่องขุนทิงขุนเทืองเพียงบางตอนซึ่งเป็น
ตอนที่กล่าวถึงการเดินทางของตัวละครเพื่อใช้ในการปลอมประโลมจับกล่อมให้ลูกหลับนอนได้
อย่างสบาย

๓) วรรณกรรมอีสานเรื่อง ท้าวกำพร้าว กล่าวถึง ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่มีอยู่มาก
ในสังคมอีสาน โดยในสังคมอีสานอธิบายถึงการดำเนินชีวิตของคน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“บัดนี้มาจักกล่าวถึงลูกกำพร้าว	อนาถามีพ่อก่อนແหลว
หาแพรและผ้า	ผืนสิตุ้มห่มหนาว
ครั้งว่าอ่าวให้	แพรวาเดี่ยวพอได้ตุ้มแต่น้อง
ได้เอื้อยกะอยู่เปือย	เปือยกะเปือยบ่ได้ແหลว
ฝนแสงตกฟ้าแสงฮ้อง	กะบองได้กะบ่มี
ให้เจ้านอนสาเด้อหล่า	นอนสาอย่าสิฮ้อนอู่
ครั้งแม่นลูกผู้ฮู้	นอนแล้วอย่าแ่อวอน
ให้เจ้านอนสาเด้อหล่า	นอนสาอย่าสิแ่อว
แนวเขาเป็นกำพร้าว”	

(สมาน แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

จะกล่าวถึงลูกกำพร้าวไม่มีบิดาจะหาผ้าจะห่มกันหนาวไม่มี ญาติพี่น้องเอาให้ก็เพียง
ผืนเล็กห่มได้เพียงน้องคนเดียวส่วนพี่ต้องนอนไร้ผ้าห่มร่างกาย เมื่อฝนตกฟ้าร้องจะหากะบองจุด
ก็ไม่มีลูกเอยนอนเสียเถิดอย่าได้ตื่นเลยเพราะเรามีฐานะนะไม่คิดต้องมากำพร้าวพ่อแม่เล็ก

จากตัวอย่างข้างต้นนำเสนอวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง ท้าวกำพร้าวเพียงบางส่วนเพื่อ
นำเสนอให้เด็กสามารถนอนหลับได้อย่างมีความสุข

“...นอนสาล่าหลับตาแม่สิกล่อม พ่อไปไฮ้เอาไข่ไก่มาหา...”
(เตรียม งอยผาลา. ไทโย้ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียดึงลูกกรักหลับตาแม่จะกล่อมพ่อไปไร่เอาไข่มาฝาก

“...พ่อไปไฮ้สิเอาไข่ไก่มาหา พ่อไปนาสิเอาไข่ปลามาป้อน...”
(คำใบ นรสี. ไทโย้ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

พ่อไปจะเอาไข่ไก่มาฝาก ไปทุ่งนาจะเอาไข่ปลามาป้อน

“...แม่เจ้าไปเมื่อนาเอาไข่ปลามาต้อน ไข่กระจ้อนมาต้อนหม่อม พระนาง...”
(สีทน เครือธรรม. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่กลับไปทุ่งนาเอาไข่ปลามาฝาก จะเอาไข่ใบเล็กมาฝากลูกกรัก

“...แม่ไปนาเอาไข่ปลามาป้อน แม่เลี้ยงม้อนอยู่ในสวนมอน...”
(เตรียม งอยผาลา. ไทโย้ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปทุ่งนาเอาไข่ปลามาป้อนแม่เลี้ยงไหมอยู่ในสวนปลูกคันหม่อน

“...แม่ไปนาสิเอาไข่กามาต้อน แม่เลี้ยงม้อนนอนอยู่สายไหม...”
(บัวจันทร์ คำชนะ. ไทโย้ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปทุ่งนาจะเอาไข่กามาฝากแม่เลี้ยงไหมนอนอยู่สายไหม

มีข้อพึงสังเกตว่า การให้สินบนไข่นั้นบางสำนวนเพลงมีการให้สินบนไข่ที่ประกอบเป็นอาหารแล้ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ลักษณะที่ ๑ ไข่ธรรมดา ซึ่งในเนื้อเพลงไม่ได้ระบุว่าเป็นไข่ดิบหรือไข่สุก ดังตัวอย่าง

“...โอ้อแม่ไปไฮ้เก็บไข่มาหา แม่ไปนาเก็บปลามาต้อน...”
(มณีจันทร์ ทิวะโต . ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปไร่เก็บไข่มาฝากแม่ไปทุ่งนาเก็บปลามาฝาก

ลักษณะที่ ๒ หกไข่ ซึ่งเป็นรูปแบบการประกอบอาหารชนิดหนึ่งของภาคอีสาน โดยหกไข่ที่นำมาถวายเป็นของสินบนนั้นมีสองลักษณะคือ หกไข่ไก่และหกไข่ปลาดัง ตัวอย่างต่อไปนี้

“...แม่ไปไร่หกไข่มาหา

แม่ไปนาจีปลามาป้อน...”

(ทองดี แก้วฝ้าย, เปรมรุพร ลาสุด. ไทลาว :

๒๕๕๕, ละเมิ้น นันทะวงค์. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปไร่ทำห่อหกไข่มาฝากแม่ไปทุ่งนาจะข้างปลาป้อน

“...นอนสาหล้าลับตาสาแม่ขอ

แม่ไปไร่หกไข่มาหา...”

(บุญโฮม บับพาน. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสี้ยเถิดลับตาเสี้ยเถิดเอ๋ยแม่ไปไร่ทำห่อหกไข่มาฝาก

“...หะเจ้าไปมือไร่หกไข่ไก่มาหา

หะเจ้าไปมือนาข้างปลาป้อน...”

(พิการ ชะฮวดสา. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปไร่ทำห่อหกไข่มาฝากแม่ไปทุ่งนาข้างปลาป้อน

“...แม่ไปนาหกไข่ปลาป้อน

แม่ไปเลี้ยงมือนเก็บบักมอนมาส่ง...”

(สมาน แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปทุ่งนาทำห่อหกไข่ปลาป้อนแม่เลี้ยงไหมเก็บผลหม่อนมาให้

ลักษณะที่ ๓ ไข่ต้ม เป็นการให้สินบนไข่ที่ต้มแล้วซึ่งพบในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว มีเนื้อหาเพื่อแลกเปลี่ยนกับการรอกอymarดาของตนเอง ดังตัวอย่าง

“...รอกทำกินไข่ต้มคอยท่าแม่มา ไข่บ่อนอนแมวโพงสิขบแก้ม...”

(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

รอกคอยกินไข่ต้มคอยแม่กลับมาใครไม่นอนแมวปากคักแก้ม

๒) ไข่ เป็นอาหารที่ใช้เป็นสินบนประเภทหนึ่งที่ใช้ในการแลกเปลี่ยน เพื่อให้เด็กนอนหลับสบาย โดยใช้อาหารที่บริโภคกันในชุมชนมาเป็นเครื่องมือที่ใช้โน้มน้าวจิตใจ ให้เด็กเกิดความสนใจและสนใจให้เด็กรู้สึกคล้อยตาม ดังตัวอย่าง

“...แม่ไปไข่กะได้ไก่มาหา

แม่ไปนากะได้ปลามาป้อน...”

(เพ็ง แก่นจำปา. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปไร่ได้ไก่มาฝาก แม่ไปทุ่งนงได้ปลามาป้อน

“...นอนสาหล่าหลับตาแม่สิกล่อม

แม่ไปไข่เขาอยู่แม่ไปไข่เอาไก่มาหา...”

(ศรี เศษฐาไชย. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียดิดลูกรักหลับตาแม่จะกล่อมแม่ไปไร่เรารู้แม่ไปเอาไก่

“...พ่อไปไข่สิหาไก่มาหา

พ่อไปนาสิหาปลามาป้อน...”

(ศรีวิไลย์ พิลาโฮม, บุญนำ การบุญผู้ไท :
๒๕๕๔)

ถอดความว่า

พ่อไปไร่จะหาเอาไก่มาฝากพ่อไปทุ่งนงจะหาปลามาป้อน

“...แม่สิหาไก่มาป้อน

ลูกอย่าให้อ่อยแอ่อยวอน...”

(บุญโฮม พันธุ์นาคำ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่จะหาไก่มาป้อนลูกอย่าได้งอแงเลย

มีข้อสังเกตว่า มีการใช้ไข่ที่ใช้ประกอบอาหารเป็นการให้สินบนแก่เด็กซึ่งปรากฏใน เพลงกล่อมเด็ก ๑ ลักษณะ คือ

ถอดความว่า

แดดไม่ร้อนลมก็ไม่แรงบ่ายโพล้เพล้แม่จะแกงเปิดไก่อ

ลักษณะที่ ๓ หมกไก่อ เป็นการประกอบอาหารชนิดหนึ่งที่นิยมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พจนานุกรมพจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลาง ฉบับปณิธานสมเด็จพระมหาวิรวงศ์(ติสุสมหาเถระ) (๒๕๑๕ : ๔๓๔) กล่าวว่า หมกเป็นคำกริยา หมายถึง ของที่เอาใบไม้มาทำเป็นห่อ ๆ การหมกไก่อ้นั้นพบในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท คือ

“...แม่เมื่อไซ้ซึหมกไก่อมาหา แม่เมื่อนาสีหมกปลามาป้อน...”
(กันตรี พาด. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่กลับไร่จะทำห่อหมกไก่อมาฝากแม่กลับทุ่งจะทำห่อหมกปลาป้อน

๓) ปลา เป็นสัตว์ที่นิยมบริโภคในชุมชน ในเพลงกล่อมเด็กอีสานปรากฏว่ามีการนำเอาปลาเป็นของสินบนเพื่อให้เด็กนอนหลับ โดยจำแนกประเภทการนำปลาเป็นสินบนได้ดังต่อไปนี้

๓.๑) ปลาดุก เป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งที่ผู้ร้องเพลงขับกล่อมนำมาเป็นของสินบนแก่เด็กเพื่อแลกเปลี่ยนการนอนหลับของเด็ก คือ

“...แม่ไปช้อนปลาดุกมาแกง แม่ไปช้อนปลาสะแงงมาอ่อม...”
(บุญเพ็ง ดวงเพชรแสง. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปช้อนปลาดุกมาแกงกินแม่ไปช้อนปลาแขงมาแกงอ่อม

๓.๒) ปลาสะแงง เป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งเรียกว่า ปลาแขง พบในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ดังตัวอย่าง

“...แม่ไปช้อนปลาดุกมาแกง แม่ไปช้อนปลาสะแงงมาอ่อม...”
(บุญเพ็ง ดวงเพชรแสง. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปช้อนปลาดุกมาแกงกิน แม่ไปช้อนปลาแขงมาแกงอ่อม

๓.๓) ปลาข้อ เป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งภาษาไทยราชการเรียกว่าปลาช่อน เป็นปลาที่บริโภคในชุมชนท้องถิ่น ดังตัวอย่าง

“...ไปใส่เบ็ดเอาปลาข้อใหญ่ อย่าซื้อให้แมวโพงสิจ๊กตา...”
(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ไปตกเบ็ดได้ปลาช่อนตัวโต ลูกอย่าร้องให้แมวป่าจะกัดตา

“...แม่ไปห้วยได้ปลาชิวใหญ่ ไปใส่เบ็ดได้ปลาข้อใหญ่...”
(ดอนลัษ สุราษฎร์. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปห้วยได้ปลาชิวตัวใหญ่ แม่ไปตกเบ็ดได้ปลาช่อนตัวโต

“...เก็บผักตีมาใส่แกงเห็ด ไปใส่เบ็ดได้ปลาข้อใหญ่...”
(เทวี แก้วคำแสน. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

เก็บผักตีมาใส่แกงเห็ด ไปตกเบ็ดได้ปลาช่อนตัวใหญ่

๔) เหนี่ยวเป็นสัตว์น้ำชนิดหนึ่งตามพจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลาง ฉบับปณิธานสมเด็จพระมหาวิรรวงศ์(ดิศฺฐสมมหาเถระ) (๒๕๑๕ : ๔๕๘) เรียกว่า แมงเหนี่ยว หมายถึงแมลงชนิดหนึ่งตัวกลมไม่มีขาอาศัยอยู่ในน้ำ ฟันแหลมคมเหมือนฟันตะขาบ ใช้เป็นของเล่นบนให้เด็กเพื่อให้นอนหลับได้อย่างมีความสุข ดังตัวอย่าง

“...แม่ซิไปซื้อปูนมาไว้เคี้ยวหมาก แม่ซิไปซื้อเหนี่ยวมาอ่อมกินงาย...”
(คำหล้า สุริยภูมิ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่จะปูนไว้เคี้ยวหมากจะซื้อแมงเหนี่ยวมาแกงอ่อมกินตอนสาย

“...แม่สิไปซื้อเนวมมาอ่อมเฮอลูกกิน นอนเขื่อเฮอเออเอ้อ...”
(ยุพิน การุญ. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่จะไปแมงเหนี่ยวมาแกงอ่อมให้ลูกกิน

“...แม่สิไปซื้อคุณมาไว้ถ้าเคี้ยว

แม่สิไปซื้อเหนียวมาไว้ถ้ากิน...”

(ศรีเทิน คาบศรีพาย. ไทโย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่จะไปซื้อแก่นไม้คูนเอาไว้เคี้ยว จะซื้อเมงเหนียวมาไว้กิน

๕) หอย เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่ใช้เป็นของสินบนเพื่อแลกเปลี่ยนให้เด็กนอนหลับอย่างมีความสุข พบในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาวเพียงสำนวนเดียว คือ

“...เพิ่นมาขายหอยแม่สิซื้อให้จ้ม...”

(บุญเพ็ง ดวงเพชรแสง. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

เขามาขายหอยแม่จะซื้อให้จ้มกิน

๖) นก เป็นสัตว์ที่ผู้ขับกล่อมนำมาให้สินบนในการแลกเปลี่ยนต่อการนอนหลับอย่างมีความสุขของเด็ก โดยนกที่นำมาเป็นของสินบน มีดังนี้

๖.๑) กา เป็นชนิดหนึ่งมีขนสีดำปรากฏในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้สำนวนเดียว คือ

“...เบะไปไฮสิบั้งไก่อมาหา

เบะไปนาสิเอากามาต้อน...”

(บัวจันทร์ คำชนะ. ไทโย้ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปไร่จะบั้งไก่อมาฝากแม่ไปทุ่งนาจะเอากามาฝาก

๖.๒) นกใส่ ชื่อชนิดหนึ่ง พจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลาง ฉบับปณิธานสมเด็จพระมหาวิรวงศ์(ติสุสมหาเถระ) (๒๕๑๕ : ๔๒๙) อธิบายว่า นกใส่ ภาษาไทยเรียกว่า นกกระไน ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้สำนวนเดียว คือ

“...เบะไปไฮเอานกใส่มาหา

เบะไปนาเอานกทามาต้อน...”

(บัวจันทร์ คำชนะ. ไทโย้ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปไร่เอานกกระไนมาฝากแม่ไปทุ่งนาเอานกกระทามาฝาก

๖.๓) นกกระทา เป็นนกขนาดเล็กบินไม่ได้ ชาวอีสานบริโภคไข่และตัวนกเป็นอาหาร ดังตัวอย่าง

“...เบะไปไฮ่เอานกใส่มาหา เบะไปนาเอานกทามาต้อน...”
(บัวจันทร์ คำชนะ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปไร่เอานกกระทาในมาฝากแม่ไปทุ่งนาเอานกกระทามาฝาก

๗) นม เป็นอาหารที่เด็กบริโภคในวัยเยาว์ซึ่งพบว่าในเพลงกล่อมเด็กก็นำมาเป็นของสินบนให้แก่เด็กเพื่อแลกกับการนอนหลับของเด็ก ดังตัวอย่าง

“...นอนสาเคื่อหล่าหลับตาแม่สิกล่อม นอนตื่นแล้วเจ้าจ้งแอ่วกินนม...”
(ทองดี แก้วฝ้าย, เปรมฐพร ลาสูด. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกหลับตาแม่จะกล่อมนอนตื่นแล้วลูกจึงกินนม

“...แม่เจ้าเมื่อนายังบ่ทันมาชอด แม่เจ้ามาชอดแล้วเจ้าจ้งตื่นมากินนม...”
(กิม ชาทองหยด. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปทุ่งนากลับมายังไม่ทันถึงหากมาถึงแล้วลูกจึงตื่นขึ้นมากินนม

“...แม่ไปนาสิปึงปลาบ่มาป้อน นอนตื่นแล้วให้เจ้าค้อยกินนม...”
(คำมี แก้วกำ. ผู้ไท : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

แม่ไปทุ่งนากะยังปลาบ่มาป้อน ลูกนอนตื่นแล้วจึงกินนม

“แม่ไปนายังบ่ทันชอด แม่มาชอดจ้งค้อยแอ่วกินนมกินนมไผะบ่ค้อยแม่...”
(บุญโฮม พันธุ์นาคำ. ไทย้อ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปทุ่งนากลับมายังไม่ถึงหากมาถึงแล้วจึงค้อยกินนม เรากินนมใครก็ไม่ทำนมแม่

ถอดความว่า

แม่ไปทุ่งนาเก็บลูกหมากมาและลูกส้มขี้ม้อนมาฝาก

“...นอนเสียหล้าหลับตาแม่สิกล่อมนอนเธอแม่ไปไร่เก็บหมากไม้มาหา...”

(คำพอง จารน้อยพรหม. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกหลับตาแม่จะกล่อมแม่ไปไร่เก็บผลไม้มาฝาก

“...แม่ซิเข้าป่าไม้หาหมากอมัน แม่ซิเอามาหาอย่าชิวอนเคื้อเจ้า...”

(คำหล้า สุริยภูมิ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่จะเข้าป่าไม้หาหัวกลอยหัวมันมาให้อย่างอแงเลขลูก

“...แม่ไปไร่สิเก็บหมากไม้มาหา แม่ไปนาเก็บหมากหัวมาด้อน...”

(เจียง น้อยเมืองโพน. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปไร่และทุ่งนาจะเอาผลไม้ลูกหว้ามาฝาก

“...แม่สิไปซื้อหมอนมาเสอเจ้าหนูน แม่สิไปซื้อคูดมาให้เจ้าเคี้ยว...”

(ไสว การุญ. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปซื้อหมอนมาให้ลูกนอนหนุน จะซื้อแก่นคูนมาให้เจ้าเคี้ยวหมาก

“...จันซิงซ้าอิตาดกตุ้ม เผออยู่ลุ่มมันได้กินแดง

เผออยู่แซงได้กินข้าวแมงข้าวหมาก ม้าหลังลายสะพายหลังลิน ...”

(สีทน เครือธรรม. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ไล่ซิงซ้าไปมาใครอยู่ข้างล่างได้กินแดงใครอยู่ทุ่งนาได้กินข้าวหมาก ม้าหลังลาย
สะพายหลังลิน

จากตัวอย่างข้างต้น มีผักและผลไม้ที่นำมาเป็นของสินบนให้แก่เด็ก คือ ก้อย บักมอน (ลูกหมอน) บักหมากหว่า (ลูกหว่า) บักม่วง (มะม่วง) บักหวาย (ลูกหวาย) บักไฟ (มะไฟ) บักแวง (ลิ้นจี่ป่า) บักสำน (ลูกสำน) บักเล็บแมว (ลูกเล็บแมว) บักตาล (ลูกตาล) ผักหนอก (ใบบัวบก) แดง คุณ (ราชพฤกษ์) กอย มัน หมากไม้ (ผลไม้) หมากมา (ลูกมา) หมากส้มขี้ม้อน (ผลส้มขี้ม้อน)

๒.๒.๒) วัตถุและสิ่งของที่ใช้เป็นของสินบนในเพลงกล่อมเด็กอีสาน ปรากฏลักษณะสิ่งของที่มีใช้ในครัวเรือน โดยมีวัตถุและสิ่งของ ได้แก่ ดิน อุ ตั่ง หมอน ผ้า กางเกง ปูน ผ้าไหม และเสื้อดั่งตัวอย่าง

“...เพิ่นขายดินแม่ลิซื้อให้อยู่	เพิ่นขายอุแม่ลิซื้อให้นอน
เพิ่นขายหมอนแม่ลิซื้อให้ใส่	เพิ่นขายผ้าแม่ลิซื้อให้ชม
เพิ่นขายช่งแม่ลิซื้อให้ใส่...”	

(เปรมรุพร ลาสุต. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

เขามาขายดินแม่จะซื้อให้อยู่ขายอุแม่จะซื้อให้นอนขายหมอนจะซื้อให้นอนหนุนขายซื้อผ้าจะซื้อให้ชมขายกางเกงจะซื้อให้ใส่

“...นอนหลับแล้วแม่ซิไปซื้ออกกล้วยมาให้เจ้ากิน	แม่ซิไปซื้อดินมาให้เจ้าเล่น
แม่ซิไปซื้ออุมาให้เจ้านอน	แม่ซิไปซื้อหมอนมาให้เจ้าอุ้ม
แม่ซิไปซื้อปูนมาไว้เคี้ยวหมาก	แม่ซิไปซื้อเหนียวมาอ่อมกินงาย”

(คำหล้า สุริยภูมิ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนหลับตาแล้วแม่จะไปซื้อกล้วยมาให้เจ้ากิน จะซื้อดินมาให้เจ้าเล่นจะซื้ออุมาให้เจ้านอนจะซื้อหมอนมาให้ลูกอุ้มจะซื้อปูนมาไว้เคี้ยวหมากจะซื้อแมงเหนียวมาอ่อมกินสายน

“...เบะเลี้ยงม้อนสิได้นุ่งผ้าไหม...”

(บัวจันทร์ คำชนะ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่เลี้ยงไหมได้นุ่งผ้าไหม

“...เออเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อ	แม่สิไปซื้ออูมาเฮอเจ้าอนลูกเหล่าเอี้ย
แม่สิไปซื้อหมอนมาเฮอเจ้าอูลูกเอี้ย	เออเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อ
แม่สิไปซื้อหมอนมาเฮอเจ้าหมูน	แม่สิไปซื้อปุนมาเฮ้อลูกแก้ว
แม่สิไปซื้อแนวมาอ้อมเฮอลูกกิน	นอนเฮ้อเฮอเออเออเอ้อเอ้อ

(ยุพิน การุญ. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่จะไปซื้ออูมาให้ลูกนอนจะไปซื้อหมอนมาให้หนูน จะไปซื้อปุนมาให้ลูก (เคี้ยว)
จะไปซื้อแนวเหนียวมาอ้อมให้กิน

“...นอนหลับแล้วแม่สิไปซื้อกล้วยมาให้เจ้ากิน	แม่สิไปซื้อดินมาให้เจ้าอู
แม่สิไปซื้ออูมาให้เจ้านอน	แม่สิไปซื้อหมอนมาให้เจ้าหมูน...”

(ศรีเทิน คาบศรีพาย. ไทโย้ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนหลับแล้วแม่จะไปซื้อกล้วยมาให้กินจะไปซื้อดินมาให้อูจะไปซื้ออูมาให้นอน
จะไปซื้อหมอนมาให้หนูน

จากตัวอย่างข้างต้น วัตถุและสิ่งของที่นำมาเป็นของสินบนให้แก่เด็กซึ่งปรากฏในเพลง
กล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาวไทโย้ ผู้ไท และไทโย้ในเขตจังหวัดสกลนคร คือ ดิน อู ตัง หมอน
ผ้า กางเกง ปุน ผ้าไหม และเสื้อเป็นวัตถุและสิ่งของที่นิยมใช้ในครัวเรือนอยู่แล้ว

๒.๒.๓) การเลี้ยงดู เป็นเนื้อหาหนึ่งในเพลงกล่อมเด็กอีสานที่แสดงถึงการให้
สินบนว่าหากทำตัวดีแล้วจะเลี้ยงดูเป็นอย่างดี ซึ่งลักษณะการเลี้ยงดูที่นำมาเป็นสินบนแก่เด็กที่ใช้
ขับกล่อมมีดังตัวอย่าง

“...ตาเว็นสวยถึงยามกินข้าว	ให้แจ่มเจ้าลูกมากินนม
แม่สิโจมเจ้าไปอาบน้ำ	จับส่วยล้างเจ้าอย่าพาโล...”

(คำวาน จันทร์มาลา. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ตะวันขึ้นสวยแล้วมากินข้าวลูกลุกขึ้นมากินนมแล้วแม่จะอาบน้ำล้างหน้าให้ลูก
อย่าได้งแ

“...ลูกแก้วลูกหลับแล้วแม่สีฟ้าวไปนา ไปหาปลาบ่อบนลูกหล่า
 ลูกอยู่ถ้าลูกอย่าให้อย่าวอน ตะเวีนคำลอนแม่สีกลับมาดอก
 แม่ขอบอกลูกอย่าให้อย่าวอน หลับอนซอนชะเคื่อลูกหล่า...”
 (ยุพิน สาละเนตร. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ลูกนอนหลับแล้วแม่จะรีบไปทุ่งนาไปหาปลาบ่อบนลูกอย่าร้องให้อย่างแเง เวลา
 คำแม่จะกลับมาอนหลับให้ตีเกิดลูก

“นอนอู่ไหมแม่นไฟบ่มา นอนอู่ผ้าบ่มีไฟตี
 ทิมใส่อู่ให้เจ้าอยู่เจ้านอน ทิมใส่หมอนให้เจ้านอนอ้อยส้อย
 นอนสาหล่าหลับตาแม่สีก้อม นอนอู่ผ้าสามวาแม่เจ้าคำ
 นอนอู่ไม้สามป่องพ่อเจ้าสาน อือ อือ อือ อือ อือ
 (นงคราญ พลไชย. ผู้ไท : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

นอนอู่ไหมแม่ไม่มีใครมาทำร้ายนอนอู่ผ้าไม่มีใครมาตี นอนหนุนหมอนให้นอน
 หลับตีแล้วแม่จะกล่อมนอนอู่ผ้าแม่ทเอง นอนอู่ไม้พ่อเราสานเอง

“นอนสาแม่เขอลับตาแม่เขอ นอนสาหล่าหลับตาแม่สีก้อม :
 นอนหลับแล้วอู่แก้วแม่สีโกว นอนสาแม่เขอลับตาสาแม่เขอ .
 แม่สีไปตักน้ำพินมานั่งเข้า นอนสาลูกหล่าหลับตาสาหล่า :
 (สมจิตร เข็นวัฒนา. ไทโย้ย : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

นอนเสียดีเกิดหลับตาเกิดแล้วแม่จะกล่อมจะโกวแม่จะไปตักน้ำหาพินมานั่งเข้า

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า เพลงกล่อมเด็กมีรูปแบบการใช้ภาษาที่แสดงการให้สินบน
 ด้วยการปรนนิบัติเพื่อให้สามารถนอนหลับหรือให้เด็กมีความสุข รูปแบบการปรนนิบัติอาทิ การ
 หาอาหารมาให้ การโกวเปลกล่อมให้นอนหลับ การอาบน้ำชำระร่างกายให้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท
 และไทย้อในเขตจังหวัดสกลนครปรากฏรูปแบบการให้สินบนโดยจำแนกตามลักษณะคือ อาหาร
 วัตถุและสิ่งของ และการเลี้ยงดูซึ่งการให้สินบนสิ่งที่กล่าวมาล้วนนั้นเป็นรูปแบบของสิ่งของ
 ที่มีใช้หรือบริ โภคกันในวันอยู่แล้วจึงนำมาเป็นสิ่งของสินบน

๒.๓ อนุภาคการขู่ปรากฏในเนื้อหาเพลงกล่อมเด็กอีสาน จำนวน ๕๐ สำนวนซึ่งใช้เพื่อขู่ให้เด็กเกิดความหวาดกลัวแล้วนอนหลับได้ในที่สุด ลักษณะการขู่ในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทฮ้อในเขตจังหวัดสกลนคร มีการขู่โดยใช้สัตว์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติเพื่อขู่ ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ การขู่โดยใช้สัตว์ ซึ่งสัตว์ที่นิยมนำมาขู่นั้นมักเป็นสัตว์ที่เด็กรู้จักหรือมีในชุมชน ซึ่งอาจเป็นสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์ที่มีในชุมชน โดยจำแนกได้ดังต่อไปนี้

๑) แมว เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่นิยมนำมาขู่มากที่สุดโดยมักเอานิยัยการกัดของแมวมาเป็นอาถรรพ์ที่ขู่ให้เด็กกลัวและนอนหลับ ดังตัวอย่าง

“...นอนสาเคี้ยวเหล่าขุนลูแสง อย่าแต่งอู่ หมู่หมาแมวมันพัดแสงฮ้อง...”

(อ่อน ปฏิโชติ. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกรักขุนลูเอ๋ยอย่าเล่นในอู่เดี่ยวพวกสัตว์หมาแมวมันร้องขู่
นะลูก

“...เจ้าอย่าฮ้องฮ้ำให้กลัวฮ้านหมู่แมวฮ้านบ่หลับไก่อ้อยสิตอดตา...”

(วัน ทรายกวาด. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ลูกอย่าได้ร้องไห้ไปเลยกลัวพวกแมวมาหา ลูกเอ๋ยหากนอนไม่หลับ ไก่อ้อยจะจิกตา
จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเพลงกล่อมเด็กอีสานมีการใช้แมวเป็นสัตว์ที่นำมาขู่เพื่อให้เกิดอาการหวาดกลัวแล้วนอนหลับไปในที่สุด ซึ่งสามารถจำแนกตามประเภทของแมวได้ดังต่อไปนี้

๑.๑) แมวโพง หรือแมวพง พจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลางฯ (๒๕๑๕ : ๓๒๒) ให้ความหมายว่า หมายถึง แมวป่าขนาดใหญ่มีนิสัยดุร้ายปรากฏในเพลงกล่อมเด็กดังตัวอย่าง

“...รอกทำกินไข่ต้มคอยท่าแม่มา

ไผ่บ่อนอนแมวโพงสิขบแก้ม...”

(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ลูกเอ๋ยรอกคอกินไข่ต้มรอกคอยแม่จะมา หากลูกไม่นอนแมวโพงจะกัดแก้ม

“...นอนสาเหตูลูกเหล่าพ่อเอ๋ย เจ้าบ่นอนแมวโพงลิกัดแก้ม...”
(จันทร์แพง สุพร. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกรักของพ่อเอ๋ย หากลูกไม่นอนแมวป่าจะกัดแก้ม

“...นอนสาเหตูลูกน้อยแม่เอ๋ย เจ้าบ่นอนแมวโพงลิกัดแก้ม...”
(เจือง น้อยเมือง โพน. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกรักแม่เอ๋ย หากลูกไม่นอนแมวป่าจะกินแก้ม

“...นอนสาเหตูลูกน้อยพ่อเอ๋ย เจ้าบ่นอนแมวโพงลิกัดแก้ม...”
(แขวง คำชมภู. ไทข้อ : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกรักของพ่อเอ๋ย หากลูกไม่นอนแมวโพงจะกัดแก้ม

๑.๒) แมวป่า พจนานุกรมภาคอีสาน-ภาคกลางฯ (๒๕๑๕ : ๓๒๒) กล่าวว่า
แมวป่า คือ แมวป่าตัวเมียขนาดใหญ่มีนิสัยดุร้าย เป็นแมวอีกชนิดที่นำมาเป็นสิ่งขู่เพื่อให้เด็กนอน
หลับสบาย ในบางเพลงเรียกว่า “แมวโพงป่า” ดังตัวอย่าง

“...จี้กลางคืนย่านเสื่อมาพ่อ จี้มือเข่าย่านแมวป่ามาเห็น...”
:
:
:
(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

หากอุจจาระกลางคืนกลัวว่าเสื่อมาเจออุจจาระตอนเช้ากลัวว่าแมวป่ามาเห็น

“...แมวโพงป่ามาข่มตามันเคื้อ เอื้อ ฮะ เอื้อ ฮะ เอื้อ (ซ้า)...”
(นคร จงรักษ์. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แมวป่ามามันจะมากัดตาคะ

“...นอนไต่ฮีเหล่าเอี้ย ครั้นมินอนละแมวป่า...”
(คำมี แก้วก่า. ผู้ไท : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

นอนเถอดคนะลูกสาวเอ๋ย หากไม่นอนแมวป่าจะมา

“...นอนสาหล่าหลับตาแม่สิกล่อม แมวโพงป่าฮ้องมาม่าวมา...”

(เกษร วงศ์กาฬสินธุ์. ไทฮ้อย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสี่ยเถอดลูกหลับตาแม่จะกล่อมแมวป่ามาร้องม่าว ๆ

จากตัวอย่างที่ยกมาสรุปได้ว่า เพลงกล่อมเด็กไทยอีสานเป็นเพลงที่ใช้ “แมว” เป็นส่วนหนึ่งของการช่วยให้เด็กนอนหลับ โดยการใช้แมวป่าทั้งเพศผู้และเพศเมีย ผ่านคำเรียกในภาษาถิ่นว่าแมวโพงและแมวเป่า ซึ่งการชู้ด้วยแมวป่านี้มีพบทั่วทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตจังหวัดสกลนคร

๒) เสือ เป็นสัตว์ป่าดุร้ายที่นำมาเป็นสิ่งขู่เด็กเวลาที่ต้องการให้เด็กนอนหลับ โดยพบว่ามีปรากฏในเนื้อหาเพลงกล่อมเด็กของทุกกลุ่มชาติพันธุ์เป้าหมาย ดังตัวอย่าง

“...จี้กลางคืนย่านเสื่อมาพ้อ

จี้มือเข้าย่านแมวป่ามาเห็น...”

(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

อุจจาระกลางคืนกลัวเสื่อมาเจออุจจาระกลางวันกลัวแมวป่ามาเห็น

“...ตกกลางคืนย่านเสื่อมาพ้อ

จี้มือเข้าย่านผีเป่ามาเห็น...”

(ถอนถัย สุราษฎร์. ไทฮ้อย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ถึงเวลากลางคืนกลัวเสื่อมาเจออุจจาระตอนกลางวันกลัวผีเป่ามาเห็น

“...เสื่อสิขบคาบเจ้าบาดเท้าให้เหล่านอน ดึกก่อน ๆ กาเหว่าเจ้าอ่าน...”

(กอบแก้ว บัณฑิต. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

เสื่อจะมากัดเจ้าบาดเท้าให้รีบนอน เวลาอ่อนดึกกาเหว่าร้อง

“...ว่าอยากไปเที่ยวเล่นเสอกินเขี่ย่านมันซ่า เสอกินงัวกินควายปัดซ่าไก่
เสอกินหนองปัดซ่าไกลแท้เดือน้องเออ...”

(เขียน วิทกษาบุตร. ไทโย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

อย่าไปเที่ยวเล่นเสื่อจะกัคกินเสือกินวัวกินควายลือไปเสือกินน้อง

จากตัวอย่างที่ยกมาสรุปได้ว่า เพลงกล่อมเด็กไทยอีสานเป็นเพลงที่ใช้ “เสื่อ” เป็น
สัตว์ป่าดุร้ายเป็นสิ่งขู่เพื่อให้เด็กนอนหลับได้อย่างดี

๓) ไก่ เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่น่ามาเป็นสิ่งขู่เด็กเพื่อให้นอนหลับซึ่งปรากฏในเพลง
กล่อมเด็กอีสาน โดยไก่ที่น่ามาเป็นสิ่งขู่นั้นมีทั้งไก่ธรรมดาและไก่ตัวเล็ก ซึ่งเป็นสัตว์ที่นิยมเลี้ยง
ในชุมชนเพื่อการบริโภค การนำไก่มาเป็นสิ่งขู่นั้นพบดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...เจ้าบ่แอมไก่อ้อยลิตอดดา

เจ้าบ่นอนหมากสิตามันสิหล่นจากข่วน...”

(จันทร์แพง สุพร. ไทลาว : ๒๕๕๕,

เจือง น้อยเมืองโพน. ผู้ไท : ๒๕๕๕,

แขวง คำชมภู. ไทโย : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

ลูกไม่เรอลูกไก่อจะจิกดา ลูกไม่นอนลูกฝรั่งมันจะร่วงจากข่วน

“เออเหอะเออ เหอะเออเอื้อเออ

นอนมิหลับไก่อุ้มมาตอดดา

(กอบแก้ว บับพาน. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนไม่หลับไก่อจะจิกดา

“...เจ้าอย่าฮ้องฮ้ำให้กลัวย่านหมู่แมวอินางบ่หลับไก่อ้อยลิตอดดา...”

(วัน ทรายกวาด. ไทโย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ลูกอย่าร้องให้รำไรเกรงกลัวพวกแมวลูกไม่หลับลูกไก่อจะจิกดา

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เพลงกล่อมเด็กอีสานมีเนื้อหาร่วมในกรณีการ
นำไก่มาเป็นสิ่งขู่อย่างหนึ่งเพื่อความต้องการให้เด็กเกิดความหวาดกลัวและขอมนอนหลับในที่สุด

๔) หมาหรือสุนัข และหมูหรือสุกร เป็นสัตว์ที่นำมาเป็นสัตว์เลี้ยง โดยมิทั้งที่เป็น สุนัขเลี้ยงและสุนัขจิ้งจอก(หมาจอก) โดยพบในเพลงกลุ่มเด็กอีสานทุกกลุ่มชาติพันธุ์เป้าหมาย โดยมักใช้คู่พร้อมกับสุนัขในการปรามให้เด็กเกิดความหวาดกลัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“นอนสาเด้อๆหล่าขุนลูเลงอย่าแต่งอู่ หมูหมาแมวมันพัดแข้งฮ้อง...”
(อ่อน ปฎิโชติ. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกน้อยขุนลูอย่างองแงฝูงสุนัขแมวมันยิ่งร้องแรง

“...อีนางบ่หลับหมูหมาสียเลียแก้ม หมาจอกน้อยสียเลียกันอีนางละน้อ...”
(วัน ทรายกวาด. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

หากลูกสาวไม่หลับหมูสุนัขจะมาเลียแก้ม สุนัขจิ้งจอกจะมาเลียกันลูกสาว

“...หมูหมามาขบกำว หมากพร้าว่น้อยมาแว่นขอ”
(กอบแก้ว บั๊บบาน. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

สุกรและสุนัขมากัดเอามะพร้าวลูกเล็กจะมาอนขอเอา

“...หมูหมาสียมาเจาะแก้ม เต็มเต็มอี่แม่บ่ควร...”
(พิการ ชะฮวดสา. ไทฮ้อ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

สุกรและสุนัขจะมาเจาะแก้ม หากองแงไม่ควร

จากตัวอย่างข้างต้นที่น่าเสนอนั้นจะเห็นได้มีการใช้สุนัขและหมูเป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อ ปรามให้เด็กเกิดความหวาดกลัวและสามารถหลับได้เพราะความกลัวที่เกิดจากการขู่ในเพลง กลุ่มเด็กเหล่านี้ได้

๕) ต๊กแก เป็นสัตว์ที่นำมาเป็นสัตว์เลี้ยงอีกประการหนึ่ง โดยมักเกิดจากการที่มีเสียง ร้องน่ากลัวและรูปร่างที่น่าเกลียดจึงทำให้นำเอาต๊กแกมาเป็นเรื่องขู่ ดังตัวอย่าง

“...นอนอู่ไม้สามป่องพ่อเฮาสาน นอน บ่ หลับกับแก๊สจกตา...”
(คำหล้า สุริยภูมิ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนไม่หลับตากาจะมาจิกแก้มอย่าหัวเราะหัวเราะให้ใคร นอนเสียเถิดลูกนอนเถิด

๘) คางคก เป็นสัตว์ที่นำมาใช้ป็นสิ่งขู่เพื่อให้เด็กเกิดความหวาดกลัวโดยการขู่แบบใช้คางคกนี้พบในเพลงกล่อมเด็กของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นดังตัวอย่าง

“...แมงเงาสิมาตอดแมงงอดสอักัดตาก ขี้คันคากสิมาเหยี่ยวใส่ตา...”

(มี พาด. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แมลงป่องจะมาตอยแมงงอดจะมาตอยกัน คางคกจะมาเหยี่ยวใส่ตา

๙) แมลง เป็นสัตว์ที่นำมาใช้ขู่เพื่อให้เด็กสามารถนอนหลับ ซึ่งมีแมลงชนิดต่าง ๆ ที่นำมาใช้ขู่ ซึ่งปรากฏในเพลงกล่อมเด็กของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ย และผู้ไท ดังตัวอย่าง

“...เจ้าบ่นอนแมงกิซอนจะเจะกัน กูดจี้สิกัดกันกัดกอย

(อิง หัตถสาร. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

เจ้าไม่นอนแมงกระซอนจะเจะกันแมงกูดจี้กัดกันเรา

“...เจ้าบ่นอนแมงซอนสิกัดตา แมงดาสิกัดกันแมงอันสิกัดเอา

แมงเงาสิมาตอดแมงงอดสอักัดตาก ขี้คันคากสิมาเหยี่ยวใส่ตา...”

(มี พาด. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

เจ้าไม่นอนแมงกระซอนจะกัดตา แมงดาจะกัดกันแมงอันจะกัดเอาแมลงป่องจะมาตอยแมงงอดจะมาตอยกัน คางคกจะมาเหยี่ยวใส่ตา

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า มีแมลงที่นำมาขู่ได้แก่

แมงกิซอน, แมงซอนคือแมงกระซอน

กูดจี้ คือ แมลงปีกแข็ง

แมงเงา คือ แมลงป่องข้าง

แมงงอด คือ แมลงป่อง

แมงดา คือ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำตัวแบนคล้ายใบไม้บางชนิดตัวผู้มีกลิ่นหอม

จากตัวอย่างพบว่า ในเพลงกล่อมเด็กอีสานเขตจังหวัดสกลนครมีการใช้ผีเป็นสิ่งขู่เพื่อให้เด็กสามารถนอนหลับได้ ซึ่งความเชื่อเรื่องผีนี้ในเขตพื้นที่จังหวัดสกลนคร โดยจำแนกประเภทของผีได้แก่ ผีกองกอย ผีเป่า ผีพราย ผีโพง พระยาผี ซึ่งผีแต่ละชนิดสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

๑) ผีกองกอย คือ ผีป่าชนิดหนึ่งมีชื่อเสียงอยู่ทางภาคอีสาน ภูษณา ศิริธรรมา (๒๕๕๒ : ๓๕) กล่าวว่า ผีกองกอยเป็นผีที่รับใช้ฆบบาลนำคนไปเกิดขอบมาคอนหัวค้ำและคอนไก่อีสว่าง ทองม้วน ภาคมฤค (๒๕๕๕ : สัมภาษณ์) กล่าวว่า ผีกองกอยนั้นเมื่อจะพาคนมาส่งเพื่อให้เกิดใหม่นั้น หากได้ยินเสียงผีกองกอยร้องให้แล้วเกิดตั้งครรภ์แสดงว่าลูกในครรภ์จะเป็นบุคคลที่บุคลิกดีและมีใบหน้าและรูปร่างที่สวยงาม แต่หากได้ยินเป็นเสียงหัวเราะลูกในครรภ์จะเป็นบุคคลอัปลักษณ์ หรือคูแล้วไม่เจริญตา ผีกองกอยนั้นบ้างก็ว่ามีลักษณะเหมือนเด็กไม่ได้นุ่งผ้าแต่ผิวหนังมีสีแดงและมีผ้าเท้ากลับด้านคือด้านสั้นเท้าจะเป็นส่วนหน้าของผ้าเท้า ส่วน บุญยงค์ เกศเทศ (๒๕๔๐ : ๓๓) กล่าวว่า มีดินเดียวไปไหนมาไหนเขย่งไปเท้าเล็กและกลับหน้าเป็นหลังลักษณะเหมือนเด็กผู้หญิงไม่นุ่งผ้า ร้องเสียงว่า กองกอย ๆ จึงได้ชื่อว่า ผีกองกอย

๒) ผีเป่า เป็นผีเร่ร่อนตามบ้านเรือนมักออกหากินของดิบ เช่น เลือดไก่เลือดเป็ด กบ เขียด เป็นต้น ในเวลากลางคืนจะมีแสงออกจากโพรงจมูก บ้างก็ว่าเป็นคนธรรมดาแต่เมื่อตกกลางคืนวิญญูณจะออกจากร่างไปหากินของดิบ ๆ เป็นอาหาร

๓) ผีพราย เป็นผีชนิดหนึ่งมักจำแลงร่างให้เป็นสัตว์ต่าง ๆ และชอบเข้าสิงร่างของคนป่วยเพื่อซ้ำให้อาการป่วยหนักขึ้น นอกจากนี้ผีโพงยังอาจเกิดจากว่านที่มีสรรพคุณอยู่ยงคงกระพัน เมื่อว่าแก่จัดจะกลายเป็นเจตภูตออกหากินเลือดคน

๔) ผีโพง เป็นผีป่าอาศัยในป่าบริเวณที่มีดินโป่ง บางครั้งจึงเรียกผีชนิดนี้ว่า ผีโป่ง หากเข้าสิงคนแล้วจะมีแสงออกจากจมูกและปาก ออกกินเวลากลางคืน บ้างก็ว่าเป็นผีป่าชนิดหนึ่งที่อาศัยตามป่าเขา

๕) พระยาผีในที่นี้ หมายถึงเจ้าแห่งผีที่มีอำนาจบัญชาการให้ผีทั้งหลายปฏิบัติ ตาม

๒.๓.๓ การขู่โดยใช้การต่อรอง ซึ่งเป็นหลักการขู่อย่างหนึ่งที่พบในเพลงกล่อมเด็กอีสาน ซึ่งมีรูปแบบการต่อรองโดยให้เหตุผลตรงกับทั้งสี่กลุ่มชาติพันธุ์ คือ หากไม่ยอมนอนหลับผลฝรั่งจะร่วงซึ่งผลฝรั่งนั้นเป็นผลไม้ที่เด็กในท้องถิ่นนิยมบริโภคกันในอดีต

“...เจ้าบ่แหม่ไก่อ๋นน้อยสิตอคคตา

เจ้าบ่อนหมากสิตคมันสิหล่นจากข่วน...”

(จันทร์แพง สุพร. ไทลาว : ๒๕๕๕,

เจือง น้อยเมืองโพน. ผู้ไท : ๒๕๕๕,

แขวง คำชมภู. ไทย้อย : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

ลูกไม่เรอลูกไก่อ๋นจะจิกตา ลูกไม่นอนลูกฝรั่งมันจะหล่นจากข่วน

จากบทวิเคราะห์ข้างต้น สรุปได้ว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไท้อย ผู้ไท และไทย้อยในเขตจังหวัดสกลนครมีอนุภาคการขู่เพื่อสร้างความหมายกลัวให้เด็กเรงนอนหลับเพื่อจะได้ไม่ต้องพบเห็นต่อสิ่งที่น่าหวาดกลัวตามคำขู่ จากการวิเคราะห์ข้างต้นพบว่าสิ่งที่นำมาขู่มี ๓ อย่างคือ สัตว์ ผี และการต่อรอง ซึ่งล้วนแต่ใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาเป็นสิ่งขู่ซึ่งเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งในการใช้ภาษาเพื่อให้เกิดการสื่อสารตามวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้

๒.๔ อนุภาคการรอดคอย เป็นอนุภาคที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไท้อย ผู้ไทและไทย้อยในเขตจังหวัดสกลนครจำนวน ๑๘ สำนวน ซึ่งมีลักษณะเป็นการอธิบายให้เด็กฟัง โดยมีเนื้อเพลงเน้นการเล่าให้เด็กฟังถึงเหตุผลและการรอดคอยบิดามารดาของตนเอง ดังตัวอย่าง

“...พ่อไปนาสิเอาปลาบ่มาป้อน

นอนสาหล่าทำกินปลาบ่มาพ้อ

รอทำกินไข่ค้มคอยท่าแม่มา

ไผบ่อนนอนแมวโพงสิขบแแก้ว...”

(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

พ่อไปทุ่งนาจะเอาปลาบ่มาป้อนนอนเสียเถิดลูกรอกินปลาบ่กับพ้อรอดคอยกินไข่ค้มคอยแม่มาใครไม่นอนแมวป่าจะกัดแแก้ว

“...แม่ไปไช่กะยังบ่ทันมา

แม่ไปน่ายังมาบ่ทันฮอด

ครั้นแม่มาฮอดแล้ว

บักนายน้อยจ้งต้นกินนม...”

(สมาน แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไไร่และทุ่งน่ายังมาไม่ถึงครั้นแม่มาถึงแล้วลูกน้อยจ้งต้นขึ้นมากินนม

“...แม่ไปไฮ่ปั้งไก่อมาหา
แม่ไปเลี้ยงม้อนเก็บมอนมาส่ง

แม่ไปนาปั้งปลาบ่ป้อน
เจ้าอยู่บ้านนอนท่าแม่สิมา อ้อ อ้อ อ้อ...”
(วิน เทพสุริย์. ไทลาว : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

แม่ไปไร่จะไก่อ่างมาฝาก แม่ไปทุ่งนาจะเอาปลาข้างมาป้อนแม่ไปเลี้ยงไหมเก็บลูก
หม่อนมาให้ลูกอยู่บ้านนอนรอแม่จะมา

“...นอนอู่แก้วหลับแล้วแม่จี้ไกว
เฮาจะนอนอยู่บ้านกองท่าแม่มา
แม่ไปนาเก็บหมากม้ามาค้อน
นอนชะเขอบักอ้ายน้อยนอนเขอ...”

ความไปไฮ่แม่บ่ได้จำความไปนาแม่บ่ได้เว้า
แม่ไปไฮ่เก็บไขไก่อมาหา
แม่เจ้าไปเลี้ยงม้อนเข้าป่าสวนมอน
(อ่อนแก้ว ศรีสร้อย. ไทโย้ย : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

นอนอู่แก้วแม่จะไกวเพราะแม่ไปไร่ไม่ได้บอกแม่ไปทุ่งนาแม่ไม่ได้บอกลูกให้รอ
คอยแม่จะกลับมา แม่ไปทุ่งนาและท้องไร่เก็บไขไก่อมาหาเก็บลูกมามาฝากแม่ไปเลี้ยงไหมในสวน
ต้นหม่อน

“...ขาดแม่มาซอดแล้วอินางแก้วจ้งคั้นมาแม่สิไปเมื่อไฮ่เก็บหมากไม้มาหาอินางแล้ว
แม่สิไปเมื่อนาเก็บหมากมามาค้อน เก็บหมากส้มจี้ม้อนมาค้อนอ่อนคำแม่แหลว..”
(วัน ทรายกวาด. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปทุ่งนาเก็บเอาลูกมามาฝากเก็บลูกส้มจี้หม่อนมาฝากลูกน้อยแม่แล
“...นอนสาหล่าหลับตาแม่จ้งกล่อม นอนเสียดื้อลูกแก้วหลับแล้วแม่จ้งไกว
นอนสาหล่านอนอู่สายไหม แม่ไกวแล้วสายใจเจ้าอย่าคั้น
ขาดแม่มาซอดแล้วอินางแก้วจ้งคั้นมา พี่ชายเอี้ยเจ้าปะเมียบไปเว้าซู้บ่อดูลูกอยู่
เฮาบ้อ...”
(วัน ทรายกวาด. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียดื้อลูกหลับตาแม่จะกล่อมหลับแล้วแม่จะไกวนอนแปลไหมแม่ไกวแล้วลูก
น้อยอย่าคั้นหากแม่มาถึงแล้วลูกน้อยจ้งคั้นมาเจ้าทั้งเมียบไปเว้าซู้บ่อดูลูกนอนอู่หรือ

“...นอนสาหล่าหลับตาแม่จั่งกล่อม นอนเฮ้อแม่เจ้าเมื่อไฮยังบ่ทันมา
แม่เจ้าเมื่อนายังบ่ทันมาฮอด แม่เจ้ามาฮอดแล้วเจ้าจั่งตื่นมากินนม...”
(กิม ชาทองหยด. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเด็กลูกหลับตาแม่จะกล่อมแม่ไปไรรยังมากลับมาแม่ไปทุ่งนายังไม่มาถึงหาก
แม่มาถึงแล้วจั่งตื่นมากินนม

“...ให้เจ้านอน โคลงล่าบุตรแม่สิกล่อม แม่ไปไฮยังบ่ทันมา
แม่ไปนาหยังบ่ทันฮอด แม่มาฮอดแล้วเจ้าจั่งกินนม...”
(ละแม่นัน นันทะวงศ์. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเด็กลูกแม่จะกล่อมแม่ไปไรรยัง ไม่มาแม่ไปทุ่งนายังไม่ถึงหากแม่มาถึงแล้วเจ้า
จั่งกินนม

“...คั้นว่าแม่ไปไฮกะยังบ่ทันมา แม่ไปนากะยังบ่ทันฮอดกะได้ปลามาค้อน
แม่เลี้ยงม้อนอยู่ป่าสวนมอน...”
(เกษร วงศ์กาฬสินธุ์. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

คั้นว่าแม่ไปไรรและทุ่งนายังไม่มา ถึงจะได้ปลามาฝากแม่เลี้ยงตัวใหม่ในสวนหม่อน

“...แม่เจ้าไปไฮ เฝินสิหมกไข่มาหา แม่เจ้าไปนา เฝินสิหมกไข่ปลาค้อน
แม่เจ้ามาฮอด แล้วจั่งค้อยตื่นกินนม...”
(หนูแผ้ว วังภูงา. ไทโย้ย : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

แม่ไปไรรจะทำห่อหมกไข่มาฝากแม่ไปทุ่งนาจะทำห่อหมกปลามาฝากแม่มาถึงแล้ว
จั่งตื่นขึ้นมากินนม

จากตัวอย่างที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการรอคอยของลูกที่ต้องคอย
บิดาและมารดาโดยมีการผสมอนุภาคการให้สินบนและอนุภาคการขู่ประกอบเพื่อให้การรอคอย
สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การรอคอยที่นำมายกตัวอย่างข้างต้นนอกจากจะสะท้อนให้เห็นเรื่องการรอคอย

ถอดความว่า

ให้ลูกรู้จักเลี้ยงดูพ่อแม่และให้ความเคารพรัก เมื่อเราเกิดมาแล้วขอให้เป็นคนดีอย่า
มั่วทะลุมั่วเป็นคนสอนไม่ได้

“...ให้จํานำคุณพ่อคุณแม่
นอนสาหล่าหลับตาแม่สิกล่อม

พอได้แก๊งขึ้นสวรรค์
คำเพลงแม่นี้เอ๋ยคำเพลงแม่นี้เอ๋ย...”
(ตีด แก้วคำแสน. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ให้ลูกระลึกถึงพระคุณพ่อแม่ นำพาท่านขึ้นสวรรค์ตอนนี้ให้ลูกนอนเสียเถิดลูก
หลับตาแม่จะกล่อม

“...เลี้ยงใหญ่แล้วกาเหว่าบินหนี
บาปหนักแท้ลูกเมื่อย่าเป็น
ไล่ไปสิ้นแมงงอดซี่เข็บ
พ่อแม่ทุกข์ยากอยู่บ้านลูกพินตาย
ลูกที่ดีเมื่อพ่อแม่ตาย
เจ้าจ้งได้ชื่อว่าลูกดี...”

ลูกบ่ดีลืมคุณพ่อแม่
ยามกลางเวิน ไล่ยุง ไล่ฮิ้น
ยามเจ็บเป็นพ่อแม่ลำบาก
บ่เสียค้าย่ายาค่าหวาน
ถวายนานละทำบุญสงให้

(อินทวงษ์ จามน้อยพรม. ไทฮ้อย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

เมื่อแม่กาเลี้ยงกาเหว่าเติบโตแล้วบินหนีเหมือนลูกที่ไม่ดีลืมพระคุณพ่อแม่มันเป็น
บาปหนักแท้ลูกเมื่อย่ากระทำ เมื่อเวลากลางวัน ไล่ยุง รื่นไรไล่ไปสิ้นแมงป่องตะขาบเมื่อเจ็บป่วย
พ่อแม่ลำบากทุกข์ใจ ไม่เสียค้าย่ายาค่ารักษายขอให้ลูกหาย ลูกที่ดีเมื่อพ่อแม่ตายทำบุญถวายสงให้
จึงได้ชื่อว่าเป็นลูกที่ดี

จากตัวอย่างข้างต้นสรุปได้ว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทฮ้อย ผู้ไท
และไทฮ้อยในเขตจังหวัดสกลนครที่มีอนุภาคคำสอนนั้นมีปรากฏคำสอนให้รู้จักกตัญญูรู้คุณของ
บุพการี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตอบแทนคุณด้วยการปฏิบัติดีและการเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายจะ
สามารถทำให้ท่านสบายใจได้

๒.๕.๒ สอนให้เคารพเชื่อฟังหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา สังคมอีสาน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ สืบต่อจากการนับถือผีบรรพชน ในการนับถือศาสนาพุทธ นั้นนิยมให้บุตรชายบวชเพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณบิดามารดา แต่หากเป็นผู้หญิงให้รู้จักการ รักษาศีลและเคารพในพระศาสนา ดังตัวอย่าง

“...แม่นผู้ชายให้เจ้าไปบวช	ให้ยังยวดในศีลในธรรม
ให้จ่านำบุญคุณพ่อแม่	พอได้แก่ดั่งขึ้นสวรรค์...”

(สำรอง พรหมทอง .ไทลาว : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

หากเป็นผู้ชายให้ลูกบวช ให้เคร่งครัดในการปฏิบัติในศีลธรรมให้ระลึกถึงพระคุณพ่อแม่เพื่อให้ลูกท่านขึ้นสวรรค์

“... มาฟังข่อยนี้สิกล่าวคำสอน	สาวผมคักหัวกุดผมลอน
สาวผมงอนคักผมเป็นคลื่น	สาวบ้านอื่นกะบ่แม่นบ้านโต...”

(ประคิษฐ์ ทองธิราช. ผู้ไท : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

มาฟังฉันจะกล่าวคำสอนหญิงคักผมผมหยิกผมลอนหญิงผมงอนคักเป็นคลื่นหญิงบ้านอื่นไม่ใช่บ้านเรา

“...นอนสาหล่านอนสาแม่สิกล่อม	ให้เจ้านอนขดอ้อมป้อมนอนนิ่งอย่าดิ้ง
แก้วคำแพงแม่นี่เอยคนดีแม่นี่เอย	เจ้าใหญ่มาให้เจ้าเข้าบวช
ให้เจ้าสวดครองศีลครองธรรม	ให้เจ้าจำเอาคำแม่สั่ง
ให้เจ้านั่งคือคั่งพระเตเมย์	นอนสาหล่าหลับตาสาแม่เย้อ”

(มี พาคา. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสี่ยเถิดลูกแม่จะกล่อมให้เจ้านอนอยู่อย่าได้ขยับไปมาลูกแก้วของแม่นี่เอยเมื่อเติบโตใหญ่ให้ไปบวชให้เคร่งสวดมนต์ถือศีลธรรมให้จำเอาคำแม่สั่งสอนให้เจ้าอดทนเหมือนคั่งพระเตเมย์ นอนเสี่ยเถิดลูกหลับตาแม่จะกล่อม

“...เจ้าเป็นหญิงให้เจ้าไปไหว้	เจ้าเป็นชายให้เจ้าไปบวช
ได้ยังยวดในศีลในธรรม	ได้จ่านำคุณพ่อคุณแม่

พอได้แก่นุญขึ้นสวรรค์...”

(ไล สุมังคะ. ไทโย : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

เจ้าเป็นหญิงให้เจ้าอ่อนน้อมเจ้าเป็นผู้ชายให้เจ้าบวชให้เครื่องรัดในศีลธรรมได้จดจำ
พระคุณพ่อแม่เพื่อให้ลูกท่านขึ้นสวรรค์

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโยผู้ไทและ
ไทโยในเขตจังหวัดสกลนครเน้นสอนสั่งสอนให้กุลบุตรกุลธิดาได้ปฏิบัติตามความเชื่อทาง
ศาสนาพุทธที่มีคตินิยมว่ามักให้บุตรชายได้บรรพชาอุปสมบทเป็นพุทธบริษัทในศาสนาส่วน
กุลธิดานั้นให้เรียนรู้และมีความเคารพเชื่อฟังพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

๒.๕.๓ สอนให้รู้จักการขบถ่าย ในเพลงกล่อมเด็กปรากฏคำสอนที่เน้นสอนให้
รู้จักกาลเทศะ ในการขบถ่ายเพื่อจะได้สะดวกแก่การชำระล้างของผู้เลี้ยงดูดังตัวอย่าง

“...ถึง ตก ส่าง หางชันจึงดึง
ขี้กลางคินย่านเสื่อมาพ้อ

ตกกันคูอย่าขี้กลางคิน
ขี้มือเข่าย่านแมวเป่ามาเห็น...”

(ทองดี แก้วฝ่าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ถึงตกบ่อน้ำทางขี้ฟ้าโคเค่ตกกันถึงอย่าอุจาระกลางคินอุจาระกลางคินกลัวเสื่อมาเห็น
อุจาระขามเข่ากลัวแมวเป่ามาเห็น

“...แทงเคาแล้วกะตึลงท่ง
ขี้ใส่คูกะเป็นน้ำมักษาง
ขี้ใส่โลกกะเป็นดอกกระเจียว
ขี้ใส่ไฮกะเป็นแดงกระจา

ไม้ทับกันกะขี้แตกเต็มมือ
ขี้ใส่ทางกะเป็นเห็ดละ โงก
ขี้ใส่เหี่ยวกะเป็นหนามไม้ไผ่
ขี้ใส่นากะเป็นปลาค้อกั้ง...”

(อ่อนแก้ว ศรีสร้อย. ไทโย : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

สนตะพายแล้วตึลงไปทุ่งนาไม้ทับกันอุจาระราดเต็มมืออุจาระใส่ถึงเป็นน้ำมันขางขี้
ใส่ทางเป็นเห็ดละ โงกอุจาระใส่ที่คองเป็นดอกกระเจียว อุจาระใส่หนามไม้ไผ่กลายเป็น ไม้ไผ่อุจาระ
ใส่ไร่ก็แดงอุจาระใส่ทุ่งนาเป็นปลาช่อน

“...ลิงตกร้างทางชั้นกิ่งคิ่ง
ตกรกลางคีนย่านเสื่อมาพ้อ
ยามกลางเวณจั้งจั้งเยี้ยว

ตกรันค้อย่าจั้งกลางคีน
จั้งมือเข้าย่านผีเป้ามาเห็น
นอนล่าหล้าหลับตาแม่สิกล่อม...”
(ถอนลัษ สุราษฎร์. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ลิงตกร่อน้ำทางซึ่งได้เคตกรันถั่งอ่ย่าอุจระกลางคีนอุจระกลางคีนกล้วเสื่อมาเห็น
อุจระยามเข้ากล้วผีเป้ามาเห็นยามกลางวันจั้งอุจระปัสสาวะนอนเสื่อถิดลูกหลับตาแม่จะกล่อม

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และ
ไทย้อในเขตจังหวัดสกลนครมีคำสอนเรื่องการอุจระสองลักษณะ คือ การห้ามอุจระในเวลา
วิกาลเพราะจะทำให้พ่อแม่ผู้เลี้ยงดูลำบาก และการอธิบายที่มาของสิ่งของสัตว์ต่าง ๆ และเป็นวัตถุ
ต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของเพลงกล่อมเด็กอีสานที่น่าสนใจ

๒.๕.๔ สอนให้เคารพเชื่อฟังบิดามารดา เป็นอนุภาคคำสอนหนึ่งที่ปรากฏใน
เพลงกล่อมเด็กซึ่งมีเนื้อหาเน้นการสอนให้รู้จักเชื่อฟังคำสอนของบิดามารดา ดังตัวอย่าง

“...ลูกผู้ชายกะแม่เจ้าสอนง่าย
ลูกคนดีฟังคำแม่บอก

ลูกแม่หญิงกะสอนได้สอนดี
แม่บอกแล้วให้เจ้าจ้อเจ้าจำ...”
(อินทวงษ์ จามน้อยพรหม. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ลูกผู้ชายก็ขอให้สอนเจ้าง่ายลูกผู้หญิงจะสอนให้ได้ดีลูกคนดีฟังคำแม่บอกสอน

จากตัวอย่างที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ สรุปได้ว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว
ไทโย้ย ผู้ไทและไทย้อในเขตจังหวัดสกลนครปรากฏอนุภาค คำสอนเพื่อสะท้อนแนวคิดสำคัญ
อันจะนำไปสู่การรู้จักและเข้าใจปทัสถานทางสังคมเพื่อธำรงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อนุภาค
ด้านคำสอนนี้ปรากฏพบว่ามีจำนวนได้ ๔ ประการ คือ สอนให้กตัญญูรู้คุณ สอนให้เคารพเชื่อฟัง
หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา สอนให้รู้จักกาลควรขับถ่าย และสอนให้เคารพเชื่อฟังบิดา
มารดา

๒.๖ อนุภาคการกิน เป็นอนุภาคที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว
ไทโย้ย ผู้ไทและไทย้อในเขตจังหวัดสกลนคร จำนวน ๗ สำนวน ซึ่งอธิบายลักษณะการกิน
ที่แสดงภาพลักษณ์ไว้อย่างน่าสนใจ ดังตัวอย่าง

“...กินนมไผ่บ่ปานนมแม่
มันหวานลงหวานลงคือกล้วย
กินนมแม่มันแซบมันหวาน
หวานจ้วยๆ ใส่ปากคำแพง...”
(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

กินนมใครก็ไม่เหมือนนมแม่ที่แสนหวานอร่อยเหมือนกล้วยหวานอร่อยใส่ปาก
ลูกน้อย

“...กินนมไผ่กะบ่คือนมแม่
กินนมแม่ทั้งแซบทั้งหวาน...”
(สำรอง พรหมทอง. ไทลาว : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

กินนมใครก็ไม่เหมือนนมแม่หวานอร่อย

“...กินข้าวแล้วอืมแล้วสิงลูกสิงหลาน
กินข้าวแล้วกะลงแข่งลงขา
ดิ่ง ลิง ดิ่ง ลิง ดิ่ง ลิง ดิ่ง .
ลงไปหาอิม๊ะโอนไค่น...”
(ละแม่นัน นันทะวงค์. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

กินข้าวอืมแล้วลูกเอยให้ลงแข่งขาลงไปหาข้างล่าง

“...นอนสาหล่าหลับตาแม่กล่อม
กินนมไผ่บ่ปานนมแม่
มันหวานลงหวานลงคือกล้วย
นอนตื่นแล้วจั่งลูกกินนม
กินนมแม่มันแซบมันหวาน
หวานจ้วยๆ ใส่ปากคำแพง...”
(กาวิณ นันทะวงค์. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดหลับตาแม่จะกล่อมนอนตื่นแล้วจั่งค่อยกินนมกินนมใครไม่เท่านมแม่
กินนมแม่หวานอร่อยเหมือนดังกินกล้วยหวานอร่อยใส่ปากลูกน้อย

“...แม่ไปน้ายบ่ทันฮอด
กินนมไผ่กะบ่คือนมแม่...”
แม่มาฮอดจั่งค่อยแอ้วกินนม
(บุญโฮม พันธุ์นาคำ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปทุ่งนายังไม่ทันมาถึง หากแม่มาถึงแล้วจึงค่อยอ่อนกินนมกินนมใครก็ไม่เท่า
นมแม่

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า เพลงกล่อมเด็กข้างต้นปรากฏอนุภาคในการกินซึ่งอธิบายถึง
การดื่มนมของเด็ก อาทิ ให้นิยมดื่มนมมารดา การดื่มนมมารดาที่มีคุณค่าและมีประโยชน์

๒.๗ อนุภาคการขอ คือ การกล่าวขอบางสิ่งบางอย่างให้แก่เด็ก ซึ่งพบว่าเป็น
อนุภาคที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ย ผู้ไทและไทย้อในเขตจังหวัดสกลนคร
จำนวน ๕ สำนวน ดังนี้

“...แล้วเจ้าก็บินหนีมา

ผัดนางแม่ฟ้าธรณีเอย

แม่ธรณีเจ้าขา

ลูกขอฝากหลานน้อย

ลอยตามเอยให้แม่ช่วยดูแลด้วยเถิด...”

(มาลัย ศรีสร้อย, ไทโย้ย : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

แล้วเจ้าก็บินหนีมานางฟ้าเทวดาพระแม่ธรณีเอยแม่ธรณีเจ้าขาลูกขอฝากหลานด้วย
ลอยตามเอยให้แม่ช่วยดูแลด้วยเถิด

“...แม่เฒ่าเอ๊ยกะลูกเขยมาแล้ว

ขอเหล่าเตี๊ยะกะนำเจ้าจักโอ

ขอเหล่าโทกะนำเจ้าจักขวด

เจ้าบ่ให้ข้อยกะบ่หนี...”

(ก่องศรี รันทวงศ์, ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่เฒ่าเอ๊ยลูกเขยมาแล้วขอเหล่าสเค็ดเจ้าแม่สักขันขอเหล่าสาโทกับแม่สักขวด
แม่ไม่ให้ลูกก็ไม่หนี

“...ขอให้แต่ ลูกหลับลูกนอน

เด็กนอนซอนหมู่เขานอนหมิดหมี่

นอนสาเหล่าหลับตาอย่าสิแอ้ว

นอนสาเหล่าหลับตาแม่สิกล่อม

(เกษร วงศ์กาฬสินธุ์, ไทย้อ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ขอให้ลูกหลับลูกนอนดึกแล้วเขาหลับเงิบสงัดนอนเสียเถิดลูกหลับตาอย่างอง
นอนเสียลูกหลับตาแม่จะกล่อม

“...ขอไข่เปิดมาค้อนหลาน
พ่อแม่ให้ฮายากกินไข่นกยูง

ขอข้าวสารมาค้อนพ่อแม่
นกยูงเอี่ยมันไปหาฮอก...”
(พิการ ยะฮวดสา. ไทย้อ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ขอไข่เปิดมาฝากหลานขอข้าวสารมาฝากพ่อแม่พ่อแม่ฮายากกินไข่นกยูงนกยูงเอี่ยมัน
ไปหาฮอก

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ย ผู้ไทและไทย้อในเขต
จังหวัดสกลนครมีรูปแบบอนุภาคการขอซึ่งปรากฏตัวอย่างดังข้างต้น มีรูปแบบการขอสิ่งของให้
ลูก การวิงวอนขอร้องฝากบุตรไว้กับสิ่งที่ตนเองเคารพนับถือ ซึ่งเป็นลักษณะอนุภาคหนึ่งตามที่
สุกัญญา ภัทราชัย (๒๕๒๔: ๓๘) ที่กล่าวว่า การขอเป็นรูปแบบโครงสร้างหนึ่งของเพลงกล่อมเด็ก
อีสาน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนั้นเป็นข้ออธิบายถึงภาพสะท้อนมีอนุภาคที่ปรากฏใน
เพลงเพลงกล่อมเด็ก ซึ่งเป็นการสร้างบทบันทึกทางสังคมสะท้อนผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นของ
จังหวัดสกลนครที่ได้รับการถ่ายทอดกันมายาวนาน อนุภาคเหล่านี้ได้บอกถึงความพิเศษในการ
สร้างสรรค์ให้เพลงกล่อมเด็กเป็นมากกว่าเพลงแต่หากเป็นการบอกเล่าเรื่องราวผ่านลำนำคำขับ
กล่อมที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตนเองสืบต่อไปยังลูกหลานหรือผู้ที่ได้ฟังเพลงเหล่านี้
สืบต่อไป

๓. ความเชื่อโชคลาง

ความเชื่อเป็นฐานแนวคิดสำคัญของมนุษย์ โดยความเชื่อเป็นลักษณะทางสังคม
อย่างหนึ่งที่มีความเชื่อดีร่วมกัน และมีการปฏิบัติกิจกรรมต่อความเชื่อหรือเข้าใจลักษณะ
ความเชื่อเหล่านั้นเช่นกัน เชื่อเรื่องโชคลางเป็นความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นอีสานซึ่งเชื่อด้าน
โชคลาง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาด้านสังคมที่ซึ่งเป็นอุดมคติที่ต้องการให้เป็นไป โดยปรากฏในเพลง
กล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ดังตัวอย่าง

“แม่สิยกใส่หมอนบุญเรืองอย่าสุให้
ให้เจ้าหายโลพาให้กะมีไชยมีโชค
หนูรำพันกะนอนดีหลับแล้ว”

นอนอู่ไม้ข้างจีจารนา
อุบโชคกะอู่แก้วอู่จัน

(ปาน อุประ. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่จะอุ้มลูกไปนอนหมอนเธอเจ้าอย่าร้องไห้นอนอยู่ไม่ว่าจะอุจาระใส่ทุ่งนาให้เจ้า
หายพาลมีแต่ความ โชคดีอุบัติโชคอยู่แก้วอุ้งจันทร์

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงความเชื่อถึง โชคหรือความเป็นมงคลที่อยู่ในสังคมท้องถิ่นจน
ทำให้ความเชื่อนี้มีปรากฏในเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร ความเชื่อเรื่องโชคเหล่านี้เป็น
ความเชื่อในอุดมคติที่ปรารถนาอยากให้เกิดกับลูกของตนเอง

กล่าวสรุปได้ว่า เพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนครพบว่ามีภาพสะท้อนความเชื่อ
เรื่องโชคลาภ จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นนั้นสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อเป็นลักษณะหนึ่งที่มี
ความจำเพาะถิ่นและสะท้อนอัตลักษณ์สำคัญของท้องถิ่น ซึ่งความเชื่อที่ปรากฏนั้นล้วนแต่เป็น
เครื่องชักจูงให้คนในสังคมท้องถิ่นทำดีและปฏิบัติหน้าที่ในสังคมร่วมกัน ได้อย่างมีความสุข

๔. การประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพในสังคมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย
ผู้ไทและไทย้อในเขตจังหวัดสกลนครมีการดำเนินชีวิตที่หลากหลายอันสะท้อนอยู่เพลงกล่อมเด็ก
ดังต่อไปนี้

๔.๑ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพพื้นฐานสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย
ผู้ไทและไทย้อในเขตจังหวัดสกลนครที่มีความผูกพันใกล้ชิดและพึ่งพาธรรมชาติทั้งการหาอยู่หา
กินเพลงกล่อมเด็กจึงได้นำเอาเรื่องราวในการดำเนินชีวิตสังคมเกษตรกรรมมาผูกเป็นเพลงใช้ขับ
กล่อมเพื่อให้ลูกหลับ อาชีพเกษตรกรรม ปรากฏดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ การทำไร่ทำนา เนื้อเพลงกล่อมเด็กได้บรรยายสภาพการดำเนินอาชีพ
การเกษตรในฐานะเป็นวรรณกรรมที่บันทึกเรื่องราวภูมิปัญญาต่าง ๆ ในสังคมท้องถิ่นดังตัวอย่าง
ต่อไปนี้

“แม่ไปไร่กะจี่ควายเข้าคู่

ลมวอยวอยกะคิ่นเมียบ้านเก่า

ขาหนึ่งคู่ขาหนึ่งเหยียดชอย

บ้านเก่าฮ้างกะบ้านเก่าสมศรี”

(เพ็ง แก่นจำปา. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปไร่จี่ควายเขาขัวขาข้างหนึ่งคู่เข้าข้างหนึ่งเหยียดออกลมพัดจะกลับมาบ้านเก่า
บ้านเก่ามันร้างบ้านเก่าสมศรี

“โอนเสียวลูกเดียวพลูเดียวหมาก
ควายกูเสียวอีพอกูค่า
แดนแวนเอยเห็นควายกูป๋
นอนเสียวหล่าอินางน้อยนอนเฮ้อ”

เดียวหมากแล้วปล่อยัวปล่อยควาย
คกเข้าป่าเห็นนกแดนแวน
เห็นบ่เพื่อยู่หนองสะ โนพอเห็น โตเคาะคั้งเก็ง

(โสภา อินทอง. ไทย้อย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ไกวลูกนอนแล้วเดียวพลูเดียวหมากเดียวหมากแล้วปล่อยัวปล่อยควายควายเราหาย
ถูกพ่อคำว้างเข้าป่าเห็นนกแดนแวนนกแดนแวนเอยเห็นควายเราไหมเห็นไม่ชัดเจนจะอยู่หนอง โสณ
ตัวใหญ่นอนเสียวเถิดลูกน้อยนอนเสียวเถิดเอย

“...เดียวหมากแล้วเลี้ยงงอเลี้ยงควาย
แล่นเข้าป่าเห็นนกแดนแวน
เห็นนั่นแล้วอีคำไปก่อนอีคอนตามหลัง

ควายข้อยเสียวอีแม่ข้อยค่า
แดนแวนเอยเห็นควายข้อยบ่
แล้วฟาดกันจะหล่นลงนา...”

(กอบแก้ว บัณฑิต. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

เดียวหมากแล้วเลี้ยงงอเลี้ยงควายควายเราหายถูกแม่คำว้างเข้าป่าเห็นนกแดนแวน
นกแดนแวนเอยเห็นควายเราไหมเห็นชัดแท้ควายอีคำว้างออกหน้าอีเผือกตามหลัง เอาแล้วฟาดกัน
จะหล่นลงทุ่งนา

“เจ้าบ่นอนบทนี้สินีไปบทใหม่
สาวไปนาขี้ควายเขาตู้อีอ้อ
ขาหนึ่งลอยขาหนึ่งตู้เข้า

สาวไปไร่ขี้ควายเขาธา
ขาหนึ่งคู่ขาหนึ่งเหยียดชอย
แมวโพงเป่าเอ็นมามาวาว...”

(เตรียม งอยศาลา. ไทย้อย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ลูกไม่นอนบทเพลงนี้จะร้องเพลงบทใหม่ ผู้หญิงไปไร่ขี้ควายเขาธาผู้หญิงไปทุ่งนาขี้
ควายเขาตู้ขาข้างหนึ่งตู้เข้าข้างหนึ่งเหยียดออกขาข้างหนึ่งเหยียดออกข้างหนึ่งตู้เข้าแมวป้าร้องเรียก
มาว ๆ

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนภาพสังคมเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยเลี้ยงวัวควายช่วยใช้ในการ
การประกอบอาชีพมูลสัตว์ใช้ทำปุ๋ยและได้แรงงานเกษตรกรรมนั้นคนอีสานใช้มานานปี วัวควายเป็น
สัตว์ที่มีความผูกพันกับมนุษย์มาแต่สมัยดึกดำบรรพ์จากหลักฐานภาพเขียนก่อนยุคประวัติศาสตร์

ของมนุษย์โบราณ ปรากฏภาพควาย ภาพวัวสัตว์ป่าบางชนิด เขียนอยู่ตามถ้ำต่าง ๆ โดยทั่วไป (สุจิตต์ วงษ์เทศ. ๒๕๔๕ : ๔๖) แสดงให้เห็นว่าวัวควายเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวันของมนุษย์มาแต่สมัยอดีตคนไทยรู้จักเลี้ยงและใช้ประโยชน์จากวัวควายนานมาแล้วกล่าวได้ว่าวัวควายเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองของชาวไทยตลอดประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันแสดงว่าวัวควายเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญในการทำมาหากิน

๔.๑.๒ การเลี้ยงสัตว์และการดำรงชีพด้วยการหาพืชผักสัตว์ป่า สังคมเกษตรกรรมซึ่งถือว่าเป็นสังคมหลักของท้องถิ่นสกลนคร มีวิถีการดำรงชีพอย่างพอเพียงโดยการเกษตรและการอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติเป็นแหล่งอาหารในการเลี้ยงชีพจนกลายเป็นรูปแบบอาชีพเสริม เช่น การหาปลา การเลี้ยงเป็ดไก่ การหาผักป่ามาประกอบอาหารดังปรากฏในเพลงกล่อมเด็กต่อไปนี้

“...นอนอยู่แก้วนอนแล้วแม่สิไกว
พ้อไปนาสิเอาปลาไปนอน
รอทำกินไข่ต้มคอยท่าแม่มา

อือ อือ แม่ไปไซ้สิเอาไข่มาหา
นอนสาหล่าทำกินปลานำพ้อ
ไซ้บ่อนนอนแมวโพงสิขบแก้ว...”

(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนอยู่แก้วนอนแล้วแม่จะไกวแม่ไปไร่จะเอาไข่มาฝากพ้อไปทุ่งน้ำจะเอาปลาไปนอนนอนเสียเถิดลูกรอกินปลากับพ้อรอคอยกินไข่ต้มคอยแม่มาใครไม่นอนแมวป่าจะกัดแก้ว

“นอนเคื่อหล่าหลับตาแม่สิกล่อม
แม่ไปห้วยหาช่อนปลาปู
ไปใส่เบ็ดเอาปลาคือใหญ่

เจ้าบ่อนอนบ่ให้กินกล้วย
เก็บผักตีวมาใส่แกงเห็ด
อย่าฮ้องไห้แมวโพงสิจิกตา...”

(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกหลับตาแม่จะกล่อม หากลูกไม่นอนแม่ไม่ให้กินกล้วยแม่ไปห้วยหาปลาหาปูเก็บผักตีวมาใส่แกงเห็ด ไปตกเบ็ดเอาปลาช่อนใหญ่อย่าร้องไห้แมวป่ากัดตา

“...แม่ซิเข้าป่าไม้หาหมูกอยมัน
กันแมนบุตรตาน้อยของเฮานอนคืน

แม่ซิเอามาหาอย่าชิวอนเคื่อเจ้า
ขอให้พระแผ่นดินไกวมน้อยอย่าวาง...”

(คำหล้า สุริยภูมิ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่จะเข้าป่าหากอย่เผือกมันแม่จะเอามาให้อย่างอแรงเลยถ้าแม่ลูกน้อยของเราตื่น
ขอให้ท่านไกวอย่าละทิ้ง

“...ตำข้าวเม่าไปสู่เฮือนโหลง
สาวน้อย ๆ ตำหูกกะแลบ กะแลบ”

เก็บผักโงงไปสู่เฮือนน้อย

(ทองจันทร์ ฮ่มป่า. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ตำข้าวเม่าไปเรือนปู่ย่าตายาย เก็บผักบุง ไปเรือนญาติพี่น้องสาวน้อยทอผ้า

“...พ่อไปไร่เอาหมากไม้มาหา
เอาหมากส้มขี้ม้อนมาต้อนอีหล้าคำ

พ่อไปนาเอาหมากมามาต้อน

นอนสาหล้าหลับตาสาแม่เขย”

(เตรียม งอยผลา. ไทโย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

พ่อเราไปไร่เอาผลไม้มาฝากพ่อเราไปทุ่งนาเอาผลมะมามาฝากเอาผลส้มปามาฝาก
ลูกน้อย

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า มีการบันทึกภูมิปัญญาการหากินของชาวอีสาน โดยการ
แสวงหาอาหารจากธรรมชาติ อาทิ สัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น “สีเอาไข่มาหา”, “สีเอาปลาบ่อบอน” “หา
ช่อนปลาบู่” “ใส่เบ็ดเอาปลาถือใหญ่” เป็นต้น นอกจากนี้ยังสะท้อนภาพการหาผักตามชายป่ามา
ประกอบอาหารในข้อความที่ “เก็บผักตัวมาใส่แกงเห็ด”

แกงเห็ดใส่ผักตัว เป็นอาหารพื้นบ้านอีสานที่สะท้อนภูมิปัญญาการประกอบอาหารเพื่อ
การดำรงชีพซึ่งมีส่วนผสมสำคัญดังชื่ออาหารคือ เห็ดและผักตัว เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์
ไทโย้ย ได้กล่าวที่มาของเห็ดชนิดหนึ่งที่นำมาประกอบอาหารดังบทเพลงตอนหนึ่งว่า

“...แทงเคาแล้วกะตีสลงท่ง
จีใส่คูกะเป็นน้ำมกยาง

ไม้ทับกันกะจีแตกเต็มมือ

จีใส่ทางกะเป็นเห็ดละงอก...”

(อ่อนแก้ว ศรีสร้อย. ไทโย้ย : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

สนตะพายแล้วก็ได้ลงทุ่งนาไม้ทับกันอุจาระราคมืออุจาระราคถึงเป็นน้ำยางอุจาระ
ราคเส้นทางเป็นเห็น

ในช่วงฤดูอากาศจะร้อนอบอ้าวและมีฝนตก อากาศเช่นนี้ในภาคอีสานจะเกิดเห็ดหลายชนิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่ง บุญยงค์ เกศเทศ (๒๕๔๘ : ๑๕๖-๑๕๗) กล่าวว่าภูมิปัญญาการหาเห็ดซึ่งเป็นธรรมชาติเกิดเรื้อยคินนั้น ชาวอีสานมีภูมิรู้เลือกสรรเห็ดที่ระประทานได้มาประกอบอาหาร โดยมักทำหมก(ห่อหมก) หรือแกงใส่ผักที่มีรสเปรี้ยว อาทิ ยอดผักต้ว เห็ดที่สามารถนำมาแกงรวมกับยอดผักต้วได้มีหลายชนิด เช่น เห็ดขอนขาว เห็ดโค เห็ดปลวก เห็ดผึ้ง เห็ดผะ เห็ดมันปู เห็ดละโจก เป็นต้น ซึ่งเห็ดที่กล่าวข้างต้นนั้นต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้และห้องปฏิบัติการภายในชุมชน แล้วเข้าสู่การช้ทวนหลายสิบรอบจนตกผลึกเป็นภูมิปัญญาการหาอยู่หากินของชาวอีสานซึ่งมีการสังเกตเห็ดเบือ(เห็ดมีพิษ)เพื่อหลีกเลี่ยงการรับประทาน มีวิธีการสังเกต (บุญยงค์ เกศเทศ. ๒๕๕๐ : ๑๐๘)ดังนี้

๑. เห็ดที่ไม่เคยรับประทานให้สำคัญว่าเป็นเห็ดเบือหรือมีพิษไว้ก่อน
๒. เห็ดที่คนเคยรับประทานแล้วเบือมาไม่ควรรับประทาน
๓. เห็นที่มีรูปทรงแปลกตาจากที่เคยรับประทานให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าน่าจะเป็นเห็ดเบือ หรือมีพิษ

๔. เห็ดที่ไม่มีร่องรอยการกัดแทะจากแมลงถือว่าเป็นเห็ดเบือ

๕. เห็ดที่เกิดจากความสงสัยเมื่อนำมาประกอบอาหารให้ใส่ข้าวสารลงไปประมาณหนึ่งกำมือ ถ้าต้มข้าวสุกแล้วสีข้าวเปลี่ยนเป็นสีดำค้ำแสดงว่าเป็นเห็ดมีพิษ

นอกจากนี้ชาวอีสานยังรู้จักการหาผักผลไม้อื่นมารับประทาน เช่น กอย มันผัก โปง (ผักนึ่ง)หมากมา (ลูกมา)หมากส้มจี้ม่อน (ผลส้มจี้ม่อน) เป็นต้น

จากผลการศึกษาอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพพื้นฐานหลักสำคัญของชาวอีสาน เพลงกล่อมเด็กเป็นวรรณกรรมของท้องถิ่นจึงได้ทำหน้าที่บันทึกและสะท้อนภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของสังคมท้องถิ่นเพื่อให้คงอยู่ในสังคมท้องถิ่นต่อไป การใช้พื้นที่ของเพลงกล่อมเด็กเป็นการบอกเล่าเรื่องราวของสังคม และสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ให้อยู่ในความทรงจำของลูกหลานสืบต่อไป

๔.๑.๓ การทอผ้า เป็นงานสำคัญอีกอย่างหนึ่งของสังคมชาวอีสาน ซึ่งงานหัตถกรรม ที่สำคัญและจำเป็นต่อการเรียนรู้ของสตรีอีสาน คือ การทอผ้า ซึ่งเป็นงานสำคัญที่ต้องทอเครื่องนุ่งห่มและใช้งานในครัวเรือน (กฤษฎา ศิริธรรมา. ๒๕๕๒ : ๒๐๕) ผ้าจึงเป็นศิลปหัตถกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นใช้ในชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ใช้เป็นผ้าอ้อมห่อเด็กทารก ใช้ผ้าทำเปลให้เด็กนอน เมื่อถึงคราวจะบวชก็ใช้ผ้าเป็น

เครื่องนุ่งห่มและเป็นเครื่องบูชา เมื่อแต่งงานก็ใช้ตัดชุดแต่งงาน เมื่อเสียชีวิตก็ใช้เป็นผ้าห่อศพ เป็นต้น ผ้าอีสานจึงมีส่วนร่วมสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทฮ้อในเขตจังหวัดสกลนคร สะท้อนภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมการทอผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือนโดยได้บันทึกภูมิปัญญาในเนื้อหาของกระบวนการทอผ้า ซึ่งจำแนกออกเป็น ๒ ชนิด คือผ้าไหมและผ้าฝ้าย โดยกระบวนการที่สัมพันธ์กับการทอผ้าที่แทรกอยู่ในเพลงกล่อมเด็กนั้นมีรูปแบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การทอผ้าไหม เป็นภูมิปัญญาของชนชาวไทยและประชากรเกือบก่อน โลกจนไม่สามารถบอกแหล่งที่ชัดเจนได้ว่ากำเนิดจากแหล่งใด แต่การทอผ้าไหมของภาคอีสานนั้นมีความโดดเด่นเรื่องลวดลายและสีสันที่สวยงาม ซึ่งได้บันทึกเรื่องราวภูมิปัญญาเหล่านี้ไว้บางขั้นตอน ดังนี้

๑.๑ การเลี้ยงหนอนไหม ซึ่งชาวบ้านเรียก “ตัวม่อน” มีลักษณะเป็นหนอนสีเขียวคล้ายตัวผีขาว มีความยาวประมาณ ๒-๔ นิ้ว จะเลี้ยงโดยพืชชนิดหนึ่งเรียกว่า “ต้นหม่อน” โดยเลี้ยงไว้ในกระด้ง ทุกวันจะต้อง “เกียม่อน” (ให้อาหารตัวหนอนไหมด้วยใบหม่อน) การไปเก็บใบหม่อนนั้นนับเป็นกิจวัตรของหญิงโบราณเพราะต้องทอผ้าเองเพื่อใช้ในครัวเรือนภาระการผลิตเครื่องนุ่งห่มจึงตกอยู่กับหญิงแม่บ้านแม่เรือน ดังตัวอย่าง

“...แม่เลี้ยงม่อนอยู่ในป่าสวนมอน
ฟังเสียงเอนกะฮ้ายบ่าวสีลา

นอนตะแคงกะอยู่กมไม้เน็ง
เผ่นไปนาจับอ้งมาแล้ว...”

(ทองดี แก้วฝ้ายและเปรมฐพร ลาสูด.

ไทลาว : ๒๕๕๕, ละเมิ้น นันทะวงค์.

ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่เลี้ยงไหมอยู่ในสวนหม่อน นอนตะแคงกะอยู่ต้นไม้เอนฟังเสียงเรียกของพี่สีลา
เขาไปทุ่งนานาจับอ้งอ่างมาแล้ว

“...แม่เลี้ยงม่อนกะนอนอยู่สายไหม
นอนสาหล่าหลับตาแม่ได้กล่อม
ครั้งนอนอยู่ไม้สองปล้องพ่อสีลา

เออเฮาเออกะเหอะเออเหอะเออ

ครั้งนอนอยู่ผ้าสองวาแม่ได้ตำ

นอนสาหล่ากะหลับตาแม่สิกล่อม...”

(กอบแก้ว บัณฑิต. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่เลี้ยงใหม่ได้นอนอยู่สายไหม นอนเสียเถิดลูกหลับตาแม่จะกล่อมครั้นนอนอยู่ผ้าขาว
สองวาแม่ได้ทอครั้นนอนอยู่ไม้สองปล้องพ้อจะสานให้ นอนเสียเถิดลูกหลับตาแม่จะกล่อม

“...คันทว่าแม่ไปไฮ่กะยังบ่ทันมา แม่ไปนาคะยังบ่ทันฮอดกะได้ปลามาค้อน
แม่เลี้ยงม้อนอยู่ป่าสวนมอน”

(เกษร วงศ์กาฬสินธุ์. ไทโย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ครั้นว่าแม่ไปไร่ยังไม่ทันมาแม่ไปทุ่งนายังมาไม่ถึงจะได้ปลามาฝากแม่เลี้ยงใหม่อยู่
สวนหม่อน

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาการทอผ้าในกระบวนการแรก
ของหญิงชาวอีสานคือการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ในกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องคือ
การเลี้ยงตัวไหมให้สามารถเจริญไวกพอที่จะชักใยฝักไหม (ฝักหลอก) ได้ ผู้หญิงต้องทำงานบ้าน
เลี้ยงลูก และยังต้องเก็บใบหม่อนมาเลี้ยงตัวไหม กิจกรรมเหล่านี้สะท้อนถึงความเป็นกุลสตรีของ
ผู้หญิงในอีสานที่ต้องเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ในเพลงกล่อมเด็กยังกล่าวถึงการสาวไหม ซึ่งเป็นกระบวนการระยะแรกของการ
การทอผ้า ดังตัวอย่าง

“...แม่เลี้ยงม้อนอยู่ป่าสวนมอน ให้เจ้านอนตามคำแม่ว่า
น้ำอยู่ท่าพินอยู่ในคอน ไปเก็บบอน วัว ควาย คาคอก
มีฝักหลอกเต็มตั่งหลายอัน สาวบ่ทันกะอยู่บ้านแม่บี้
แม่เจ้าบอกกะให้แก่อำคา นอนหลับตากะอย่าให้สะดุ้ง...”
(เกษร วงศ์กาฬสินธุ์. ไทโย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่เลี้ยงใหม่อยู่สวนหม่อนให้เจ้านอนตามคำแม่ว่าน้ำอยู่ท่าพินอยู่ในคอนไปเก็บ
ต้นบอน วัว ควาย ยังอยู่คอกมีหลอกค้ายตั่งหลายอันสาวไหมไม่ทันจะกลายเป็นผีเสื้อแม่จะบอก
ให้แก่ลูกนอนหลับตาอย่าให้นอนสะดุ้ง

จากตัวอย่างกล่าวถึง การชักใยจากฝักใฝ่ใหม่ที่เรียกกันว่า “สาวหลอกหรือสาวหลอด” หากสาวไม่ทันตัวคักแต่ที่เข้าฝักจะกลายเป็น “แม่บี่” (ผีเสื้อหนอนไหม) จะได้เส้นไหมที่ไม่มีคุณภาพ จะกรอบและขาดง่าย

เมื่อมีการทอผ้าเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็นำมาใช้อุปโลกในครัวเรือนเพื่อให้เกิดความสะดวกสบายในชีวิต ซึ่งปรากฏในเพลงกล่อมเด็กดังต่อไปนี้

“...นอนอยู่แก้วใน <u>อู่สายไหม</u>	แม่สิไกวไปมาไวไว
นอนอยู่ <u>ไทย</u> กวยไปโคนต้น	กวยโอนเอ็นหลับแล้วอย่าดึง...”
	(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนอยู่แก้วในอู่สายไหมแม่จะไกวไปมาเร็ว ๆ นอนอยู่ไทยไกวไปมา ๆ ไกวไปมาหลับแล้วอย่าขยับ

“...แม่สิจับสองขาให้คากชันเง่งเค่ง	นอน <u>อู่ไหม</u> ให้เจ้านอนสาเด้อหล่า
บักนายเอยแม่สิกล่อมคำเอ้ย	ให้เจ้านอน <u>อู่ไหม</u> ไหลลงอู่แก้วนอนแล้วแม่กวย
แม่ไปไส่กะยังบ่ทันมา	แม่ไปนายังมาบ่ทันฮอด...”
	(สุพัตรา อรอำพัน. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่สองขาให้กั้นโคซี่ไปมานอนอู่ไหมแล้วให้เจ้านอนเสี่ยลูกกลูกเอยแม่จะกล่อมให้เจ้านอนในอู่ไหมอู่แก้วแล้วแม่จะไกว

“...เจ้าอ้อนค้อนนอน <u>อู่สายไหม</u>	แม่ฮักเจ้าปานแดงแพงเจ้าปานไซ่
ใหญ่ขึ้นมาเป็นญาญญาชา	ใหญ่ขึ้นมาเป็นเต่าเป็นแก้ว...”
	(นงคราญ พลไชย. ผู้ไท : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

ลูกน้อยผู้น่ารักนอนอู่เชือกสายไหมแม่รักเจ้าคั่งผลแดงหวงจุใจเดิบโตแล้วให้เป็นพระเถระที่น่าเคารพเดิบโตแล้วให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดี

“แม่ไปนาเอาปั้งปลามาป้อน	แม่ไปเลี้ยงม้อนให้นอน <u>อู่สายไหม</u>
อืออือนอนสาหล่าหลับตาอย่าฟ้าวตื่น...”	
	(ไล สุ่มังคะ. ไทโย้ย : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

แม่ไปทุ่งนาจะเอาปิ้งปลามาป้อน แม่เลี้ยงไหมได้นอนในอุ้งสายเชือกไหมนอนเสีย
เถิดลูกหลับตาอย่างฟุ้งฝัน

“...แม่ไปนาเอาปลามาค้อน	แม่เต่าเลี้ยงมือนยังไค้รุ่งจันทร์ไหม
นอนสาหล่าหลับตาแม่สิกล่อม	นอนสาลูกแม่เยอ นอนสาลูกแม่เยอ...”
	(ศรี เศษฐา ไซย. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่ไปทุ่งนาเอาปลาผากขายเลี้ยงไหมไค้รุ่งผ้าจันทร์ไหมนอนเสียเถิดลูกหลับตา
แม่จะกล่อม

“...แม่เลี้ยงหม่อนไค้ผ้าคนผืน	ผ้าผืนเดียวเตะเตี้ยรอบบ้าน
ไผ้จี้คร้านบ่ไค้รุ่งผ้า	นอนสาหล่าหลับตาแม่สิกล่อม...”
	(สุพัตรา อรอำพัน. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

แม่เลี้ยงไหมไค้รุ่งผ้าคนละผืนผ้าผืนเดียวเดินเที้ยรอบบ้านไครจี้เกียจไม่ไค้รุ่งผ้า
นอนเสียเถิดลูกหลับตาแม่จะกล่อม

จากเพลงกล่อมเด็กที่นำเสนอเป็นตัวอย่างข้างต้น พบว่า การทอผ้าไหมซึ่งเป็นภูมิปัญญา
ชาวบ้านนั้นมีการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่นำไปใช้เพื่อการอุปโภค คือ การทำเปลนอน และการทำ
ผ้ารุ่ง โดยเป็นน่านันให้เห็นความสำคัญที่บิดรมารคามีต่อบุตรเพราะผ้าไหมถือว่าเป็นผ้าที่มี
มูลค่าในการซื้อขาย กานำเอาผ้าไหมมาเป็นเปลนอนนั้นย่อมแสดงถึงความใส่ใจและเอาใจต่อบุตร
ของตนเองยิ่งนัก นอกจากนี้ยังได้แฝงแง่คิดความขยันหมั่นเพียรว่า “ไผ้จี้คร้านบ่ไค้รุ่งผ้า”

๔.๑.๔ การจักสาน เป็นรูปแบบในงานหัตถกรรมของชาวอีสาน ซึ่งม
ีความสำคัญคือ เพื่อเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน โดยการจักสานนี้เป็นรูปแบบหนึ่งขององค์ความรู้ที่
ผู้ชายในสังคมอีสานในยุคนั้นต้องเรียนรู้และสร้างความเข้าใจต่อการศึกษาเพื่อให้สามารถ
สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใช้ในครัวเรือนได้ เพลงกล่อมเด็กอีสานได้บันทึกเรื่องราวความสามารถใน
การทำเครื่องจักสานของผู้ชายในฐานะบิดาที่ต้องเรียนรู้และสามารถจักสานอยู่ไม่ไผ่เพื่อใช้เลี้ยงลูก
ให้สามารถหลับนอนได้อย่างมีความสุข

เพลงกล่อมเด็กสะท้อนความสามารถที่ผู้ชายต้องมีคือการจักสานอู่เพื่อใช้งานให้ลูกนอนหลับ ดังปรากฏในเพลงกล่อมเด็กดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...คำเอยแพรและผ้าสีหาคุ้มกะบ่อมมี อือ อือ คิ้วหลูหลานอนสาแม่สิกล่อม
ห่มผ้าอ้อมนอนพร้อมแม่สิโกว นอนอู่ผ้าสองวาแม่เจ้าคำคำเอย
นอนอู่ไม้สองปล้องอีพ้อสาน...”

(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ลูกเอยเสื้อผ้าหาวจะใส่ก็ไม่มีลวงลูกให้นอนแม่จะกล่อมห่มผ้าอ้อมนอนพร้อมแม่จะโกว นอนอู่ผ้ายาวสองวาแม่เจ้าทอนนอนอู่ไม้ยาวสองปล้องพ้อเราจักสาน

“นอนเสี่ยหล่าหลับตาแม่สิกล่อม ให้เจ้านอนอู่ผ้าสามวาแม่เจ้าคำ
นอนอู่ไม้สามปล้องพ้อเฮาสาน นอน บ่ หลับกับแกลิจกดา
นอนบ่หลับตากาสีมาจกแก้มหัวแง่มๆ หัวใส่ผู้ไค่นอนเสี่ยเขื่อนางน้อยนอนเคือ”

(คำหล้า สุริยภูมิ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสี่ยลูกหลับตาแม่จะกล่อมให้เจ้านอนอู่ผ้ายาวสามวาแม่เจ้าทอนนอนอู่ไม้ยาวสามปล้องพ้อเราจักสานนอนไม่หลับตุ๊กแกจะควักตานอนไม่หลับจาจะมาจิกแก้มหัวเราะยิ้มแยมให้ใครลูกนอนเถิด

“...นอนสาหล่าหลับตาแม่ไค้กล่อม ครั้นนอนอู่ผ้าสองวาแม่ไค้คำ
ครั้นนอนอู่ไม้สองปล้องพ้อสิสาน นอนสาหล่ากะหลับตาแม่สิกล่อม”

(กอบแก้ว บั๊บบาน. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสี่ยเถิดลูกหลับตาแม่จะกล่อมครั้นนอนอู่ผ้ายาวสองวาแม่ไค้ทอ ครั้นนอนอู่ไม้ยาวสองปล้องพ้อจะไค้จักสาน นอนเสี่ยเถิดลูกหลับตาแม่จะกล่อม

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เมื่อครอบครัวมีบุตรแล้วหน้าที่ในการทำเครื่องจักสานเป็นหน้าที่ของฝ่ายชายจะเป็นผู้ทำอู่จากไม้ไผ่ซึ่งในเนื้อเพลงได้บอกขนาดของอู่ให้ชัดเจนว่ามีความยาวขนาดเทียบไม้ไผ่ไค้สองปล้อง (ประมาณ ๖๐-๑๐๐เซนติเมตร) ซึ่งเป็นขนาดของอู่ที่เด็กต้องไค้นอน ซึ่งความสามารถในงานหัตถกรรมนี้ไค้สะท้อนถึงการเรียนรู้ภูมิปัญญา

เพื่อสรรสร้างเครื่องมือในการอุปโลกของมนุษย์อันเป็นองค์ความรู้ที่ทรงค่าเพื่อการดำรงชีพอยู่ต่อไป

๔.๒ อาชีพค้าขายเป็นอาชีพหนึ่งปรากฏมีบันทึกในเพลงกล่อมเด็กซึ่งเป็นอาชีพที่เกิดจากการแปลงภูมิปัญญาเป็นสินทรัพย์โดยในเนื้อเพลงกล่อมเด็กได้กล่าวเพียงบางส่วนในการค้าขายพอที่จะชี้ให้เห็นว่ามีการค้าขายดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ อาชีพค้าขายทั่วไปซึ่งปรากฏเป็นรูปแบบหนึ่งของการประกอบอาชีพซึ่งเป็นอาชีพค้าขายทั่วไป จากการวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กพบว่าการขายสิ่งของทั่วไปดังตัวอย่างต่อไปนี้

“นอนสาหล่าหลับตาจ้วยจ้วย
เพื่อนมาขายดินแม่ลิซื้อให้อยู่
เพื่อนมาขายหอยแม่ลิซื้อให้จิ้ม”

เพื่อนมาขายกล้วยแม่ลิซื้อมาให้กิน
เพื่อนมาขายตังแม่ลิซื้อให้งอย

(บุญเพ็ง ดวงเพชรแสง. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกหลับตาดี ๆ เขามาขายกล้วยแม่จะซื้อให้กินเขามาขายที่ดินแม่จะซื้อให้อาศัยเขามาขายตังแม่จะซื้อให้นั่งเขามาขายหอยแม่จะให้จิ้ม(กิน)

“นอนเสียเค้อคำแพงนอนเฮอ
นอนหลับแล้วแม่จิไปซื้อกล้วยมาให้เจ้ากิน
แม่จิไปซื้ออูมาให้เจ้านอน
แม่จิไปซื้อปูนมาไว้เคี้ยวหามาก
นอนเสียเอ้ออินางน้อยนอนเอ้อ”

นอนสะเฮอคำแพงลูกแก้ว
แม่ลิไปซื้อดินมาให้เจ้าเล่น
แม่จิไปซื้อหมอนมาให้เจ้าอูม
แม่จิไปซื้อเหนียวมาอ่อมกินงาย

(คำหล้า สุริยภูมิ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกรักนอนหลับแล้วแม่จะไปซื้อกล้วยมาให้เจ้ากินแม่จะไปซื้อดินมาให้เจ้าเล่นแม่จะไปซื้ออูมาให้เจ้านอนแม่จะไปซื้อหมอนมาให้เจ้าอูมแม่จะไปซื้อปูนมาให้เจ้าเคี้ยวหามากแม่จะไปซื้อแมลงเหนียวมาแกงอ่อมกิน

“...นอนหลับแล้วแม่ลิไปซื้อโกย
แม่ลิไปซื้อดินมาเสอเจ้าอยู่

นอนหลับแล้วแม่ลิไปซื้อโกยมาเสอเจ้ากิน
หล่าเอ้ย นอนสาเค้อ

แม่ลีไปซื้ออูมาเฮอเจ้าอนหล่าเอ้ย นอนสาหล่าหลับตาแม่สิกล่อมหล่าเอ้ย
แม่ลีไปซื้อหมอนมาให้เจ้าอนลูกหล่า...”

(ยุพิน การุณ. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนหลับแล้วแม่จะไปซื้อกล้วย นอนหลับแล้วแม่จะไปซื้อกล้วยมาให้ลูกกินแม่จะไปซื้อที่คืนให้เจ้าอูอาศัย ลูกเขยนอนเสียเถิดแม่จะไปซื้ออูมาให้เจ้าอนนอนเสียเถิดลูกหลับตาแม่จะกล่อมแม่จะไปซื้อหมอนมาให้เจ้าอนนอน

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามีการค้าขายในระบบสังคมซึ่งมีการใช้ระบบค้าขายให้เห็นจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การค้าขายที่ปรากฏในเนื้อเพลงเป็นภาพสะท้อนการค้าขาย ได้แก่ กล้วย ขายดิน ขายตั้ง (แก้อี) ขายหอย ขายอู (เปลด็็ก) ขายหมอน ขายปูน (ปูนขาวที่ใช้ประกอบกรกัษวหมาก) และขายเหนียว (แมลงน้ำชนิดหนึ่งตัวกลมไม่มีขาอาศัยอยู่ในน้ำ ฟันแหลมคมเหมือนตะขาบ) ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการสะท้อนการค้าขายในสิ่งที่อุปโลกบริ โภคในสังคมท้องถิ่น สะท้อนการกินอยู่ของสังคมท้องถิ่นที่เรียบง่าย

นอกจากนี้ยังพบว่าการค้าขายเส้นไหม ซึ่งสะท้อนถึงการเลี้ยงไหมที่ไม่ใช้ทอผ้าเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังทอเพื่อการค้าขายอีกด้วย ดังตัวอย่าง

“...อีพ่อหม่อมเข้าไปค้าไหม
ขายไปฮอดเมืองนอกเมืองนา

ลงไปไทยขายไหมขายหลอด
หลบคินมาซื้อปลามาป้อน...”

(เกษร วงศ์ภาพสินธุ์. ไทฮ้อย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

พ่อเราไปขายผ้าไหมไปขายที่กรุงเทพมหานครขายผ้าไหมและหลอดค้าขายไปถึงต่างประเทศ เมื่อพ่อกลับมาแล้วจะซื้อปลามาป้อน

จากตัวอย่างกล่าวถึงการที่พ่อลงไปขายเส้นไหมที่ทั้งเป็นปอย (ไหม) และที่กรอใส่ไม้ (หลอด) โดยไปขายที่ “ไทย” ซึ่งหมายถึง กรุงเทพมหานคร การค้าขายเส้นไหมนั้นเป็นการเปลี่ยนภูมิปัญญาของตนเองเป็นสินทรัพย์เพื่อนำมาจับจ่ายในการอุปโลกบริ โภคในครัวเรือน ดังปรากฏความในบทที่ว่า “หลบคินมาซื้อปลามาป้อน” สะท้อนลักษณะการค้าขายที่มีรูปแบบ “ได้มาจ่ายไป” เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข

๔.๒.๒ การค้าขายแลกเปลี่ยนวัวควายการค้าขายควายมีมาแต่สมัยโบราณทางภาคอีสานมีการค้าขายควายกันมากมายจนเกิดเป็นระบบนายฮ้อย คือ ผู้นำกลุ่มค้าขายควายทำการค้อนควายจากอีสานมาขายแถบสระบุรี คำว่า “นายฮ้อย” เป็นภาษาท้องถิ่นอีสานที่เรียกกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทในการค้าขายและมักจะเรียกตามชื่อประเภทสินค้า ดังนั้นกลุ่มคนที่ค้าขายวัวควายจะถูกเรียกขานว่านายฮ้อยวัวควาย แต่อาจเพราะนายฮ้อยวัวควายได้เข้ามามีบทบาทสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนอีสานใกล้ชิดกว่ากลุ่มพ่อค้ากลุ่มอื่นๆเนื่องจากสภาพเพราะความเป็นอยู่ของคนอีสานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันชาวบ้านมีการเลี้ยงวัวควายเป็นอาชีพที่อยู่กับวิถีชีวิตของชาวนาทำไร่และเป็นสิ่งที่แสดงสถานะทางสังคม “มูลมัง” (สมบัติ) ปัจจุบันชีวิตของชาวนาชาวไร่รวมถึงรูปแบบการเลี้ยงวัว-ควาย และการซื้อการขายได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเนื่องจากการพัฒนาประเทศทำให้การคมนาคมสะดวกมีการใช้เทคโนโลยีมาแทนการใช้แรงงานสัตว์ บทบาทสถานะของวัวควายเปลี่ยนไปเป็นสินค้าทางเศรษฐกิจมากขึ้น ระบบตลาดที่เคยมีนายฮ้อยวัวควายเป็นแกนกลางก็มีระบบตลาดนัดเข้ามาแทน ทำให้การค้าขายวัวควายสะดวกมากขึ้น

สิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเลี้ยงวัวควายในชุมชนตามมาการซื้อขายวัวควาย พ่อพันธุ์แม่พันธุ์จะซื้อที่ตลาดนัดการเลี้ยงก็มีพื้นที่จำกัดต้องมีการขังคอกและหาอาหารสัตว์มากขึ้นดูแลรักษาโรคสัตว์ฟังกาแผนปัจจุบันหรือเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้การเลี้ยงวัวควายของชุมชนมีข้อจำกัดบางรายต้องประสบภาวะขาดทุน เพราะขาดความรู้ความเข้าใจและเทคนิคในการเลี้ยงและการดูแลรักษาป้องกันโรค เทคนิคการซื้อการขาย หากมีการศึกษารวบรวมภูมิปัญญาจากนายฮ้อยและจัดระบบการถ่ายทอดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ข่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเลี้ยงวัวควายสมัยนี้ได้

องค์ความรู้จากภูมิปัญญานายฮ้อยวัวควาย จึงกลายมาเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาการดูแล牲畜สัตว์ประกอบด้วยคุณค่าของสัตว์ ราคาที่เหมาะสม การเลี้ยง การดูแลสัตว์ การรักษาโรคของสัตว์ด้วยยาสมุนไพร ช่องทางการตลาด ศึกษาเส้นทางในการเดินทางซื้อขาย ขอบเขตการซื้อขาย การเจรจาต่อรองราคาซื้อขาย และสุดท้ายการสร้างสัมพันธ์ในเรื่องของเครือข่ายองค์ความรู้เหล่านี้จะมีส่วนใดที่เกิดการเปลี่ยนแปลง สึกกร่อน และหลุดหายไป

จากตัวอย่างเพลงกล่อมเด็ก ปราภกฏการค้าขายแลกเปลี่ยนวัวควาย ซึ่งเป็นลักษณะการค้าขายของสังคมชาวอีสานที่นับเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงถึงภูมิปัญญาในการเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนวัวควายนั้นมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

“...ตุ้กะล่างขายได้ล่อกัน

ตุ้แลกข้องเขาข้องแลกกระบอง

ตุ้แลกข้าวเขาแลกแป้น

นอนสาหล่าหลับตาแม่สิกล่อม...”

(เกษร วงศ์กาฬสินธุ์. ไทย้อ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

วัวควายเขาตุ้ก็ไม่มีเป็นไรเมื่อเอาไปขายก็ได้เท่ากัน เขาตุ้แลกข้าวเขาแลกแป้นปักผม
เขาตุ้แลกข้องเขาข้องแลกกระบองได้

“...ตุ้กะข้างเขาแลกข้าง

ตุ้แลกข้าวเขาแลกแป้น

ลงไปล่างขายได้ท้อกัน

ตุ้แลกช้อนเขาแลกกระบอง...”

(ศรีเทิน คาบศรีพาย. ไทย้อ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

เขาตุ้เขาแลกก็ไม่มีเป็นไร เมื่อเอาไปขายกรุงเทพมหานครก็ได้ราคาเท่ากัน เขาตุ้แลก
ข้าวเขาแลกแป้นเขาตุ้แลกช้อนเขาแลกกระบองได้

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวถึงการแลกเปลี่ยนวัวควาย ซึ่งอธิบายวัวควายที่มีเขา
ปกติ เขาตุ้ (ตุ้) เขาเก (เก) ซึ่งกล่าวว่าจะมีเขาลักษณะเช่นไรก็ตามสามารถขายได้เหมือนกัน แต่
หากแลกเปลี่ยนสินค้าก็จะได้ต่างกัน คือ

วัวควายเขาตุ้ แลกได้ ข้าว, ข่อง, ช้อน

วัวควายเขาเก แลกได้ ปั้น, จี้ได้

วัวควายเขาขาว แลกได้ จี้ได้

กล่าวสรุปได้ว่า การซื้อขายวัวควายในสังคมอีสานนั้นเป็นรูปแบบการประกอบอาชีพ
ของประชาชนอย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนเพื่อให้ตนเองสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้
อย่างมีความสุข เพลงกล่อมเด็กในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและมีการทำหน้าที่เป็น
วรรณกรรมที่บันทึกเรื่องราวของสังคมในเพลงซึ่งเป็นลักษณะการส่งต่อความรู้ให้เกิดขึ้นและ
ดำรงอยู่สืบต่อไป

จากการวิเคราะห์ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว
ไทย้ย ผู้ไทและไทย้อในเขตจังหวัดสกลนคร มีการบันทึกลักษณะการประกอบอาชีพของ
ชาวอีสานซึ่งแต่เป็นการประกอบอาชีพเพื่อการดำรงอยู่ของตนเองและสังคมที่ดี อาชีพที่พบใน
เพลงกล่อมเด็กอีสานนั้นประกอบด้วยสองอาชีพที่สำคัญ คือ อาชีพเกษตรกรรมและอาชีพค้าขาย
เพลงกล่อมเด็กในฐานะเป็นวรรณกรรมแรกที่เด็กต้องได้ยินจึงมีการบันทึกเนื้อหาทางสังคมเพื่อ

ขับกล่อมให้เด็กเรียนรู้ หรือแม้กระทั่งเพื่อจรรโลงใจแก่ผู้ฟังหรือผู้ขับกล่อมเอง ภูมิปัญญาด้านสังคมเหล่านี้ได้ถูกบันทึกเป็นส่วนเนื้อหาของเพลงและยังคงมีการสืบต่อด้วยการขับกล่อมจากรุ่นสู่รุ่นไปตลอดเวลา

๕. ค่านิยม

ค่านิยม เป็นแนวปฏิบัติที่สังคมยอมรับปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย แนวปฏิบัติเหล่านี้ อาจเป็นที่ยอมรับกันภายในบางช่วงเวลาตามความนิยม และอาจจะกลายเป็นความนิยมที่คงทนปฏิบัติกันสืบต่อนานขึ้นจนปรับเปลี่ยนเป็นวัฒนธรรมได้ค่านิยมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก ได้แก่

๕.๑ ค่านิยมในการสร้างครอบครัวให้สมบูรณ์ เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทฮ้อในเขตจังหวัดสกลนคร นอกจากจะสะท้อนค่านิยมในการสร้างความสมบูรณ์ให้กับครอบครัวตนเอง เพราะเชื่อว่าครอบครัวที่สมบูรณ์ย่อมนำมาซึ่งความสุขสบาย ดังปรากฏในเพลงกล่อมเด็กที่มักเรียกกันว่า “เพลงแม่ฮ้างกล่อมลูก หรือเพลงแม่หม้ายกล่อมลูก” ดังตัวอย่าง

“แม่ไปไฮ้กะหยงบ่ทันมา
แม่มาฮอดแล้วจั่งต้นกินนม
นอนอู่แก้วนอนแล้วแม่สิกววย
แม่สิไปหาพ่อน้ำมาเลี้ยงให้ใหญ่สูง”

ถอดความว่า

แม่ไปไร่และทุ่งนายังไม่กลับมา เมื่อมาถึงแล้วลูกจึงค่อยตื่นกินนมนอนเสียเถิดลูก หลับตาแม่จะกล่อมแม่จะไกวแม่จะ ไปปั้นฝ้ายเดือนเพ็ญเกี่ยวผู้ชายเพื่อหาพ่อเลี้ยงมาเลี้ยงให้เติบโต

“..พีนได้ถิ่นปลาค้าวโตต่อลำตาล
ส่วนว่าลุงและป้าอ้าวอาเฮยพินบ่เบ็ง
นอนชะเขอบักอ้ายน้อยนอนเฮอ

ถอดความว่า

คนอื่นเขาได้ทานปลาค้าวตัวโตเท่าต้นตาลเราได้ทานปลาค้าวตัวเล็กที่เขาให้ทาน ส่วนว่าลุงป้าญาติพี่น้องเขาไม่ดูแล แม่จะหาพ่อเลี้ยงมาเลี้ยงให้เติบโต

แม่ไปนากะหยงบ่ทันฮอด
นอนสาเดื่อ เดื่อหล่าหลับตาแม่สิกล่อม
แม่สิไปเขินฝ้ายเดือนหงายเว้าผู้บ่าว

(นคร จงรักษ์. ไทลาว : ๒๕๕๕)

⋮

เขาได้ถิ่นปลาค้าวขี้ก้างไทบ้านพินให้ทาน
แม่สิหาพ่อน้ำนี้มาเลี้ยงให้ใหญ่สูง
นอนชะหล่าหลับตาแม่สิกล่อม...”

(อ่อนแก้ว ศรีสร้อย. ไทโย้ย : ๒๕๕๔)

“...นอนส่ำหล่ำหลับตาแม่สิกล่อม นอนส่ำหล่ำนอนอยู่สายไหม
 สายใจแม่นิเอยสายตาแม่นิเอย ให้เจ้านอนส่ำหล่ำหลับตาแม่สิกล่อม
 แม่สิลูกเงินฝ้ายเดือนหงายๆ คุยเอาบ่าว พ่อสำอางพ่อบ๋วยมาเลี้ยงเจ้าใหญ่สูง..”

(สีกา ศรีช่วย. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียดิถุรักหลับตาแม่จะกล่อมนอนเสียดิถุนอนอยู่เชือกไหมดวงตาดวงใจ
 แม่ให้ลูกนอนเสียดิถุหลับตาแม่จะกล่อมแม่จะไปบั้นฝ้ายเดือนเพ็ญเกี่ยวผู้ชายแม่จะหาพ่อ
 บ๋วยเลี้ยงมาเลี้ยงให้เติบโต

“นอนส่ำหล่ำหลับตาแม่สิกล่อม	แม่สิลงเข็ญฝ้ายเดือนหงายเอาพ่อใหม่
แม่สิเอาพ่อน้ำมาเลี้ยงเฮ้อใหญ่สูง	ลูกและป้าอาอวเพิ่นบ่เบิ่ง
เบิ่งกะเบิ่งอยู่อันแล้วเห็นหน้าเพิ่นผัดซัง	ลูกเพิ่นหนอได้กินปลาแซ่โตท้อไทเอือน
ลูกเพิ่นหนอได้กินปลาเสื่อโตท้อหัวซ้าง	มาลูกโตหนอได้กินปลาคว่ำจี้ก้าง-
	ทั้งดำเพิ่นเอื้อทาน...”

(จินขจร ชาระวงศ์. ผู้ไท : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

นอนเสียดิถุรักหลับตาแม่จะกล่อมแม่จะไปบั้นฝ้ายเดือนเพ็ญเพื่อหาพ่อใหม่มา
 เลี้ยงเจ้าให้เติบโตลูกป้าญาติพี่น้องเขาไม่ดูแลแม้ว่าจะดูแลแต่พอเห็นหน้าเขาก็เกลียดซัง ลูกคน
 อื่นเขาได้ท่ายปลากระเซ้ตัวเท่าบ้านลูกคนอื่นเขาได้ทานปลาเสื่อตัวเท่าหัวซ้างแสนสงสารลูก
 ตนเองได้ทานปลาค้าวตัวเล็กเท่าที่เขาให้ทาน

“นอนส่ำเค้อหล่ำ หลับตาแม่สิกล่อม	แม่สิไปเงินฝ้ายเดือนหงายดำผู้บ่าว
ล้างเอื้อได้พ่อน้ำมาเลี้ยงให้ใหญ่สูง	ให้ใหญ่สูงเด้อละดำเอื้อ...”
	(เกษร วงศ์กาฬสินธุ์. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียดิถุรักหลับตาแม่จะกล่อมแม่จะไปบั้นฝ้ายเดือนเพ็ญรอผู้ชาย ลูกอาจได้
 พ่อเลี้ยงมาเลี้ยงเจ้าให้เติบโต

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า เพลงกล่อมเด็กของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยมีเพลงกล่อมเด็กที่เป็นเพลงของ “แม่หม้าย” ที่พรรณนาถึงความต้องการที่จะสร้างความสมบูรณ์ให้แก่ครอบครัว ซึ่งเพลงกล่อมเด็กของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ยและผู้ไทได้อธิบายถึงเหตุผลความทุกข์ยากของการครองความเป็นหญิงหม้ายว่า “เพิ่นได้กินปลาค้าวโต๋ท้อ ลำตาลเฮาได้กินปลาค้าวซี่ก้างไทบ้านเพิ่นให้ทาน ส่วนว่าลุงและป้าอาวอาเอยเพิ่นบ่เบ็ง” แปลว่า เขาได้รับประทานปลาค้าวตัวเท่าต้นตาล เราได้รับประทานปลาค้าวตัวเล็กที่เขาให้ทาน ส่วนลุงป้าญาติพี่น้องไม่ดูแล และ “ลุงและป้าอาวอาเอยเพิ่นบ่เบ็ง เบ็งกะเบ็งอยู่ฮั้นแล้วเห็นหน้าเพิ่นผัดซัง ลูกเพิ่นหนอได้กินปลาแซ่โต๋ท้อ ไทเฮือน ลูกเพิ่นหนอได้กินปลาเสื่อโต๋ท้อหัวซ้าง มาลูกโตหนอได้กินปลาค้าวซี่ก้างทั้งสำเพิ่นเฮ้อทาน” แปลว่า ลุงป้าอาและญาติพี่น้องไม่ดูแล ถึงแม้จะดูแลก็ไม่เต็มใจเพียงเห็นหน้าเขาก็รังเกียจ ลูกคนอื่นเขาได้รับประทานปลาจะเข้ตัวเท่าเสาเรือน ลูกคนอื่นเขาหนอได้รับประทานปลาเสื่อตัวเท่าหัวซ้าง ส่วนว่าลูกตัวเอง ได้รับประทานปลาค้าวตัวเล็กเท่าที่เขาให้ทาน จากข้อความที่ยกมาพอจะสะท้อนความทุกข์ใจของแม่หม้ายได้ว่าเพราะเหตุใดจึงมีคตินิยมอยากสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์

นอกจากนี้ ตัวอย่างที่แสดงมาข้างต้นนั้นสะท้อนถึงการประกอบสัมมาชีพประเภทหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อถึงความต้องการสามของหญิงหม้าย คือ การไปรวมกลุ่มกับชาวบ้าน (ลงช่วง) เพื่อเชี่ยฝ้าย (กรรมวิธีการทำเส้นด้ายจากใยฝ้าย) เพื่อใช้เป็นพื้นที่สื่อรัก

การลงช่วงเงินฝ้าย (อิวฝ้าย) นั้น ไม่ได้จำกัดเพียงแม่หม้ายเท่านั้นแต่ยังเป็นพื้นที่สื่อกลางของหนุ่มสาวด้วย โดยจะมีการพูดจาโต้ตอบเกี่ยวพาราสิด้วยบทกวีอีสานที่เรียกว่า “ผญา” บนช่วงที่ใช้เงินฝ้าย “ช่วง” หมายถึง อาณาเขตบริเวณบ้านหรือลานบ้านที่ยกพื้นสูงปูด้วยไม้กระดานหรือไม้ไผ่ มีขนาดกว้างพอที่จะนั่งทำงานได้หลายคน ตรงกลางจะมีแคร่จะก่อไฟขึ้นเพื่อแสงสว่างและความอบอุ่น (สถิติฯ ภาคมฤค. ๒๕๕๐ : ๑๐)

ประเพณีลงช่วง เป็นประเพณีของผู้หญิงชาวอีสานที่เวลาที่จะทำงานหัตถกรรมมักจะทำร่วมกันเป็นกลุ่มในตอนกลางคืน ส่วนมากมักจะเป็นหน้าหนาวซึ่งเป็นฤดูกาลสิ้นสุดจากการทำนาพอดีตกค่ำหลังจากรับประทานอาหารเสร็จ ผู้หญิงที่อยู่ละแวกบ้านเดียวกันก็จะมานั่งทำงานในบริเวณเดียวกัน โดยมีการก่อกองไฟไว้ตรงกลาง การลงช่วงนี้ผู้หญิงจะจัดเตรียมหมาก พลุ บุหรี่ และขันน้ำเอาไว้มอบต้อนรับชายหนุ่มที่จะมาเยือนซึ่งก็จะเป็นชายหนุ่มที่อยู่ละแวกบ้านเดียวกันหรือจากบ้านอื่นชักชวนกันมาเป็นกลุ่มเพื่อที่จะได้คุยกับผู้หญิงที่ตนเองรัก โดยมีการเป่าแคนคิดพิณคิดซึง บางทีสืขอมาคูด้วย เมื่อถึงช่วงจะแยกย้ายกันเข้าที่พักทยอยและสนทนาเกี่ยวพาราสิกันด้วยผญา แต่จะลวงเกิ่นกันไม่ได้เพราะถือเป็นเรื่องร้ายแรง

ปัจจุบันประเพณีลงช่วงไม่มีแล้วอันเนื่องมาจากการรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาใช้และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีของสภาพสังคมบ้านเมืองการถูกเนื้อต้องตัวมีเพศสัมพันธ์จึงกลายเป็นเรื่องธรรมดา การที่จะพบปะพูดคุยของหนุ่มสาวนั้นก็ง่ายดาย ดังนั้นประเพณีการลงช่วงจึงเสื่อมสูญไปในที่สุด คงเหลือแต่บันทึกความทรงจำเท่านั้น

รูปแบบการลงช่วงของหญิงหม้ายที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กนั้นสะท้อนความต้องการสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้น จะเห็นจากเพลงกล่อมเด็กตัวอย่างที่ยกมาเสนอนั้นสรุปความได้ว่า “แม่จะไปเชิญฝ้ายเพื่อหาชายหนุ่ม (บางสำนวนบอก หาพ่อหม้าย) เอามาเป็นพ่อเลี้ยงให้เจ้า” ในกรณีเช่นนี้เพื่อสะท้อนค่านิยมที่ต้องการสร้างความสมบูรณ์แก่ครอบครัวซึ่ง สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และกุลธิดา ท้วมสุข (๒๕๔๕ : ๒๕-๓๓) กล่าวว่า การหญิงหม้ายออกมาเชิญฝ้ายนั้นสะท้อนถึงความต้องการสร้างครอบครัวให้สมบูรณ์เพื่อช่วยเหลือจนเจือให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้จึงต้องเกิดภาวะ “การให้ทำ” ด้วยการ ไปลงเชิญฝ้ายเพื่อหาผู้ชายมาเป็นเสาหลักให้ครอบครัว

ภาวการณ์ขาดเสาหลักในครัวเรือนทำให้เกิดภาวะอดอยากไม่มีการกินอยู่ที่ดีซ้ำยังกลายเป็นคนถูกขับออกจากสังคมดังบทที่ว่า

“...แม่ลิเอาพ่อน้ำมาเลี้ยงเฮื้อใหญ่สูง ลุงและป้าอาอาวเพิ่นบ่เบิ่ง
เบิ่งกะเบิ่งอยู่อันแล้วเห็นหน้าเพิ่นผัดซัง...”

(จันทจร ชาระวงศ์, ผู้ไท : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

แม่จะหาพ่อเลี้ยงมาเลี้ยงเจ้าให้เติบโต ลุงป้าญาติพี่น้องเขาไม่ดูแลแม้ว่าจะดูบ้างแต่
เมื่อเห็นหน้าก็เกลียดซังเรา

จากสภาวะดังกล่าว หญิงหม้ายจึงมักต้องเร่งสร้างครอบครัวใหม่เพื่อทดแทนครอบครัวเดิมอันจะนำไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้น ค่านิยมเหล่านี้ผู้เป็นแม่มิได้ปิดบังกลับนำมาบรรจุในเนื้อเพลงกล่อมลูกเพื่อเป็นการระบายความทุกข์หรือความอึดอัดของตนเองที่มีต่อชะตาชีวิต ความรู้สึกเช่นนี้จึงแฝงเร้นค่านิยมสำคัญของสังคมในยุคอดีตและเป็นเครื่องชี้วัดบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่ยังต้องอาศัยความสัมพันธ์ในหน้าที่เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างปกติสุข

๕.๒ ค่านิยมในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานเพลงกล่อมเด็กนอกจากจะให้ความบันเทิงในฐานะเพลงแรกที่เกิดได้ฟังแล้ว เพลงกล่อมเด็กยังมีบทบาทสำคัญที่สะท้อนถึงค่านิยมสังคมในยุคที่ยังมีการใช้วรรณกรรมนี้อยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอบรมบุตรหลาน โดยมี

ค่านิยมเน้นการอบรมผ่านเพลงกล่อมเด็ก ทั้งที่มีการชี้แนะแนวทางและการอธิบายถึงลักษณะที่ควรปฏิบัติแก่เด็ก ค่านิยมนี้มีสองลักษณะสำคัญ คือ

๕.๒.๑ ค่านิยมสั่งสอนให้บุตรหลานรู้จักคุณและตอบแทนบุญคุณเป็นการสะท้อนความนิยมในการสั่งสอนบุตรหลานให้รู้จักกตัญญูรู้คุณบุพการี เพื่อเป็นการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามตามความต้องการของสังคม ค่านิยมเช่นนี้ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ดังตัวอย่าง

“เจ้าใหญ่มาอย่าลืมคุณแม่ แม่นผู้ชายให้เจ้าไปบวช ให้จ่านำบุญคุณพ่อแม่	แม่นแม่หญิงให้เจ้าไปไหว ให้อยู่ยวดในศีลในธรรม พอได้แก๊งขึ้นสวรรค์” (สำรอง พรหมทอง. ไทลาว:๒๕๕๔)
--	---

ถอดความว่า

เมื่อลูกเติบโตใหญ่อย่าได้ลืมพระคุณพ่อแม่แม้ว่าเป็นผู้หญิงรู้จักมีกิริยานอบน้อม หาก
แม้เป็นชายให้บวชพระและเคร่งครัดในศีลวัตรเพื่อจะได้บุญค้ำจุนขึ้นสวรรค์

“นอนสาหล่าหลับตาจังก้อม นอนสาหล่านอนอยู่สายป้อ นอนหลับแล้วแพงแก้วแม่จั้งไกว แม่ไปนาเก็บหมากมามาค้อน	นอนหลับแล้วแพงแก้วแม่จั้งไกว นอนกระทอฮ่างสมอีนางบมีพ้อ แม่ไปไฮ่เก็บบักหลอคมามา นอนหลับแล้วแพงแก้วแม่จั้งไกว...” (ศรีโคร จองศรีพันธ์. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)
--	---

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกหลับตาแม่จะกล่อมและไกวลูก นอนอยู่เชือกปอนนอนกระทอพังเพราะ
ไม่มีพอนนอนหลับแล้วแม่จะไกวเปลแม่ไปไร่เก็บผลหมากหลอคมามาฝากแม่ไปทุ่งนาเก็บผลหมาก
มามาฝาก

“นอนสาหล่าหลับตานอนอยู่ แม่เมื่อไฮ่ซิมหมกไก่อมาหา เจ้าอ้อนค้อนกะนอนอยู่สายไหม ใหญ่มาแล้วเป็นญาญูญาซา ให้เลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่เป็นปู่เป็นยาย อย่าทูลูเว้ายากให้รู้จักคุณพ่อแม่	เจ้าผู้รู้กะนอนอยู่สายไหม แม่เมื่อนาสิหมกปลาแม่ป้อน แม่ฮักเจ้าปานแดงแพงเจ้าปานไซ้ ใหญ่ขึ้นมากจะเป็นเต่าเป็นแก เกิดมาแล้วกะเป็นคนผู้รู้ เออเหอะเออ กะ เหอะ เออ เหอะ เออ” (กันตรี พาดา. ผู้ไท : ๒๕๕๕)
---	---

ถอดความว่า

นอนเสียดลูกหลับตานอนเปลเจ้าคนตื่นนอนอยู่เชือกไหมแม่ไปไว้และทუნาจะทำห่อหมกไก่และห่อหมกปลามาป้อนนอนอยู่เชือกไหมเกิดแม่รักเจ้าคุณผลแดงหวงคังไซ้ เมื่อเติบโตมาแล้วให้เป็นพระเถระเป็นที่น่าเคารพรู้จักบำรุงเลี้ยงบิดามารดาเกิดมาแล้วให้รู้จักบุญคุณอย่าเป็นผู้ที่มีแต่ความคือคิดสอนไม่ได้

“กาเอี้ยกาเลี้ยงลูกกาเหว่า	เลี้ยงบ่เซากาเหว่าเลยใหญ่
เลี้ยงใหญ่แล้วกาเหว่าบินหนี	ลูกบ่ดีลืมคุณพ่อแม่
บาปหนักแท้ลูกเมื่ออย่าเป็น	ยามกลางเวินไต้ยุงไต้ฮั้น
ไล่ไปสิ้นแมงงอดจ้เข็บ	ยามเจ็บเป็นพ่อแม่ลำบาก
พ่อแม่ทุกข์ยากฮั้นลูกฟื้นตาย	บ่เสียดายค้ายาค่าหวาน
ลูกที่ดีเมื่อพ่อแม่ตาย	ถวายทานละทำบุญส่งให้
เจ้าจ้งได้ชื่อว่าคุณดี	

(อินทวงษ์ จามน้อยพรม. ไทย้อ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

กาเอี้ยกาเลี้ยงลูกกาเหว่าจนเติบโตใหญ่แล้วกาเหว่าก็บินหนี เหมือนดัง ลูกออกตัณญูลืมพระคุณพ่อแม่เป็นบาปหนักมากนักลูกเมื่ออย่าได้กระทำเลย เมื่อยังเด็กแม่คอยไต้ยุงรินแมลงป่องตะขาบ เมื่อเวลาเจ็บป่วยพ่อแม่ลำบากทุกข์ยากมากนักรักษาจนหาย ลูกที่ดีเมื่อพ่อแม่ตายบุญถวายทานอุทิศให้จึงดี

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมที่ต้องการจัดการเลี้ยงดูบุตรหลานด้วยการสอนให้รู้จักการรู้จักคุณและการตอบแทนคุณ ดังคำที่ว่า “กตัญญู กตเวทิตา” เป็นลักษณะสำคัญ ที่เป็นค่านิยมสั่งสอนให้บุตรหลานเรียนรู้และจดจำนำไปใช้ในภายหน้า ด้วยเหตุความนิยมดังนี้จึงได้บันทึกไว้ในบทเพลงกล่อมเด็กเพื่อเป็นการระลึกและสั่งสอนเด็กตั้งแต่วัยเยาว์

ความกตัญญูรู้คุณ กตเวทิตาตอบแทนคุณนั้น เป็นแนวความคิดความเชื่อที่ได้จากพระพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นให้เกิดความกตัญญูกตเวทิตาอย่างมาก เพลงกล่อมเด็กในฐานะที่เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นจึงได้บันทึกเรื่องราวความนิยมเช่นนี้เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาแนวความคิดที่นิยม ในยุคนั้นอันเป็นการเน้นการวางรากฐานการเป็นคนดีให้แก่เด็กที่จะเรียนรู้นับตั้งแต่เด็กจนสามารถนำไปใช้ในอนาคตได้

๕.๒.๒ ค่านิยมสอนให้บุตรหลานรู้จักการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องค่านิยมนอกจากจะเป็นการมุ่งอบรมสั่งสอนให้เรียนรู้และเข้าใจความกตัญญูกตเวทิตาแล้ว ยังมีค่านิยมสอนการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องสำหรับเด็กเพื่อการอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รูปแบบค่านิยมเช่นนี้มีปรากฏในเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร ดังตัวอย่าง

“...ให้เจ้านอนสาเด้อหล่า	นอนสาอย่าสิอ่อนอู่
ครั้นแม่นลูกผู้สู้	นอนแล้วอย่าแอ้วอน
ให้เจ้านอนสาเด้อหล่า	นอนสาอย่าสิแอ้ว
แนวหาเป็นกำพรว้า”	

(สมาน แก้วฝ่าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ขอให้ลูกนอนเถิดอย่างองแงเป็นคนว่านอนสอนง่ายต้องพึงระลึกไว้ว่าเราเป็นเพียงลูกกำพรว้าต้องทำตัวให้ดีไว้

“นอนสาหล่าหลับตาแม่จั่งกล่อม	นอนเสียเคื้อลูกแก้วหลับแล้วแม่จั่งไกว
นอนสาหล่านอนอู่สายไหม	แม่ไกวแล้วสายใจเจ้าอย่าตื่น
บาดแม่มาสอดแล้วอินางแก้วจั่งตื่นมา...”	
	(วัน ทรายกวาด. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียเถิดลูกรักหลับตาเถิดแม่จะกล่อมและไกวเจ้าอย่าเพิ่งตื่นขึ้นมาเลย เมื่อแม่กลับมาถึงแล้วลูกจึงตื่นขึ้นมา

“ดูหล่านเอ๊ย พังความแต่เคื้อ	หละไปเผ่อมาเผ่อเอื้อคอบเอื้อไว้
คั้นหละไปพุนไปพีเคื้อไก่	สูอย่าไปสะเลคคว้าง
สูอย่าไปคีนชะะๆ ซ่าๆ	มันชะล้าอย่าเอื้ออะลากอะลาย
เพอล่าหมะแจะนั้นกะมิจับหล่าย	แนวก็ฉ้ายกันเอื้อมะแหล่แต่แฉัด
สูอย่าไปตะเลคเปิดเบ็ง	ลักอ้ายบ้านเมิงพุนพีแฉ่
สูอย่าหาเว้าความเย้า	ความเย้ออย่าเอาแต่โหจ้อโตะเจ้า
อื้ออันนี้่น้อย่าพาเค่วคี้ค่าน	ช้อยเวกช้อยงานอย่าสิค้ายแสง
เอื้อช้อยบ้านช้อยเมิงปูแปง	อย่าสิค้ายแสงเจ้าเคื้อลูล้า

ได้หิ้งความเลอ เชื้อฟิงหู ไว้หู่ อย่าเป็นคนพุนดูสะห้าย
 ยะคันบ้านพ้อมเมิงเพงแล้วกะสาธุเห็นนำเคื้อ เห็นคินำเคื้อ...เห็นคินำแล้วเคื้อ”
 (ปาน แก้วคำแสน. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ลูกหลานเอยขอให้เชื้อฟิงคำสอน เมื่อจะไปไหนมาไหนให้รอบคอบไว้อย่าไปเที่ยว
 เถลไถลเล่นสรวลเสเฮฮา การพูดสับปลับและการกระทำที่รุ่มร่ามนั้นก็มิงามให้รู้จักอายชาวบ้าน
 ชาวเมืองคำพูดต่อเสียดพุดคุ้ยแย่งไม่ดี การเป็นคนเอาแต่ใจตัวเองก็ไม่ได้ การเกียจคร้านในการช่วยก็
 ไม่ได้อย่าได้หลบเลี่ยงการช่วยคนอื่น ให้รู้จักข่งใจในเรื่องที่ฟิงอย่าหุเบาและอย่าหุนหันเกินไป หาก
 ทำงานเพื่อส่วนรวมแล้วก็จะได้รับแต่สิ่งที่ดีงาม

“ฟิงเสียงลมกะพัดมาห้าย ๆ	ใบตองพร้าวกะสิอ่อนนวยใน
ลูกผู้ชายกะแม่เจ้าสอนง่าย	ลูกแม่หญิงกะสอนได้สอนดี
ลูกคนดีฟิงคำแม่บอก	แม่บอกแล้วให้เจ้าจ้อเจ้าจำ
แม่ให้เจ้ากะให้ใหญ่ให้สูง	ใหญ่เพียงพอกะบให้เจ้าหัก
ใหญ่เพียงหลักกะบให้เขาโค่น	บให้เจ้าหม่นคือเจ้าคือตอ
บให้เจ้าหมองร่างกายผุดผ่อง	เสียงใหญ่แล้วให้เจ้าค้าเจ้าคุณ...”

(อินทวงษ์ จามน้อยพรหม. ไทฮ้อย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ฟิงเสียงลมพัดมาเอื่อย ๆ ใบตองใบมะพร้าวก็อ่อนไหวไปมาลูกผู้ชายให้ลูกสอนง่าย
 ลูกผู้หญิงได้สอนดีเชื้อฟิงคำแม่สอนให้ลูกจำไว้แม่เสียงเจ้าให้เคิบโตเป็นมีกิจการงานที่คิมั่นคง
 ไม่อ่อนไหวต่อเรื่องต่าง ๆ และขอให้ เสร์้าหมองขอให้มีแต่ความสดใสผุดผ่องเจริญก้าวหน้า

จากตัวอย่างข้างต้นที่แสดงมานั้น สะท้อนให้เห็นแนวปฏิบัติที่ควรอันเป็นค่านิยมที่ควร
 รู้จักการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องของเด็กเพื่อให้สามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามความต้องการของ
 สังคม รูปแบบแนวปฏิบัติที่เหมาะสมควรพอสรุปได้ คือ การรู้จักเชื้อฟิงผู้ใหญ่และปฏิบัติตาม
 คำแนะนำที่ผู้ใหญ่คือบรมสั่งสอน เพลงกล่อมเด็กของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทมีลักษณะเป็นคำสอนที่
 มุ่งบอกวิธีการปฏิบัติตนที่ชัดเจน ส่วนในเพลงของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ก็เน้นในลักษณะ
 การชี้แนะข้อสำคัญในการปฏิบัติตนซึ่งพบได้ในเพลงกล่อมเด็กของทั้งสี่กลุ่มชาติพันธุ์

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทฮ้อย ผู้ไทและไทฮ้อยในเขต
 จังหวัดสกลนครนั้นมีรูปแบบสำคัญที่สะท้อนความเป็นอัตตลักษณ์ของชุมชนในด้านสังคม โดย

ได้บันทึกองค์ความรู้เหล่านั้นในเนื้อเพลงกล่อมเด็กซึ่งกลายเป็นวรรณกรรมที่เล่าสืบต่อกันมาช้านาน ความมุ่งหมายสำคัญของเพลงกล่อมเด็กนอกจากจะให้ความบันเทิงและความสุนทรีย์แล้ว ยังช่วยบรรเทาสติปัญญาและเป็นตัวบอกเล่าให้อยู่สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

๖. การดำรงอยู่ของเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทยอ๋อในเขตจังหวัดสกลนคร

เพลงกล่อมกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทยอ๋อที่อยู่ในเขตจังหวัดสกลนครนั้น มีคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภาษาและด้านสังคม ซึ่งสะท้อนคุณประโยชน์สำคัญของเพลงกล่อมเด็กที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องปลูกฝังที่สำคัญ ต่อเด็กและสถาบันครอบครัว โดยมีการสืบทอดเพลงกล่อมเด็กจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่องในลักษณะมุขปาฐะเรื่อยมา

ผลจากการศึกษาค้นคว้าข้างต้น ผู้วิจัยนำเสนอการดำรงอยู่ของเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทยอ๋อในเขตจังหวัดสกลนครตามลำดับดังต่อไปนี้

๖.๑ การยอมรับและการคงอยู่ของเพลงกล่อมเด็ก เพลงกล่อมเด็กที่ปรากฏในเขตจังหวัดสกลนคร ยังได้รับการยอมรับและยังมีปรากฏอยู่ในสังคม ดังปรากฏจากปราชญ์ชาวบ้านที่ให้ข้อมูลเพลงกล่อมเด็ก ดังต่อไปนี้

“ทองดี แก้วฝ้าย (ไทลาว. สัมภาษณ์ : ๒๕๕๕)กล่าวว่า เพลงกล่อมเด็ก นั้นเกิดมาก็ได้ยิน ได้ฟังซึ่งมีทั้งคติคำสอนให้เราได้เรียนรู้อยู่ตลอด ในสมัยที่ตนเองเป็นเด็กจะได้ยินเพลงกล่อมเด็กแบบนี้ตลอดและเมื่อมีลูกนำมาร้องเพื่อกล่อมลูกดังที่เคยพบเห็นมา”

“สมาน แก้วฝ้าย (ไทลาว. สัมภาษณ์ : ๒๕๕๕) ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เพลงกล่อมเด็กนั้นมีแพร่หลายในสังคมชาวอีสานไม่รู้ที่มาที่แน่ชัดแต่ก็เคยได้ยินผู้เฒ่าผู้แก่เล่ามาก็เลยนำมาร้องเมื่อมีลูกหลานซึ่งยอมรับว่าเพลงกล่อมเด็กมีส่วนสำคัญต่อการเลี้ยงดูบุตรหลานในสมัยก่อนใครมีลูกน้อยก็ร้องได้ทุกคน”

“เกสา ไพศรี (ไทโย้ย. สัมภาษณ์ : ๒๕๕๕)กล่าวว่า เพลงกล่อมเด็กในสมัยที่ตนเป็นเด็กพบเห็นอยู่ทั่วไป แต่ปัจจุบันไม่ค่อยมีและไม่ค่อยพบเห็นแล้วแต่ก็มียายบางคนที่สามารถร้องเพลงกล่อมเด็กอย่างยายเองก็ร้องได้แต่ก็ไม่สามารถจำได้ทุกเพลงที่ได้ยินมา เพราะอาศัยครูพักลักจำมาจากคนอื่นและจากที่เคยได้ยินแม่กล่อมในอดีต”

“ศรีวิไล พิลาโฮม (ผู้ไท, สัมภาษณ์ : ๒๕๕๔) กล่าวว่า เพลงกล่อมเด็กยังคงใช้ในสังคมของชาวผู้ไทแต่ในปัจจุบันไม่ค่อยเห็นเขาร้องกันแล้ว เพราะส่วนมากแม่ก็ไปทำงานให้ยายเลี้ยง ยายก็ร้องไปตามประสาที่จำเนื้อเพลงได้ แต่ยอมรับว่าเป็นเพลงที่มีประโยชน์ต่อลูกหลาน”

“บุญโฮม พนธน์คำ (ไทย้อ, สัมภาษณ์ : ๒๕๕๕) กล่าวว่า เพลงกล่อมเด็กไทย้อนั้น ยายได้ขียนมาจากแม่และยายทวดอีกทีหนึ่ง และเชื่อว่าการที่เด็กได้ขียนเพลงกล่อมเด็กจะทำให้เลี้ยงง่าย นอนหลับสบาย”

จากข้อมูลข้างต้น สังเคราะห์โดยสรุปได้ว่า เพลงกล่อมเด็คนั้นปรากฏในสังคมและได้รับการยอมรับในสังคมท้องถิ่นว่าเพลงกล่อมเด็กมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็ก และสะท้อนความต้องการสร้างบุคลากรให้มีความมั่นคงในสังคมด้วยการเน้นฝึกปฏิบัติให้ถูกต้องตามบรรทัดฐานทางสังคม รูปแบบการยอมรับนั้นไม่ได้สะท้อนกระบวนการ โดยชัดเจนหากแต่เป็นที่เข้าใจว่าเพลงกล่อมเด็กได้รับการใช้ในสังคมอีสานได้คืบคลานมา

เพลงกล่อมเด็กในสังคมปัจจุบันนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของสังคม เมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพที่ได้รับแรงกระทบต่อการปรับเปลี่ยนภายใน จึงทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมอันเป็นส่วนสำคัญต่อการคงอยู่ของเพลงกล่อมเด็กอีสานทำให้ในสังคมปัจจุบันเพลงกล่อมเด็กอีสานได้ลบลบบาทลงอย่างเห็นได้ชัดซึ่งสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัย โดยจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีบุคคลที่ยอมรับการใช้เพลงกล่อมเด็กและการดำรงอยู่ของผู้บอกข้อมูลเพลงกล่อมเด็คนั้นมีน้อยมากทั้งยังสามารถเก็บข้อมูลได้อย่างยากลำบากด้วยความละเอียดต่อการอนุรักษ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพราะความเปลี่ยนแปลงทางสังคมท้องถิ่นตนเอง

๖.๒ การปรับเปลี่ยนของเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทย้อ ผู้ไทและไทย้อ ในเขตจังหวัดสกลนครพบว่า เพลงกล่อมเด็กส่วนมากมักมีคำว่า “นอนสาหล่า” เป็นคำประกอบเพื่อปลอบโยนให้เด็กนอนหลับได้อย่างมีความสุข เพื่อเป็นการเริ่มต้นร้องเพลงด้วยถ้อยคำสุภาพ ผู้วิจัยยกตัวอย่างเพลงกล่อมเด็กที่มีเนื้อเพลงเดียวกันแต่มีการแทรกเนื้อความบางส่วนแตกต่างกันบ้าง ดังตัวอย่าง

“นอนสาหล่าหลับตาแม่กล่อม	นอนตื่นแล้วจึ่งลูกกินนม
.....
แม่ไปใส่เอาใจมาหา	แม่ไปนาเอาปลาหมัก

แม่เลี้ยงม้อนอยู่ในสวนมอน

นอนสาหล่าหลับตาแม่ลิกล่อม...”

(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนหลับตาเสียเถิดลูกรักเมื่อตื่นนอนแล้วจึงลุกขึ้นมากินนม แม่ไปท้องไร่ทุ่งนาจะเอาไข่และปลามาป้อน แม่เลี้ยงไหมในสวนต้นหม่อนนอนเถิดลูกเอ๋ย

“นอนสาหล่าหลับตาสาละเคื้อ

ถ้าบ่นอนแมวเป้าสิเงาะตา

แม่ไปไฮ้เอาไก่มาหา

แม่ไปนาจีปลาป้อน

แม่เลี้ยงม้อนในอู่สายไหม

นอนสาหล่าหลับตาแม่ลิกล่อม

นอนอ้อมล่อมในอู่สายไหม”

(ถอนล้วย สุราษฎร์. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนหลับตาเสียเถิดลูกรัก หากลูกไม่นอนแมวป่าจะมากัดดวงตา นม แม่ไปท้องไร่ทุ่งนาจะเอาไข่ไก่และปลาอย่างมาป้อน แม่เลี้ยงไหมจะได้ผู้นอนจากผ้าไหม นอนเถิดลูกนอนในอู่ผ้าไหมเถิดเอ๋ย

“นอนสาหล่าหลับตาแม่ลิกล่อม

นอนอู่แก้วหลับแล้วแม่สิไกว

แม่ไปไฮ้สิเก็บหมากไม้มาหา

แม่ไปนาเก็บหมากหว่ามาต้อน

แม่ไปเลี้ยงม้อนอยู่ป่าสวนมอน

นอนสาหล่าคำแพงของแม่...”

(เชื่อง น้อยเมืองโพน. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนหลับตาเสียเถิดลูกรักแม่จะไกวอู่ให้ แม่ไปไร่จะเอาผลไม้มาฝาก แม่ไปทุ่งนาจะเอาลูกหว่ามาให้ แม่เลี้ยงไหมอยู่ในสวนต้นหม่อนนอนเถิดลูก

“นอนสะหล่าหลับตาแม่ลิกล่อม

นอนตื่นแล้วจั่งค้อยกินนม

แม่ไปไฮ้หมกไข่ไก่มาหา

แม่ไปนาหมกไข่ปลาป้อน

แม่เลี้ยงม้อนเล่นเข้าป่าสวนมอน”

(ที โปสาธรรม. ไทย้อ : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

นอนหลับตาเสียดิถุภัก นอนตื่นแล้วจึงค่อยกินนมแม่ไปท้องไร่ทุ่งนาจะเอาไข่ไก่
และไข่ปลาไปนอน แม่เลี้ยงใหม่อยู่ในสวนต้นหม่อนนอนดิถุภัก

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นนั้นสามารถอธิบายได้ว่า เพลงกล่อมเด็กมีการพัฒนาและ
ปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับสังคมถิ่นของตนเอง ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของแต่ละกลุ่มชาติ
พันธุ์นั้นสะท้อนให้เห็นได้ชัดถึงความใกล้เคียงของเพลงกล่อมเด็กซึ่งบางเพลงนั้นเหมือนกัน
ทั้งบทแต่บางเพลงก็มีความคล้ายกัน ลักษณะดังกล่าวนี้จึงบอกได้ว่า เพลงกล่อมเด็กมีลักษณะเป็น
วรรณกรรมของสังคมที่มีการปรับเปลี่ยนในสังคมที่ถูกนำไปใช้งานให้เหมาะสมกับถิ่นและภาษา
ของตนเอง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การดำรงอยู่ของเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท
และไทฮ้อ ในเขตจังหวัดสกลนคร นั้นมีลักษณะ ๒ ประการ คือ ประการแรกการยอมรับและการ
ดำรงอยู่ของเพลงกล่อมเด็กนั้นอยู่ในภาวะที่เสี่ยงต่อการสูญหายเพราะมีการใช้ในชีวิตประจำวัน
น้อยมากและขาดการสนใจเอาใจใส่ต่อการบันทึกและสืบทอด ประการที่สอง เพลงกล่อมเด็กมี
การเปลี่ยนแปลงกระแสดความบางวรรคเพื่อให้สามารถใช้งานได้อย่างเหมาะสมกับท้องถิ่นตนเอง
สะท้อนถึงการนำเพลงไปใช้อย่างหลากหลายแต่ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนจนไม่สามารถสืบค้น
ต้นฉบับได้อย่างแท้จริง

๗. ภาพสะท้อนกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้เพลงกล่อมเด็ก

เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทฮ้อ ในเขตจังหวัดสกลนคร
มีปรากฏรูปแบบการถ่ายทอดและการเรียนรู้เพื่อให้เพลงกล่อมเด็กดำรงอยู่ในสังคมอย่างต่อเนื่อง
การถ่ายทอดและเรียนรู้เพลงกล่อมเด็ก จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านสามารถสังเคราะห์
รูปแบบการถ่ายทอดของเพลงกล่อมเด็กได้ดังต่อไปนี้

๗.๑ การถ่ายทอดภายในครอบครัวและเครือญาติ เป็นการถ่ายทอดระหว่างคนใน
ครอบครัวหรือในกลุ่มเครือญาติ ซึ่งไม่มีรูปแบบการถ่ายทอดที่แน่ชัดเท่าใดนัก การถ่ายทอดผ่าน
ครอบครัวซึ่งไม่มีระบบที่ชัดเจนว่ามีกระบวนการลำดับขั้นในการถ่ายทอดซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับ
ข้อคิดเห็นของทองดี แก้วฝ้าย(ไทลาว.สัมภาษณ์ : ๒๕๕๕), วัน ทราชกวาด (ไทโย้ย. สัมภาษณ์ :
๒๕๕๕), ปาน แก้วคำแสน (ผู้ไท. สัมภาษณ์ : ๒๕๕๕), แก้ว อินทาน (ไทลาว. สัมภาษณ์ :
๒๕๕๕) อธิบายดังต่อไปนี้

“ทองดี แก้วฝ้าย (ไทลาว. สัมภาษณ์ : ๒๕๕๕) กล่าวว่า การถ่ายทอดเพลงกล่อมเด็กเท่าที่เห็นจะเป็นการที่พ่อแม่ร้องให้ลูกฟังแล้วพี่ ๆ ก็ได้ยินจากเสียงกล่อมเหล่านั้นและจดจำเอมาร้องกล่อมเมื่อตัวเองมีลูก บางเพลงก็ได้ยินจากที่ญาติพี่น้องเขาร้องกล่อมลูกเขาเองเราก็ไปจำเอมาร้องบ้าง”

“วัน ทรายกวาด (ไทโขย. สัมภาษณ์ : ๒๕๕๕) กล่าวว่า เพลงกล่อมเด็กที่เห็นนั้น ได้ยินได้ฟังมาจากพ่อแม่ แล้วจดจำมาร้องกล่อมลูกหลานตัวเอง ไม่ได้มีการฝึกอบรมหรือฝึกสอนอย่างที่ครูสอนนักเรียน ส่วนเพลงที่ได้ยินมานั้นบางครั้งก็จำได้ทั้งหมดแต่บางครั้งก็จำได้เพียงบางส่วนเท่านั้น แต่ก็นำมาร้องเพลงกล่อมลูกหลานมานานแล้ว”

“ปาน แก้วคำแสน (ผู้ไท. สัมภาษณ์ : ๒๕๕๕) กล่าวว่า ชาวผู้ไทมีการร้องเพลงกล่อมเด็กมานานแล้ว โดยใช้การจดจำจากที่ได้ยินพ่อแม่ร้องกล่อมตัวเองและได้ยินจากที่ตายายร้องกล่อมหลาน ๆ เพราะเป็นบทเพลงที่ไพเราะใช้น้ำเสียงนุ่มนวลน่าจดจำจึงได้นำมาร้องกล่อมลูกหลานตัวเอง เวลาใครมาถามก็จะร้องให้ฟังเป็นการถ่ายทอดให้เพลงกล่อมเด็กคงอยู่สืบต่อไป”

“แก้ว อินทาน(ไทลาว. สัมภาษณ์ : ๒๕๕๕) ได้กล่าวว่า เพลงกล่อมเด็กที่ได้ยินนั้น แม่ได้ขียนมาจากแม่และยายอีกต่อหนึ่ง โดยได้ฟังท่านร้องกล่อมตอนเป็นเด็ก และได้ขียนพวกญาติพี่น้องร้องกล่อมลูกให้นอนหลับจึงได้จดจำมาร้องเพราะเนื้อหามีแง่คิดคำสอนดีและมีท่วงทำนองที่น่าฟังอย่างยิ่ง”

เพลงกล่อมเด็กมีรูปแบบการถ่ายทอดที่น่าเสนอให้เห็นได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ถ่ายทอดโดยการจดจำจากการได้ยินได้ฟังจากคนในครอบครัว โดยไม่ได้ใช้กระบวนการถ่ายทอดที่มีลักษณะแบบการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาเป็นรูปแบบการถ่ายทอดอย่างไม่ตั้งใจของคนในครอบครัวซึ่งมีสืบต่อกันแบบระบบเครือญาติแบบมุขปาฐะที่เล่าสืบต่อกันมา

๗.๒ การถ่ายทอดโดยผู้รู้ในชุมชน เพลงกล่อมเด็กมีรูปแบบการถ่ายทอดโดยมีผู้รู้ในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดสู่ชุมชนของตนเอง ดังที่ผู้รู้ในท้องถิ่นอธิบายต่อไปนี้

“วิน เทพสุริย์. (ไทลาว : ๒๕๕๕) กล่าวว่า บางครั้งก็ได้รับความรู้เรื่องเพลงกล่อมเด็กจากคนแก่ในชุมชนซึ่งเขาได้เรียนหนังสือจึงมีความรู้ในการ

สอนให้รู้และเข้าใจเพลงกล่อมเด็ก แต่ก็ไม่ได้สอนจริงจึงอะไรมากมายเพียงแค่ว่าร้องให้ฟังหรือไม่ก็ไปตามเขาเพื่อเอากล่อมลูกหลานตัวเอง”

“เสีกา ศรีช่วย. (ไทยชัย :๒๕๕๕) ได้อธิบายว่า เพลงกล่อมเด็กบางเพลงได้เรียนรู้จากผู้ที่เขามีความรู้จากผู้รู้ในชุมชนแต่ก็ไม่ได้เรียนรู้แบบฝึกในโรงเรียนเป็นเพียงเล่าให้ฟังหรือการอธิบายให้ฟังบางเรื่องหรือร้องให้ฟังแล้วก็จำเอมาร้องต่อเท่านั้น”

“กันตริ พาดตา (ผู้ไท :๒๕๕๕) กล่าวว่า จดจำเพลงกล่อมเด็กจากผู้รู้ในสังคมท้องถิ่นตัวเอง โดยชอบเพลงที่เขาร้องจึงให้เขาร้องให้ฟังหลายเที่ยว ๆ แล้วจดจำเพื่อนำมาร้องกล่อมลูกหลานตัวเอง บางครั้งก็จำมาจากหลาย ๆ คน แล้วนำมารวมเป็นเพลงเดียวของตัวเอง”

“บุญโฮม พันธุ์นาคำ (ไทยชัย :๒๕๕๕) กล่าวว่า เพลงกล่อมเด็กบางเพลงจำมาจากผู้เฒ่าที่มีความรู้ในหมู่บ้าน โดยให้เขาร้องให้ฟัง หรือบางครั้งก็จำเอาและไปตามในท่อนเพลงที่ตัวเองจำไม่ได้ แต่ก็จำได้ไม่ยากเพราะเป็นเพลงที่มีลักษณะที่คล้ายกัน”

- จากตัวอย่างข้างต้น เพลงกล่อมเด็กที่นำเสนอมานั้นสะท้อนให้เห็นถึงการถ่ายทอดเพลงกล่อมเด็กในสังคมท้องถิ่น เพราะเพลงกล่อมเด็กเป็นลักษณะเพลงที่เกิดจากคนในสังคมเป็นผู้สร้าง และผู้สืบทอด ดังนั้นย่อมมีการถ่ายทอดกันในสังคมเป็นปกติ เมื่อเพลงอยู่ในสังคมแล้วย่อมมีการถ่ายทอดระหว่างคนในสังคมระหว่างผู้เรียนรู้เพลงกับผู้รู้เพลงเหล่านี้ เพลงกล่อมเด็กย่อมสะท้อนความจริงเรื่องการถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นได้แม้บุคคลเหล่านั้นมิใช่เครือญาติก็ตามที่

๗.๓ การถ่ายทอดโดยสถาบันการศึกษา เพลงกล่อมเด็กมีรูปแบบการถ่ายทอดอีกแบบหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จัดการเรียนการสอนในรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่น (รหัสวิชา ๒๑๕๔๑๒๐๑) ซึ่งนำเอาองค์ความรู้จากเพลงกล่อมเด็ก ซึ่งปรากฏในเขตจังหวัดสกลนครมาเป็นสื่อการสอนและเป็นรูปแบบหนึ่งในการวิเคราะห์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบการเรียนการสอน

ในขณะที่ ปัญญา นาแพงหมื่น (สัมภาษณ์ :๒๕๕๕) ได้จัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แนะนำและจัดให้นักศึกษาที่เรียนในรายวิชาเหล่านี้ได้เข้าใจถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีวรรณกรรมมุขปาฐะของท้องถิ่นจังหวัดสกลนครหลายประเภท

ที่ยกตัวอย่างและนำมาถ่ายทอดเป็นกรณีศึกษา เพื่อให้นักศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจในสื่อทางวรรณกรรมของท้องถิ่น โดยให้นักศึกษาเรียนรู้เพลงกล่อมเด็ก สรรพัญญ์ หมอลำ หมอขวัญ พิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น แล้วนำเอาองค์ความรู้เหล่านี้มาใช้ประกอบการสร้างสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ประกอบการศึกษา

๑.๔ การถ่ายทอดโดยผู้นำทางศาสนาผู้นำทางศาสนาเป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการสืบทอดวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทเพลงกล่อมเด็ก ดังที่พระอธิการวัดบ้านเหล่านะแกว อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร (สัมภาษณ์:๒๕๕๕) กล่าวว่า

“ในครั้งที่อาตมาอุปสมบทใหม่ที่ พระอุปัชฌาย์ได้อบรมแนะนำว่า นอกจากถ่ายทอดพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้ว พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย อาตมาเห็นว่าการสวดสรรพัญญ์ก็ดี การขับร้องเพลงต่าง ๆ ก็ดี หรือแม้แต่เพลงกล่อมเด็กก็ดี สมควรที่จะอนุรักษ์สืบสานไว้ให้คงอยู่ต่อไป เพราะไม่เช่นนั้นลูกหลานเราจะไม่รู้ จึงพยายามจดจำเนื้อร้องและบอกเนื้อร้องทำนองแก่ญาติโยมบ้างตาม โอกาสเหมาะสม แต่ก็ไม่สามารถสอนจริงจังได้เพราะติดขัดอยู่ที่พระวินัยท่านห้ามเอาไว้”

๑.๕ โอกาสเฉพาะกิจ เช่น การพูดคุยสนทนากันระหว่างคนในชุมชนหรือคนที่รู้จักมักคุ้นกัน การให้ความรู้หรือการสนทนาในกลุ่มเพื่อนหรือผู้รู้ที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือเพื่อใช้ประกอบการบรรยายในโอกาสต่างๆ การสัมมนาทั้งทางวิชาการและเวทีชาวบ้าน

๑.๖ การถ่ายทอดโดยองค์กรทางด้านวัฒนธรรมองค์กรด้านวัฒนธรรมที่มีความรู้ความสามารถและมีบทบาทสำคัญย่อมเกิดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ทางท้องถิ่น สถาบันภาษา ศิลปะ และวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เป็นองค์กรทางวัฒนธรรมองค์กรหนึ่งที่มีการถ่ายทอดความรู้ความรู้ทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะความรู้ทางวรรณกรรมมีการถ่ายทอดเป็นเอกสารทั้งที่เป็นวรรณกรรมแบบลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะ ซึ่งมีการถ่ายทอดความรู้เพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนครในรูปแบบของเอกสารเพื่อเผยแพร่ความรู้เหล่านี้สู่สังคมท้องถิ่น

การถ่ายทอดและการเรียนรู้เพลงกล่อมเด็กทั้ง ๖ รูปแบบดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นรูปแบบการถ่ายทอดที่ปรากฏในการถ่ายทอดและการเรียนรู้เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทฮ้อ ในเขตจังหวัดสกลนคร ซึ่งรูปแบบเช่นนี้สามารถอธิบายได้ถึงลักษณะการคงอยู่ของเพลงกล่อมเด็กผ่านการเรียนรู้กระบวนการถ่ายทอดซึ่งมีทั้งระดับชาวบ้าน

ผู้รู้ ผู้นำทางศาสนา สถานศึกษา และองค์กรทางวัฒนธรรมที่มุ่งถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้ให้คงอยู่สืบต่อไป

๘. ประโยชน์ของเพลงกล่อมเด็ก

เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไทและไทยย้อ ในเขตจังหวัดสกลนคร สะท้อนถึงประโยชน์ของวรรณกรรมที่มีบทบาทต่อผู้อ่านและผู้ฟังทั้งในฐานะที่เป็นวรรณกรรม และเป็นวัฒนธรรมที่บอกเล่าสืบต่อกันเรื่อยมา ดังต่อไปนี้

๘.๑ คำสอน เพลงกล่อมเด็กมีความสำคัญนอกเหนือจากการที่เป็นเพลงที่ใช้ขับกล่อมให้เด็กนอนหลับสบายแล้วเพลงกล่อมเด็กยังมีคุณประโยชน์ต่อคำสอนที่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก ซึ่งสะท้อนลักษณะคำสอนดังที่ปรากฏในเนื้อสำคัญดังบทเพลงที่ว่า

“ลูหลานเอ๊ย ฟังความแค้นเคือง	หละไปเผ่อมาเผ่อเฮ้อคอบเฮ้อไว้
คันหละไปพุ้น ไปพีเค้อไก่	สูอย่าไปทะเลเคว้าง
สูอย่าไปคีนแซะๆ ซ่าๆ	มันจะล้าอย่าเอ็ดอะลาอะลาย
เพอสำหมะเงื่อนั้นกะมิจับหล่าย	แนวก็ล้ายคันเอ็ดมะแหล่แฉ่แฉ่
สูอย่าไปทะเลเปิดเป็ง	ลักอ้ายบ้านเมิงพุ้นพีแฉ่
สูอย่าหาเว้าความเข้า	ความเข่ออย่าเอาแต่โหเจ้อโตเจ้า
อ้ออันนึ่งนั้นอย่าพาแคว่คี่ค่าน	ช่อยเวกช่อยงานอย่าลิดายแสง
เฮ้อช่อยบ้านช่อยเมิงปูแปง	อย่าลิดายแสงเจ้าเค้อลูล้า
ได้หั้นความเลอ เฮ้อฟังหูไว้หู	อย่าเป็นคนทูนลูสะห้าย
ยะคันบ้านพ้อมเมิงเพงแล้วกะสาธุเห็นนำเค้อ เห็นคินำเค้อ...เห็นคินำแล้วเค้อ”	

(ปาน แก้วคำแสน. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ลูหลานเอ๊ยขอให้เชื่อฟังคำสอน เมื่อจะไปไหนมาไหนให้รอบคอบไว้อย่าไปเที่ยวเถลไถลเล่นสรวลเสเฮฮา การพูดสับปลับและการกระทำที่รุ่มร่ามนั้นก็มิงามให้รู้จักถนอมชาวบ้าน ชาวเมืองคำพูดส่อเสียดพุดยุแย่งก็ไม่ดี การเป็นคนเอาแต่ใจตัวเองก็ไม่ดี การเกียจคร้านในการช่วยก็ไม่ดีอย่าได้หลบเลี่ยงการช่วยคนอื่น ให้รู้จักซึ้งใจในเรื่องที่ฟังอย่าหูเบาและอย่าทูนหันหันกันไปหากทำงานเพื่อส่วนรวมแล้วก็จะได้รับแต่สิ่งที่ดีงาม

นอกจากนี้ชาวบ้านยังให้ความสำคัญต่อเพลงกล่อมเด็กในด้านคำสอนเพราะเชื่อกันว่าหากสอนให้เด็กดีตั้งแต่ยังเล็กโตขึ้นก็จะเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมบทบาทหน้าที่ของเด็ก

เรื่องการบ้านการเรียน การแต่งตัว ตลอดจนความขยันขันแข็งในการทำไร่ทำสวน ดังที่ อินทวงษ์ จามน้อยพรม กล่าวว่

“เพลงกล่อมเด็ก นอกจากจะใช้กล่อมเด็กแล้ว มันยังเป็นคติคำสอนที่ใช้อบรมสั่งสอนเด็กตั้งแต่ยังเล็กอยู่ การอบรมนั้นเราก็เอาคำสอนใส่ในเนื้อร้อง ร้องเข้าไปซ้ำมาจนเด็กจำได้แล้วก็จะนำไปปฏิบัติสืบต่อไป แม่เลยยังจำเอาเพลงกล่อมเด็กมาใช้สอนลูกหลานจนตอนนี้ได้เลี้ยงเหลนก็ยังนำมาใช้กล่อมอยู่”

(อินทวงษ์ จามน้อยพรม. ไทยอ : ๒๕๕๕)

การที่ชาวบ้านเห็นความสำคัญของเพลงกล่อมเด็กในด้านคำสอนเหล่านี้ช่วยสะท้อนให้ยังคงรักษาเพลงกล่อมเด็กอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบต่อไป

๘.๒ ความบันเทิง เพลงกล่อมเด็กทำหน้าที่ให้ความบันเทิงเพื่อให้เด็กเพลิดเพลินและนอนหลับได้อย่างมีความสุข เนื่องจากเพลงกล่อมเด็กเป็นเพลงพื้นบ้านชนิดหนึ่งซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความบันเทิงใจเมื่อได้ฟัง จึงทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่า ประโยชน์ ดังที่ปราชญ์ชาวบ้านได้กล่าวว่า

“เพลงกล่อมเด็กให้ความสนุกสนานเมื่อเวลาฟัง ทำให้เกิดความเพลิดเพลินแล้วเด็กสามารถนอนหลับได้อย่างมีความสุขเพราะความสุขที่ได้ฟังเพลงกล่อมเด็กที่แม่หรือยายร้องกล่อม”

(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนครที่มีเนื้อหาและท่วงทำนองสนุกสนาน ดังตัวอย่าง

“...ติง ลิง ตั่ง ลิง ตั่ง ลิง ติง
ลิงลูกแก้วกินแล้วจ้งนอน
ลิงตกสว่างห้งจ้งตั่ง
จู้กลางคินย่านเสื่อมาพ้อ

ลิงลูกแก้วนอนน่านำพ้อ
ติง ลิง ตั่ง ลิง ตั่ง ลิง ติง
ตักกันค้อย่าจู้กลางคิน
จู้มือเข้า่านแมวเป้ามาเห็น...”

(ทองดี แก้วฝ้าย. ไทลาว, สุพัตรา อรอำพัน.
ไทยอ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

ลูกรักนอนทู่หน้ากับพ่อนะ ให้ลูกกินนมแล้วค่อยนอนถึงตบ่น้ำทางชี้ฟ้า ตกงมใน
ก้นถังน้ำอย่าได้ขยับถ่ายตอนกลางคืนเพราะกลัวว่าเสื่อจะมาเจอ ถ้าขยับถ่ายตอนเช้ากลัวแมวป่า
มาเห็น

เพลงกล่อมเด็กซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของเพลงพื้นบ้านซึ่งมีคุณค่าในฐานะเป็น
วรรณกรรมที่ให้ความบันเทิงทางด้านจิตใจเกิดสุขอารมณ์ที่สมบูรณ์ หน้าที่ให้ความบันเทิงใจเป็น
รูปแบบสำคัญรูปแบบหนึ่งที่เป็นบทบาทสำคัญที่ช่วยจรรโลงใจ

๘.๓ การบันทึกเรื่องราวในสังคมเพลงกล่อมเด็กมีเนื้อเรื่องราวที่สะท้อนสภาพ
ความเป็นจริงทางสังคม ด้วยเหตุที่กล่าววว่าวรรณกรรมเป็นเครื่องบันทึกเรื่องราวทางสังคม เพื่อ
ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก จินตนาการ ของมนุษย์แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นเรื่องราว
วรรณกรรมเป็นจึงเกิดจากภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งวรรณกรรมจักถ่ายทอด
บุคคลมัยนั้น เช่น วัฒนธรรม ประเพณี การดำรงชีวิต ระบอบการเมือง การใช้ภาษา เป็นต้น

เพลงกล่อมเด็กเป็นรูปแบบหนึ่งของการบันทึกเรื่องราวทางสังคมดังที่กล่าวข้างต้น
ซึ่งตัวอย่างเพลงกล่อมเด็กของไทยที่สะท้อนการบันทึกเรื่องราวในสังคมได้อย่างชัดเจนดังนี้

“นอนสาแม่เยอหลับตาสาแม่เยอ
แม่ไปไ้ซี่ควายเขาลา
ขาหนึ่งคู้ขาหนึ่งเหยียดชอย
ตุ้กะล่างขาได้ถ้อกัน
ตุ้แลกข้องเขาข้องแลกกะบอง
อิพ้อหม่อมเข้าไปค้าไหม
ขายไปฮอดเมืองนอกเมืองนา
แดดบ่อฮ้อนลมกะบ่อเฮง
ให้เจ้าใหญ่เป็นผู้เป็นคน
ขอให้แต่ ลูกหลับลูกนอน

นอนอยู่ผ่านอนสาแม่เยอ
แม่ไปนาจี้ควายเขาตุ้
ลมวอย ๆ ซี้ควายลอยน้ำ
ตุ้แลกข้าวเขาลเอ่ลกบั้น
นอนสาหล่าหลับตาแม่สิกล่อม
ลงไปไทยขายไหมขายหลอด
หลบคีนมาซื้อปลาบ่ป้อน
บ่ายแดง ๆ แม่สิแกงเปิดไก่
อย่าสิวนกวนพอกวนแม่
เด็กออนซอนหมู่เขานอนหมิดหมี่
(เกษร วงศ์กาฬสินธุ์. สัมภาษณ์ : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียดึกลูกรักหลับตาแม่จะกล่อมแม่ไปท้องไร่ทู่ซี่ควายเขาเกเขาทู่ ขาหนึ่ง
คู้เข้าขาหนึ่งเหยียดออก ซี้ควายลอยน้ำเล่น ควายนั้นแม่จะเขาทู่ก็สามารถราคาเท่ากันเขาทู่แลกข้าว

เขาเกแลกปิ่นเขาทุ่แลกช่องใส่ปลาเขาโค้งแลกขี้ไต้นอนเสียดึกลูกหลับตามแม่จะกล่อม พ่อเราไปขายผ้าไหมและเส้นไหมที่กรุงเทพมหานครและต่างประเทศ เมื่อกลับบ้านพ่อจะซื้อปลามาป้อนวันนี้แดดไม่ร้อนลมพัดไม่แรงเวลาพลบค่ำแม่จะทำแกงเปิดไก่ให้กิน เมื่อลูกเติบโตขอให้เป็นคนดีอย่าทำให้พ่อแม่ลำบากใจเลยนอนเสียดึกลูกรักตอนนี้ก็คึกมาแล้วเขาอนกันหมดแล้วนะลูก

จากตัวอย่างเพลงกล่อมเด็กข้างต้นสะท้อนความสำคัญซึ่งเป็นประโยชน์ในการบันทึกเรื่องราวทางสังคมได้เป็นอย่างดีในฐานะเป็นสื่อเชื่อมโยงระหว่างอดีต ปัจจุบันและอนาคต การที่ปราชญ์ชาวบ้านหรือบุคคลในสังคมสังเกตเห็นประโยชน์ของเพลงกล่อมเด็กจึงทำให้เพลงกล่อมเด็กเหล่านี้ยังคงอยู่สืบต่อไป

๘.๔ ประโยชน์ต่อวรรณกรรม เพลงกล่อมเด็กมีความสำคัญที่ทำให้สังเกตเห็นถึงประโยชน์ที่มีคุณค่าต่อวรรณกรรม ด้วยเหตุที่เพลงกล่อมเด็กเป็นวรรณกรรมแบบมุปาฐะ มีการสืบทอดโดยพัฒนารูปแบบและมีการแพร่กระจายของแนวคิดสำคัญในเพลงจึงทำให้เพลงกล่อมเด็กยังคงอยู่เรื่อยมา

คุณค่าสำคัญของเพลงกล่อมเด็กที่มีประโยชน์ต่อวรรณกรรม เพราะเพลงกล่อมเด็กเป็นเพลงพื้นบ้านที่นับได้ว่าเป็นเพลงที่ใช้ร้องกล่อมเด็กแต่สะท้อนให้ผู้ขับกล่อมได้ฟังและยังมีการแพร่กระจายเพลงกล่อมเด็กในสังคมอื่น ๆ คุณประโยชน์เช่นนี้ ปรากฏวรรณกรรมเรื่องท้าวกำพร้าว ขุนทิงขุนเทือง และพระเวสสันดร ดังตัวอย่าง

“บัดนี้มาจกกล่าวถึงลูกกำพร้าว
หาแพรและผ้า
ครั้นว่าอ่าวให้
ไต่เอื้อยกะอยู่เปื่อย
ฝนแสงตกฟ้าแสงฮ้อง
ให้เจ้านอนสาเค้อหล่า
ครั้นแม่นลูกผู้ฐู่
ให้เจ้านอนสาเค้อหล่า
แนวเฮาเป็นกำพร้าว”

อนาถามีพ่อก่อนแหลว
ผืนสิตุ้มห่มหนาว
แพรวาดเดียวพอได้ตุ้มแต่น้อง
เปื่อยกะเปื่อยบได้แหลว
กะบองได้กะบมี
นอนสาอย่าสิฮ้อนอู่
นอนแล้วอย่าแ่อวอน
นอนสาอย่าสิแ่อว

(สมาน แก้วฝ้าย. ไทลาว : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

จะกล่าวถึงลูกกำพร้าทุกซีกไม่มีพ่อจะหาผ้าแพรจะนุ่งห่มกันหนาวก็ไม่มี ครั้นว่า
ญาติพี่น้องเอาให้ผ้าขาวเขียวพอได้ห่มแต่น้องคนเดียวส่วนตัวพี่ก็อยู่เปล่าเปลี่ยวเมื่อฝนตกฟ้าร้อง
ซีได้จะจุกก็ไม่มี เจ้าอย่าได้องเงงให้เป็นผู้ว่านอนสอนง่ายเพราะเป็นลูกกำพร้า

“นอนสาหล้าอำคาแม่สิกล่อม

นอนสาหล้านอนป่าพงไพร

นางแอกไค้เป็นย่าของเธอ

แม่ชิลิลาเข้าหามันมาสู่

นอนสาหล้าสายใจของแม่

นางฝากไว้กับพี่ขุนทิง

นางชิลิลาเข้าหามันมาสู่

แม่ชิลิลาเข้าป่าไม้หาหมูกอยมัน

คันแมนบุตรคาน้อยของเฮานอนตื่น

นางจันคานาถน้อยนอนแล้วอย่าแ่่ววอน

ขุนทิงเป็นพ่อเจ้าจำไว้อย่าลืม

กับขุนทิงองพระปู่เฮาจำไว้

พอให้ลูกน้อยนอนแล้วอย่าแ่่ววอน

กรรมหากมาผ้าม้างไกลข้างพ่อรสี

ขอให้ไกวกุมารอยู่คองนางน้อง

ให้เจ้าไกวลูกน้อยคอยถ่าอยู่คง

แม่ชิลิลาหาอย่าชิวอนเค้อเจ้า

ขอให้พระแผ่นพื้นไกวน้อยอย่าวาง”

(คำหล้า สุริยภูมิ. ไทโย้ย : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียดลูกอำคาเอยแม่จะกล่อมนางจันคานาถน้อยนอนแล้วอย่างองเงงนอนใน
ป่าพงไพรขุนทิงเป็นพ่อเจ้าจำไว้อย่าลืม ส่วนนางแอกไค้เป็นย่าของเรากับขุนทิงองพระปู่เราจำไว้
แม่จะเข้าป่าหามันมาฝากเมื่อลูกน้อยนอนแล้วอย่างองเงงกรรมหากมาทำให้ไกลจากญาติ นางจึงฝาก
ไว้กับพี่ขุนทิงขอให้ไกวเปลลูกให้ด้วยถ่าลูกตื่นให้ไกวเปลไว้ให้ด้วย เพราะนางจะเข้าป่าไปหา
เผือกมัน

“นอนสาหล้าอำคาแม่สิกล่อม

นอนสาหล้านอนป่าด่านคง

บให้ลูกน้อยนอนแล้วอย่าแ่่ววอน

กรรมหากมาผ้าม้างไกลข้างพ่อคิง

ขอให้กวยกุมารอยู่คองนางน้อง

แม่ชิลิลาหาอย่าแ่่ววอนเค้อเจ้า

ขอให้พระแผ่นพื้นไกวน้อยอย่าวาง

นางจันคานาถน้อยนอนแล้วอย่าแ่่ววอน

แม่ชิลิลาเข้าป่าไม้หามันมาสู่

นอนสาหล้าสายใจลูกแม่

นางหากฝากลูกไว้หน้าพ่อพระอินทร์

นางชิลิลาเข้าป่าไม้หามันมาสู่

คันแมนบุตรคาน้อยของนางนอนตื่น

อือ เอื้อ นอนสาหล้าหล้า”

(กันตรี พาดา. ผู้ไท : ๒๕๕๕)

ถอดความว่า

นอนเสียดลูกหลับตาแม่จะกล่อมนางจันคนนอนแล้วอย่างอแงนอนเสียดลูกนอนในป่าไม้ แม่จะเข้าป่าไม้เพื่อหาห้วมามาฝากไม่ให้ลูกหิวนอนแล้วอย่างอแงกรรมเวรมาพรากรให้ไกลพ่อแม่ฝากลูกไว้กับพระอินทร์แม่จะเข้าป่าเพื่อหาห้วม้นมาฝากเจ้าแม่จะเอามาให้เจ้าอย่างอแงถ้าแม่นว่าลูกนอนนอนตื่นขอให้พระอินทร์ไกวเปลอย่าหยุด

“เออ เอ้อ เฮอะ เออ เฮอะ เออ กัณหาชาติกะเลยซี้จ้วข้ามห้วยชันๆ
น้ำชุ่มๆ จ้วอูนๆกะลัดลม สองเฒ่ากะเล่าดี กว่าซี้ได้น้ำสีมา
บาดเลือดอาบช้อย สองกุมเเมนใส่ขา”

(โสภี ศรีสร้อย. ไทโย้ย : ๒๕๕๔)

ถอดความว่า

กัณหาชาติก็เลยซี้จ้วข้ามลำห้วยชันน้ำชุ่มๆ จ้วก็เลยพลัดล้มลงสองคนนี้ก็เลยดีกว่าจะได้ข้ามน้ำมาแผลบาดเป็นรอยเลือดอาบช้อยทั้งสองขา

จากข้อวิเคราะห์ทั้งหมด กล่าวสรุปได้ว่า เพลงกล่อมเด็กสะท้อนให้เห็นว่ามีการใช้ภาษาถิ่น อนุภาค ความเชื่อ การประกอบอาชีพ ค่านิยม การดำรงอยู่ของเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัด สกลนคร ภาพสะท้อนกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้เพลงกล่อมเด็กและประโยชน์ของเพลงกล่อมเด็กนั้น เป็นการสะท้อนภาพผ่านการบันทึกเป็นเนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กที่ช่วยให้เข้าใจพลวัตทางสังคมในยุคสร้างสรรค์เพลง ซึ่งเป็นข้อแสดงถึงความสำคัญของเพลงกล่อมเด็กในฐานะวรรณกรรมสังคมที่ควรค่าแก่การเรียนรู้และอนุรักษ์ให้ดำรงอยู่ในสังคมอีสานต่อไป